Biblioteca Centrală Regională
Deva

LA MULȚI ANI!

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE UNIȚI-VĂ !

gazeta literară

● ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA ●

Anul XIV Nr. 52 (791) Joi 28 decembrie 1967 — 10 pagini : 1 leu

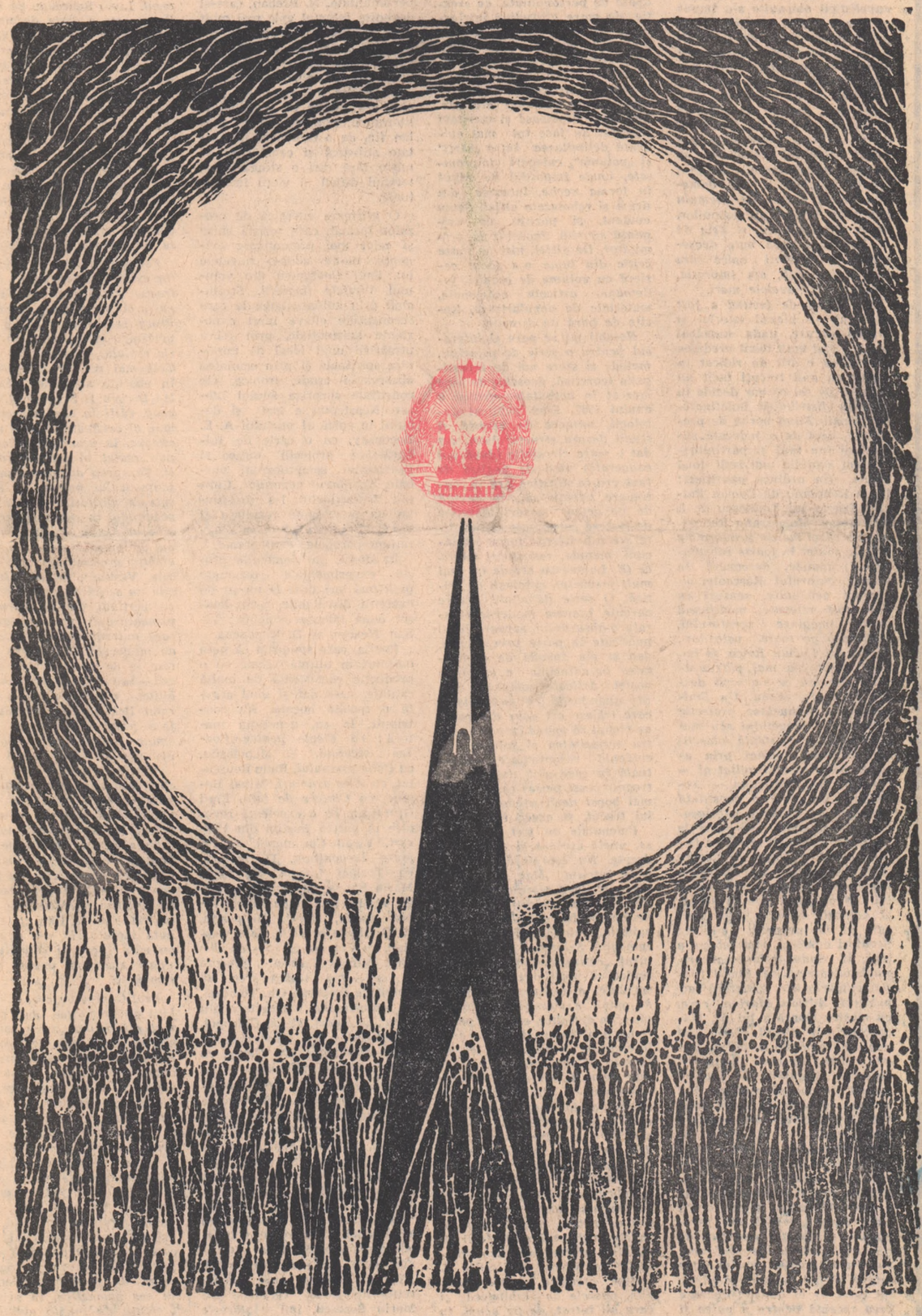

Desen de IULIAN OLARIU

VIVAT, CRESCAT, FLOREAT!

Nu-mi dau seama ce elogiu mai ferm, mai deplin i se poate aduce Republicii aflate la vîrsta de două decenii decît acela de a-i jalona perspectivele, de a da poporului român imaginea limpede a viitorului patriei sale, conștiința că-i suveranul devenirii și autodevenirii sale — este ceea ce a realizat cu strălucire recenta Conferință Națională a Partidului Comunist Român, care a marcat încheierea unui important ciclu din destinul istoric al României și l-a configurat pe cel următor. Vastul program de lucru pe care îl consfințesc Directivele și legile pe care le-a adoptat prezenta sesiune a Marii Adunări Naționale izvorăște din legitățile și principiile fundamentale ale dezvoltării economiei și culturii noastre, dimensionează cu clarviziune, în virtutea cerințelor dezvoltării moderne a României, întreaga viață materială și spirituală a națiunii. Pateticul și vibrantul „Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie..." își găsește în realitățile acestor douăzeci de ani un răspuns major, pe care îl dă — cu autoritatea faptelor — o țară liberă, independentă, suverană și prosperă. Timpul viitor va da amplitudini și noi proprietăți acestui răspuns și va rodi tot mai bogat — pe planul avuției materiale și spirituale — republica noastră socialistă, cea mai înaintată formă de organizare statală din istoria poporului român, în care forța conducătoare o are partidul.

„Partidul Comunist Român, urmat cu devotament și încredere nețărmurită de întregul popor, își îndeplinește cu cinste rolul de detașament de avangardă al clasei muncitoare, de forță politică conducătoare a societății noastre — se spune în raportul Comitetului Central, prezentat de tovarășul Nicolae Ceaușescu. Caracteristica fundamentală a partidului nostru este strînsa coeziune a rîndurilor sale, unitatea de nezdruncinat în jurul Comitetului său Central — chezășia dobîndirii de noi victorii în lupta pentru construirea socialismului și comunismului".

Ne aducem aminte cu mare emoție și mîndrie că ideea de republică are adînci rădăcini în viața spirituală a poporului nostru, că luminați cărturari, gînditori, scriitori, artiști au fost, de-a lungul timpului, participanți activi la lupta îndelungată, acerbă, pentru păstrarea ființei naționale, pentru libertate și independență, pentru democrație și progres. În momente de mare însemnătate ale istoriei neamului, acești oameni luminați au stimulat puternic gîndirea progresistă, au fost animați, pentru epoca și timpul lor, de ideile cele mai înaintate privind forma de organizare statală, prin afirmarea republicanismului. Ne gîndim în primul rînd la pașoptiști, exponenți ai luptei maselor care au exprimat cu atîta forță idealurile eliberării și unității naționale. Ideea de republică este prezentă, nu de puține ori într-o fundamentare teoretică de înaltă ținută, în scrierile lui Bolliac, C. A. Rosetti, Bolintineanu și, îndeosebi, în lucrările fundamentale ale lui Bălcescu și Bărnuțiu. Care-i ideea ideologică cea mai înaintată și comună a acestor militanți revoluționari pașoptiști? Aceea că menirea republicii, rațiunea ei de a fi o constituie asigurarea deplinei suveranități a poporului, dreptul său sfînt de a fi stăpîn pe el însuși, de a dispune după buna lui voie de propria soartă. Unii dintre aceștia, Bălcescu de pildă, au întrevăzut și sursa de forță pe care o asigură orînduirii statale participarea nemijlocită la conducerea treburilor statului a celor mai largi pături ale populației și au propovăduit, în consecință, republica democratică. Înscăunarea, în 1866, împotriva voinței neamului, a dinastiei Hohenzollern, a stîrnit un viu protest popular, iar curentul republican — departe de a se stinge — s-a intensificat, manifestîndu-se în special sub forma criticilor vehemente la adresa monarhiei și politicii sale potrivnice maselor muncitoare. Arma cea mai la îndemînă și mai eficace în mîna cărturarilor patrioți a devenit pamfletul, — jurnalistic sau literar — minuit

POP Simion

(Continuare în pagina 8)

pecete

Republica Socialistă România

Voi veți vedea trei slove de porfir,
Nu licărind de geana aurorii,
Ci sus, pe drumul unde trec condorii
Cînd urcă în zenit dinspre nadir.

Trei încrustări fluide ca o undă
Sporind mereu în nesfîrșit urcuș,
Esențele Coloanei lui Brâncuși
Șerpuitoare veșnic și fecundă.

Trei limpezimi, trei fețe de cleștar
În care-a fost supusă suferința
Ca-n turlele ce și-au aflat ființa
Încremenite-n zborul inelar.

Și veți slăvi, sub cerurile calme,
Văpaia strînsă-n miezul lor cioplit
De truda minții-n micul infinit
Dogoritor al celor două palme.

Virgil TEODORESCU

SENTIMENTUL PATRIEI

Pentru mine, sentimentul de patrie este geamăn cu acela de existență. A gîndi patria înseamnă a trăi, pe durata unei vieți omenești, destinul ei secular și destinul tău individual, într-o nobilă simultaneitate. Nu este o reflectare abstractă, constînd din reprezentări generale despre spațiul în care ne naștem, ea este chiar inima noastră, ea este chiar noi înșine, ea este însuși actul nostru de a fi, temeiul adînc al existenței noastre în lume. Se poate numi ființă, realitate, adevăr, pentru că este în chip desăvîrșit ființă și realitate și adevăr înalt al destinului nostru și în unitatea esențială a eului cu patria sa rezidă forța și demnitatea oricărui destin.

Dragoste interioară, temelie fierbinte a cuvintelor pe care le rostesc fascinat de densitatea ideii, memorie sfîntă a trecutului și memorie a viitorului, dar, mai ales, combustie trează a clipei în care respir și îmi afirm apartenența la lume, toate acestea au un sunet distinct și acest sunet iradiază în conștiință; au un chip neuitat și acest chip este o ipostază în mișcare a realului care mă înconjoară. Fluiditate a reflectării în întreg, bătăile inimii închipuie valurile ritmate ale unui fluviu cu izvoarele în om și gurile în albia milenară a pămîntului care ne-a dat naștere și ne hrănește cu rodurile sale. Transfer reciproc de noblețe și demnitate, în care insul și țara sînt una, în care durata și fulgerul se contopesc, pentru că rădăcini statornice dau naștere florilor, aceleași ramuri hrănesc frunzele anotimpurilor, în arborele ale cărui flori nu se scutură și ale cărui fructe nu cad. Și într-adevăr, ce sînt Oltul și Mureșul și Argeșul dacă nu rădăcinile fluide ale marelui trunchi, peste care s-au abătut viscole și au vuit atîtea furtuni și ce sîntem

Cezar BALTAG

(Continuare în pagina 8)

VICTOR HUGO și „foarte marea chestiune românească"

breviar

Se cunosc împrejurările : la 2 mai 1864, domnitorul Alexandru Ioan Cuza, văzîndu-se în imposibilitate de a da Principatelor Unite reformele democratice pe care ele le așteptau și în urma respingerii de către Adunare a legii rurale, supune țării întregi, pe calea unui plebiscit, modificarea Convenției și o nouă lege electorală. În aceeași zi, în calitate de președinte al Consiliului de miniștri, Mihail Kogălniceanu citea mesajul de dizolvare al Adunării Generale, anunțînd convocarea noii Adunări la data de 15 august. Opoziția liberalilor uniți cu conservatorii în așa numita „monstruoasă coaliție" se efectuase din vara anului trecut, avînd ca scop răsturnarea domnitorului, instituirea unui guvern provizoriu și aducerea unui domn străin. Atunci au fost delegați doi deputați, Anastasie Panu și Brâncoveanu, să facă demersuri pe lîngă guvernele din Occident, ca să pledeze în favoarea acestei campanii. La 24 februarie 1864, doi dintre vice-președinții Adunării, Ion Ghica și Lascăr Catargiu, și doi secretari ai ei, Anton I. Carp și Gr. Cantacuzino, deleagă pe Anastasie Panu, și el vice-președinte „să atragă luarea aminte a înaltelor Puteri garante asupra situației actuale a Principatelor-Unite, să susțină pe lîngă Puteri menținerea instituțiilor noastre constituționale și să solicite pentru țara noastră sprijinul simpatiilor lor" (fila 227, în limba franceză, mss. 5313 din Biblioteca Academiei R. S. România).

Anastasie Panu ia calea Apusului, bătînd la numeroase uși în capitalele Angliei și Franței, solicitînd sprijinul guvernului și acela al presei, pe care o alarma pe tema „dictaturii" instituite în Principatele-Unite. Obținerea concursului neoficial, dar de o mare autoritate morală, al lui Victor Hugo, îl determină să facă o vizită ilustrului surghiunit, iar apoi să-i trimită o scrisoare. La aceasta răspunde din Guernesey marele poet, într-o scrisoare de o rară înălțime morală, ce zice la diapazonul sublimului:

„Hauteville House
11 august 1864
Domnule,

Primesc scrisoarea d-voastră de la 7 august, însă fără documentele pe care ați binevoit să mi le anunțați. Plec în ziua de 15 august pentru o absență de două luni ; le voi găsi, cred, la înapoierea mea.

Sînteți o frumoasă[1]) inteligență și un caracter generos, onorați nobila și nefericita d-voastră țară și v-am ascultat ca pe un compatriot și ca pe un frate. Autonomia română și libertatea română fac parte esențială din civilizația Europei ; ele vor fi apărate și protejate, nu vă îndoiți ; și în ceea ce mă privește, pentru că credeți că n-aș fi inutil, privesc ca o datorie de a-mi spune cuvîntul în foarte marea chestiune românească, atunci cînd prilejul cu totul favorabil îmi va părea sosit. Românii sînt romani, francezii sînt latini ; sîntem același neam[2]) ; avem același viitor. Lovitura noastră de stat are ca bastardă lovitura d-voastră de stat ; revoluția noastră va avea ca fiică libertatea d-voastră.

Vă string mina
ex imo corde[3])
Victor Hugo"

Așadar problema autonomiei și libertății României nu era numai cunoscută de Hu-

[1]) Hugo scrisese întîi : nobilă (nobile).
[2]) la même race (fr).
[3]) Din toată inima (lat.).

Șerban CIOCULESCU

(Continuare în pagina 8)

tabletă

MOȘTENIRE

Vă pizmuiesc oameniri rămase după mine, că o să ascultați vîntul, pe care nu-l voi mai auzi, că veți călca pămîntul, pe care eu nu-l voi mai călca, că veți sorbi lumina, care pe mine nu mă va mai atinge, că veți auzi fulgerele, apele, cîntecul vîntului, suspinul camenilor, șoapta și mireasma porumbului, parfumul pămîntului, care va fi numai al vostru...

Voi veți lupta înainte, veți urca văzduhurile și eu voi tăcea întins pe armele mele tăcute, pe arcul meu frînt, cu săgețile triste.

Voi veți auzi mereu mugetul cirezilor întoarse din pășuni cu tidva vie a ugerilor plină.

Aprindeți măcar o candelă pentru mine, dar băgați de seamă să fie pusă la cap, pe care-l veți găsi ca o ceață în stihurile mele, murmurate de adierile de prin grîu și porumburi, a cărora pîine nu o mai gust.

Voi veți urma să auziți nechezul hergheliei. Veți vedea zburînd vulturii, mierlele. O să vedeți fugind căprioarele. Nu mai trageți în ele cu săgeata. E păcat!

Și puneți să mă păzească Grivei.

Tudor ARGHEZI

30 Iunie 1967

LA REPUBLICĂ

Despre țară sau patrie oamenii cu cuget curat nu vorbeau cîndva cu glas tare, așa după cum pe numele mamei niciodată nu se jura. Cronicarii noștri cei mari și bătrîni, de la Costin la Cantemir și de la Neculce la Sadoveanu îi pomenesc arare numele, deși prin sîngele lor curgea chiar sîngele țării, deși pe capul lor țara putea jura. O singură dată, îmi amintesc, l-am surprins pe Miron Costin neoprindu-și un oftat amarnic : „O! Moldova, di ar hi domnii tăi, carii stăpînescu în tine, toți înțelepți, încă n-ai pieri așa lesne...".

Pudoare?... Pudoarea aceasta se numește iubire de țară, fiindcă despre lucrurile mari și sfinte de ajunsă e șoapta sau închinarea mută...

Iată însă că sîntem nevoiți a deschide glosarul la o literă aniversară necunoscută cîndva, la Țară devenită Republică. Realitatea aceasta are vîrsta unei generații și se cuvine a fi serbată cu toate drapelele nădejdii desfășurate în vînt.

Ea s-a desprins de țara veche, pe care o știam, ca și un prunc de mamă. Ea s-a născut din frămîntările scismice ale unei ere de mari primeniri, eră care a aflat matur și pregătit poporul român. Am schimbat și noi, cu temeinicie, ceea ce era de schimbat în a noastră țară, am făcut adică o lume nouă, mai conformă cu niște nădejdi mai vechi.

Fiind martori și participanți la aceste prefaceri, putem să ne recunoaștem în oglinda lor. Țara a crescut, s-a întărît, este astăzi pe deplin independentă, stăpînă pe destinul său, respectată de celelalte popoare pentru drumul nou pe care și l-a croit ; mîndria acestui drum este mai mult decît oricînd mîndria noastră. La numai 20 de ani Republica este de cîteva ori mai bogată decît țara veche. La numai 20 de ani Republica noastră are înțelepciunea și siguranța de gest a unei ere. La numai 20 de ani Republica noastră are maturitatea strălucitoare a împlinirilor socialiste și un bilanț de roade echivalent cu hărnicia unui întreg popor.

Noi, cei ce o serbăm, sîntem cu 20 de ani mai maturi, dalta și mistriile cu care am lucrat consemnînd aspru pe chipul nostru urma timpului, un timp de vijelie.

Am spus atunci „semne bune anul are", primind pe umeri zăpezile și înflorirea. Înflorirea e veșnică și este a țării. Rostindu-i numele ne conformăm unei noi datini, nu cea care ne cere șoapta, ci o alta, care ne îndeamnă la un toast.

Paul ANGHEL

Țara de mîine

O văd crescînd mereu în înălțime
Împinsă-n cer de forțe subterane
Pămînt bogat și spornică mulțime
Rodind, zidind în ritmuri suverane.

S-a însutit al vremii preț, i-l știm
Și nu l-am risipit în van, ca fumul.
E scurtă viața noastră, s-o lungim
Prin fapte mari împodobindu-i drumul.

Privim în urma noastră cu mîndrie,
Încrederea în viitor e tot mai mare.
Purtăm în noi nădejde, bucurie,
Un singur gînd, o singură chemare.

Ce s-a făcut în veacuri, am făcut
În cîțiva ani mănoși, într-un avînt
Și fiecare dintre noi ne-am întrecut
Însuflețiți de-un tainic legămînt.

Ne-au ajutat cei vechi, cei răposați
Ce n-au putut să-și dea obolul lor
Ei au trăit umili și apăsați
Visîndu-și biruința-n viitor.

Și visurile lor au îngrășat
Țărîna și voința omenească.
Le fie darul binecuvîntat
Și neamul tot în veci să-i pomenească —

Puterea li s-a adunat, întreagă,
Și ne-au trecut-o nouă moștenire,
Porunca, ce din moși-strămoși ne leagă,
A făurit măreața împlinire.

La rîndul nostru sarcina deplină
Urmașilor lăsa-vom a păzi,
S-o ducă mai departe, în lumină,
În strălucirea zorilor de zi.

O, patrie de mîine, fii slăvită!
Copiii tăi, încrezători în tine,
Cu dragoste, în veci neistovită,
Îți făuresc mărețele destine.

Cu cei de ieri, cu cei de azi uniți
În slujba patriei nemuritoare
Letopisețele de aur să împliniți
În vivliile lumii viitoare!

Victor EFTIMIU

ANUL LITERAR 1967

1. DUMITRU MICU

2. ADRIAN MARINO

3. OV. S. CROHMĂLNICEANU

4. MIHAI UNGHEANU

5. G. DIMISIANU

6. AUREL MARTIN

7. C. STĂNESCU

1.

Fără să fi putut, nici în acest an, urmări cum s-ar fi cuvenit actualitatea literară, lăsînd necitite majoritatea cărților apărute, nu mi-au scăpat, sper, aparițiile de o semnificație specială, acele în care se exprimă caracteristici și tendințe de prim interes ale creației românești contemporane.

Un fapt ce a marcat una din particularitățile anului literar 1967 e revirimentul prozei de amploare. Intrat de mai mult timp în penumbră, romanul a revenit în planul întîi al vieții literare prin ivirea oarecum neașteptată a celui de al doilea volum din Morometii, ca și prin apariția altor scrieri : În absența stăpînilor de Nicolae Breban, experiență interesantă și pentru autor și pentru literatura de astăzi, Vestibul de Al. Ivasiuc, scriere în care e urmărită original o dramă interioară surdă și care a fost atît de bine primită de critică, fiind contestată (ca atîtea alte cărți bune) doar în Luceafărul *(dovadă peremtorie a valorii ei). Nesuportînd, după opinia mea, comparația cu primul volum, noul roman al lui Marin Preda (căci e, de fapt, o altă carte, nu o simplă continuare) demonstrează vitalitatea prozei realiste ; într-un moment cînd, ca o expresie a revirimentului general pe tărîmul creației, se experimentează cu îndrăzneală crescîndă formule insolite, cînd epica ancorează în lirism, în simbol, în fantastic, Morometii II refac cu minuție spectacolul existenței rurale dintr-o perioadă seismică, operează o incizie fără precedent în cele mai sensibile țesuturi ale vieții sociale, proiectînd o lumină necruțătoare asupra unora dintre aspectele cele mai critice ale lumii satului de acum un deceniu și mai bine, adică din anii de tensiune și transformări structurale. Proza de dimensiuni mai ample decît ale nuvelisticii obișnuite s-a impus pe drept cuvînt atenției, mai puțin totuși decît ar fi meritat-o, nu doar prin romane, dar și prin volumul de întinse nuvele* Virstele tinereții, *semnat — surpriză ! — de un critic: Paul Georgescu, prezent de altfel în vitrine și cu o carte așa-zicînd de specialitate* Polivalența necesară. *Bilanțul anului ce se încheie înregistrează, desigur, apariții notabile și din domeniul prozei scurte, de exemplu volumele* Echinoxul nebunilor, *de A. E. Baconsky, și* Frig de D. Țepeneag, *însă nota deosebitoare a mișcării epice din 1967 o imprimă, am impresia, romanele și nuvelele mari.*

Neobișnuit de fecund a fost acest an în planul istoriei și criticii literare unde numărul cărților mai mult decît vrednice de interes e atît de ridicat în raport cu anii trecuți încît nu invidiez pe cei ce vor decide în privința distribuirii îndătinatelor premii. Fiind vorba de preferințe, deci de o judecată subiectivă (nu însă și părtinitoare), voi sublinia mai întîi două titluri (în ordinea apariției) : Liviu Rebreanu *de Lucian Raicu,* Poezia lui Eminescu *de I. Negoițescu.* Monografia Rebreanu, *ale cărei merite primordiale sînt de căutat în foarte substantialele analize, descoperă în creația autorului Răscoalei adîncimi nebănuite, sensuri ce n-au fost relevate, modificînd astfel imaginea scriitorului, înălțînd-o pe scara valorilor ; cartea lui Lucian Raicu se impune drept cea mai pătrunzătoare exegeză ce s-a scris despre Liviu Rebreanu. Un Eminescu nou, tulburător, proiecție a spiritului exegetului său mai curînd decît existență obiectivă, fascinant tocmai prin aceasta (căci e un rezultat al — cum ar zice Ibrăileanu — „selectării" de către o conștiință modelată de un timp istoric anumit, și numai artiștii mari de tot pot fi receptați altfel de fiecare epocă și chiar de fiecare spirit receptiv), un Eminescu modern se detașează din cartea lui I. Negoițescu, care își situează autorul, asemeni celei apărute pe la începutul anului :* Scriitori moderni, *mai categoric însă, în rîndul celor mai originale talente critice. Studii fundamentale de istorie literară au publicat Adrian Marino, care, cu masiva* Operă a lui Al. Macedonski, *în spațiul căreia sînt analizate amănunțit, cu subtilitate, toate aspectele literaturii autorului* Nopților, *își încheie cercetările macedonskiene, rod al unui travaliu de peste două decenii (continuă însă editarea scriitorului) — și Ovid S. Crohmălniceanu, a cărui* Literatură română între cele două războaie mondiale, *vol. I, înfățișînd cadrul istorico-literar și proza interbelică, e cea dintîi mare sinteză critică din perspectiva conștiinței estetice de azi a mișcării de idei și a creației din intervalul cuprins între primul război mondial și sfîrșitul celui de al doilea ; apariție prea recentă pentru a putea fi apreciată definitiv, cartea se recomandă, negreșit, ca o realizare aparte pe tărîmul istoriei literare O revelație a fost* Caragiale — universul comic *de Ștefan Cazimir ; remarcabile (mai ales cîteva din ele)* Eseurile critice *ale lui Matei Călinescu.*

...Și lista poate fi, va fi amplificată : prin contribuția celorlalți semnatari din cuprinsul acestei pagini. În ce mă privește, am citat cîteva nume și titluri doar pentru a exemplifica prin ele niște aspecte definitorii ale literaturii din anul ce s-a vărsat în eternitate.

2.

Cred că sînt în asentimentul tuturor declarînd că în materie de discuții teoretice și polemice, anul 1967 s-a dovedit deosebit de fecund, inoitor, incitant la gîndire, la serioase examene de conștiință. Într-un anume sens, s-ar putea chiar declara că literatura anului 1967 a trăit, în bună parte, prin critică, prin realizările, controversele, chiar polemicele sale. Nu mă voi opri asupra volumelor. Voi semnala doar o serie de aspecte de principiu și de metodă, care-mi par a fi adus un plus de cunoaștere și de disciplină intelectuală, de lărgire a orizontului, de regenerare a viziunii și tehnicii critice.

Unii au fost de părere că s-a discutat, totuși, prea mult despre critică, despre un stil sau altul. Opinia mea este diferită : nimic mai firesc ca, într-o nouă etapă a dezvoltării sale, critica să mediteze cu insistență asupra sa însăși, să se regăsească, să-și delimiteze pozițiile față de precursori, să treacă la verificarea unor principii. În bună parte discuția (continuată de anul trecut) s-a purtat în jurul operei lui G. Călinescu. Acum, cînd controversa a încetat, deși perspectiva amplă încă lipsește, se poate vedea mai bine (dincolo de orice excese polemice), care au fost meritele acestei controverse ; rolul criteriilor teoretice în critică a ieșit și mai limpede precizat, funcția creatoare a criticii mai exact reliefată, bogăția și suplețea metodelor constituie de pe acum un bun cîștigat, confruntările de opinii— uneori deosebit de severe — au îngăduit protagoniștilor să se cunoască mai bine, să-și confrunte critic punctele de vedere. S-au inițiat discuții, s-au purtat dialoguri, s-au aruncat punți între poziții care, la o privire superficială sau pasională, păreau absolut ireconciliabile.

Ca unul care am participat, alături de mulți dintre colegii și prietenii mei, la acest schimb de opinii, mi-am dat și mai bine seama unde sfîrșește adevărul și începe eroarea, care sînt bazele reale ale unei discuții și care sînt aspectele sale laterale și chiar de penumbră. Nu este vorba de a subscrie la toate intervențiile. Dar unele concluzii au devenit, pentru toți, foarte limpezi : indiferent de un precursor sau altul, critica trebuie neapărat să devină operă de personalitate, de creație, de mare altitudine intelectuală. Sinteza își impune tot mai mult marile sale valori. Cota simplelor culegeri de materiale publicistice, asortate cu interviuri, articole comemorative, foi de calendar etc. etc. este în vertiginoasă și meritată scădere. Se face tot mai evidentă delimitarea între „cărți" și „volume", culegeri improvizate, unele imposibil de editat în forma veche, întoarse din drum și rebotezate altfel. Semn evident, și pozitiv, de exigență sporită, deosebit de promițător. De altfel, nici un mare critic din lume n-a făcut carieră cu volume de cronici, foiletoane, articole ocazionale, materiale de popularizare, lipsite de bară de direcție.

Notabil mi se pare și interesul pentru o serie de principii, metode și sfere noi de investigație teoretică, deosebit de bine marcat în activitatea critică a anului 1967. S-au publicat antologii, numere de revistă și studii despre structuralism, s-a dat o mare circulație (după noi exagerată) ideii de analiză de text, critica stilistică are în continuare adepții săi, se anunță de pe acum lucrări teoretice de sinteză consacrate criticii literare sub diferite forme : principii, metode, reevaluări istorice (E. Lovinescu atrage tot mai mult privirile), antologii de critică. O serie de studii despre curente literare moderne (literatura absurdului, suprarealism) publicate în parte prin reviste, dau și ele dovadă de curiozitatea în adîncime a eseiștilor noștri. Articole compacte despre avangardă („avangardiștii" care trăiesc azi doar din rente ar trebui să spună „merci" pentru seriozitatea și spiritul de evidentă receptivitate intelectuală în care sînt studiați) întregesc acest peisaj variat, mult mai bogat decît producția anului trecut, și aceea înviorată.

Polemicile au fost numeroase, unele aprinse și chiar nedrepte. Nu este însă cazul de a ne întrista. Mai bine efervescență decît platitudine cenușie. Selecția valorilor intervine implacabil dincolo de orice agitație, veleități, ambiții dezamăgite. Schimbul de opinii în jurul „călinescianismului" care tindea să prolifereze, a animat spiritele, a încurajat schimbul de opinii, a amintit că și polemica, în definitiv, este sau poate fi un gen literar. Depinde cum îl concepi, în ce stil și cu ce intenții. Și apoi, ce-ar fi ca înainte de a da sfaturi, a arbitra controversele dintre direcțiile critice, a da note unor critici care au la spatele lor o anume activitate și oarecari cărți, să dăm noi înșine examenul marilor fapte? Această opinie, tot mai răspîndită, trebuie trecută și ea la activul anului 1967, cînd s-a discutat foarte mult și despre autoritate, ajungîndu-se la concluzia dreaptă că factorii săi nu sînt înfatuarea și „promisiunile", ci numai realizările efective, creațiile sociale, durabile, operele de bibliotecă și care au intrat, de pe acum, în bibliotecă.

Alte aspecte negative urmează a fi și ele semnalate fără nici o pasiune. Din erorile anului expirat, putem trage învățăminte pentru cel care urmează. Cu toții cădem sub critică. Nimeni nu este infailibil. Dar să avem măcar curajul unor atitudini, să ne folosim iscălitura ! Observ că de la un timp N. Manolescu, tau un exemplu, se bucură de o „atenție" constantă. I se consacră note de după paravan, alte reviste le reproduc frecîndu-și mîinile, neavînd voluptatea unei „însemnări" proprii. Pe bună dreptate revista Cronica *a protestat împotriva unor asemenea practici depășite. Critica criticii, cronica cronicii pot fi, în definitiv, forme de publicistică precum oricare altele. Dar cînd orientarea lor este în sens unic, ca și cum numai Eugen Simion și N. Manolescu pot forma obiect de atenție, se poate trage încheierea că idiosincrazia tov. Cornel Regman este, totuși, prea mare. Bag de seamă că același declară „delir critic" bună primire de către presă a ultimei și bunei cărți de proză a lui A. E. Baconsky. Astfel de excese critice, bine portretizate de D. Costea în* Anticriticul, *ar fi de dorit să rămînă de domeniul trecutului. Să începem un nou an într-un spirit de răspundere, seriozitate, sobrietate și muncă sporită !*

3.

Anul literar 1967 se caracterizează — cred — în primul rînd printr-un reviriment simțitor al prozei. Nu vreau să cobor prin aceasta contribuțiile poetice, dar lirica noastră ne-a obișnuit de cîtăva vreme cu o ținută înaltă și cu o producție, nu numai abundentă, dar și substanțială. Proza, în schimb, părea să fi pierdut pasul și în anul anterior nu prea strălucise. Contribuțiile ieșite din comun, cu care a venit în anul scurs ne izbesc de aceea mai puternic și le înregistrăm ca pe un simptom îmbucurător. Romanul social de actualitate a cîștigat cu volumul al doilea din *Morometii* o operă majoră de îndrăzneață observație a prefacerilor satului contemporan și de adîncă reflecție asupra destinului civilizației țărănești. Cartea aduce, pe lîngă admirabila încheiere a dramei eroului ei principal, un realism neiertător care îngroapă definitiv o întreagă literatură convențională despre universul țărănesc contemporan, deschizînd curajos drumul spiritului critic matur și responsabil în dezbaterea problemelor construcției socialiste cu mijloacele epicii. În aceeași direcție salutară, împing proza noastră și povestirile lui Fănuș Neagu din volumul *Vară buimacă*, explorare plină de interes a anumitor zone semi-clandestine aparute la întretăierea satului contemporan cu orașul și cu o pestriță lume boemă.

1967 a fost și anul afirmării unor prozatori noi cu o certă personalitate. N. Breban, care-și dovedise talentul epic mai mult decît remarcabil la apariția romanului *Francisca*, a arătat cu volumul *În absența stăpînilor* de ce resurse nebănuite dispune.

Cu prima lui carte, Al. Ivasiuc n-a rămas în „vestibulul" literaturii, relevîndu-se un analist fin, de o uimitoare maturitate stilistică și capabil să se miște fără nici o stîngăcie pe terenul dificil al vieții intelectuale.

O afirmare energică de prozator format, care rezistă chiar și celor mai pretențioase exigențe, ne-au adus-o nuvelele lui Paul Georgescu din volumul *Virstele tinereții*. Strălucind prin autenticitatea la care reconstituie cîteva mari experiențe existențiale, prin febra urmăririi unui ideal de împlinire spirituală și prin acutatea observației crude, ironice, ele constituie surpriza anului literar. Neașteptat a fost și debutul în epică al poetului A. E. Baconsky, cu o carte de tulburătoare proiecții mitice și fascinante somptuozități verbale, *Echinoxul nebunilor*. Cîmpul fantasticului l-a prospectat cu interesante rezultate și Vl. Colin într-o interesantă narațiune-parabolă, *Pentagrama*.

În sfîrșit, din domeniile prozei experimentale rezumate pînă mai ieri doar la un șir de exerciții discutabile, s-au detașat două talente evidente : Iulian Neacșu și D. Țepeneag.

Poezia, care spuneam că ne-a obișnuit în ultima vreme cu o producție consistentă de înaltă calitate, ne-a dat și anul acesta o recoltă bogată. Au contribuit, la ea, generația matură : cu *Elegie pentru floarea secerată*, E. Jebeleanu, cu *Căile somnului*, Radu Boureanu, cu *Alte drumuri*, Mihai Beniuc, cu *Cîntece de țară*, Emil Giurgiuca, cu o excelentă revenire în partea inedită din *Versuri*, Virgil Carianopol, și din *Mare Incognitum*, D. Stelaru, cu *Tocmai ieșeam din casă*, Maria Banuș, cu *Semicerc*, Virgil Teodorescu, și cu *Să ne iubim visele*, Const. Nisipeanu, cu *Destinele paralele*, Nina Cassian, cu *Versuri de spus cu chitara*. Mioara Cremene, precum și cea mai tînără : cu *46 poezii de dragoste*, Gh. Tomozei, cu mișcătoarea ingenuitate din *Jocul lui Adam*, Miron Chiropol, cu *Zoosofia*, Ion Gheorghe, cu *Sfera gînditoare*, Gr. Hagiu, cu *Nume*, Marcel Mihalaș.

Aș atrage aici îndeosebi atenția asupra a trei volume care merită după mine o sublinfiere specială. Primul *Monolog in Babilon*, aparținînd lui Al. Philippide este, poate, una din cărțile cele mai dense de poezie, apărute la noi în ultimele două decenii. În *Dimineața nimănui* de Ion Caraion avem apoi o confesiune tragică, adevărat „jurnal liric" vizionar, cum puține s-au scris. *Poeme*, volumul care adună, retipărite toate versurile lui Marin Sorescu, îmi întărește convingerea de asemeni că tînărul poet este una din vocile cele mai personale ivite în lirica noastră nouă. O claritate înșelătoare nu ucide la el cutezanța imaginației și G. Călinescu a avut o intuiție sigură, semnalîndu-i îndată cuceritoarea-i vervă speculativă.

Critica a rămas stăpînită, ca și anul trecut, de lucrările care au ca obiect valorificarea moștenirii literare. Printre ele, mi se impune în primul rînd, *Poezia lui Eminescu* de I. Negoițescu, studiu interpretativ, curajos, profund și absolut original. În marmora geniului, o sensibilitate singulară izbutește să descopere cu o rară finețe sistemul vinelor tulburi care ne duc spre imperiul somniei și extincției.

Două lucrări monografice solide, cu o informație dusă pînă la epuizarea materialului, o construcție epico-biografică vie, în spiritul școlii călinesciene, și o exegeză prieepută și riguroasă, ne-au dat Al. Piru, despre G. Ibrăileanu și Adrian Marino, despre opera lui Al. Macedonski (în completarea volumului anterior consacrat vieții poetului). Cu o interpretare interesantă a poeziei lui Lucian Blaga a venit Dumitru Micu. Bazat pe o lectură nouă, extrem de inteligentă, pe o facultate asociativă subtilă și o efervescență ideistică neobosită e și eseul pe care i l-a consacrat lui Liviu Rebreanu, Lucian Raicu.

Tot de literatura antebelică se ocupă majoritatea studiilor critice din culegerile cele mai substanțiale apărute în 1967, *Polivalența necesară* de Paul Georgescu, inspirată și autentică „actualizare" a unor autori ca Sadoveanu, G. Călinescu, Matei Caragiale, Camil Petrescu, Anton Holban etc. și *Portrete și reflecții literare* de Const. Ciopraga, fixarea strîngentă și exactă de note caracteristice personalității multor scriitori proeminenți din trecut, ca și de coordonate menite să le precizeze importanța istorico-literară. *Critică și cultură* de Dan Hăulică se distinge prin întrepătrunderile operate frecvent, cu eleganța eseistică, între cîmpul scrisului și cel al artelor plastice.

Ogorul dramaturgiei care continuă (vai !) să rămînă destul de sterp a dat totuși o floare rară anul acesta, drama istorică a lui Horia Lovinescu, *Petru Rareș* din păcate necomentată așa cum o merita, spre a i se releva toate frumusețile.

4.

Cel mai impunător fapt al „anului" mi se pare a fi atenția pe care au acordat-o prozei atît creatorii cît și critica. Este sectorul literar cu cea mai mare audiență din care cauză resurecția ar fi salutară. Nu de mult s-a marcat începutul acestei ofensive a prozei, care tinde să-și recucerească locul uzurpat de o literatură mai puțin incomodă, dar mai spectaculoasă. Anul acesta a marcat un climat cert favoroabil prozei. Critica a alimentat, și ea, interesul. Liviu Rebreanu *de Lucian Raicu este o carte despre condiția prozei și autorului de proză, un eseu despre procesul creator, nu lipsit de intenții pedagogice prin exemplaritatea scriitorului ales. Și volumul lui Paul Georgescu e dedicat studiului prozei, mai ales celei de analiză și noilor posibilități de existență a romanului. Matei Călinescu în* Eseuri critice *analizează procedeele artistice la Urmuz, Matei Caragiale, E. A. Poë, D. H. Lawrance, cu evidentă predilecție pentru proza de factură intelectuală.*

Fenomenul cel mai îmbucurător este părăsirea prozei de extracție jurnalistică sau a celei cu eroi și situații previzibile. Proza revine la condiția artei, nelăsîndu-se copleșită de materia realului, ci dispunînd de ea. Cele mai recente exemple sînt În absența stăpînilor *de Nicolae Breban și* Frig *de D. Țepeneag, cărți în care aspectul comun al existenței devine treptat altceva, în proiecții lirice care pun realul în alte coordonate. D. Țepeneag evoluează pe linia fantasticului oniric, N. Breban într-un teritoriu invecinat, al sondajului în subconștient. Cînd autorul devine „nou", alimentat nu de propria structură, ci de ambiția profesională, apar eșecurile.* Vestibul, *de Al. Ivasiuc, este un astfel de eșec. Pe întinse porțiuni ale ei, cartea nu șochează decît prin afectarea cu care autorul descrie, plictisitor de intelectual, un proces sufletesc — de altfel destul de banal — sau prin exacerbata sensibilitate, afectată și ea, a doctorului Ilea. Iată cît de bine pot face proză intelectuală, par a spune paginile cărții, iată cît de sensibil este eroul meu.*

Vestibul *devine interesantă abia cînd se ivește posibilitatea unei deveniri a eroului, adică atunci cînd autorul abordează epicul. Cartea prezintă mai mult interes pentru psihologie decît pentru literatură. Al. Ivasiuc a crezut că poate scrie un roman „nou" innobilînd prin exactitatea analizei intelectuale o situație veche de la* Dan *al lui Vlahuță incoace. El n-a depășit o anumită penurie tematică și epică specifică uneori prozei românești.*

Paul Georgescu are, și el, ambiții programatice, dar programul său artistic nu e contrazis nici de temă nici de posibilitățile autorului, care, prin debutul de prozator, îl pune în umbră pe critic, mai bine spus, îl anexează prozatorului, ceea ce nu e deloc rău. Virstele tinereții *pleacă din Caragiale, Călinescu, Holban, Camil Petrescu și chiar Sadoveanu (asta și explică predilecțiile pentru aceiași în critică !) reușind un compus personal. Volumul este, cu un cuvînt, preferat autorului, „polivalent" : prozatorul Paul Georgescu se mișcă cu egală dezinvoltură în proza satirică, în proza de analiză intelectuală, în cea poematică, în proza cu pretenții de sondaj abisal. Rămîne de văzut la ce se va fixa. Prozatorul este indiscutabil superior criticului și dacă nu va rămîne la acest volum, vom asista la un destin literar renăscut.*

Dezideratul actualității, acest deziderat atît de necesar genului cu cei mai mulți cititori, a fost satisfăcut, cu adevărat, de puțini. Fănuș Neagu *în* Vară buimacă *e unul din puținii care nu se achită formal. De aici se detașează* Acasă, *narațiune în genul istoriilor justițiare sadoveniene în care un personaj se întoarce, inevitabil însoțit, la locul faptei pentru a reintrona echilibrul. Pasiunea autorului pentru tensiuni ridicate, și pentru plastica simbolică își găsește aici un cîmp ideal de desfășurare.*

Pe o intuiție artistică fundamentală, nesusținută, însă, pînă la detalii, este clădită Reconstituirea *lui Horia Pătrașcu, prozator aflat la începutul carierei sale. Autorul vrea să vorbească despre teribila amplitudine pe care o iau consecințele unor fapte, în aparență neinsemnate, din care cauză va dilata, ritma și reproporționa, pînă la dimensiuni simbolice, o întîmplare căreia vrea să-i evidențieze semnificațiile nocive. Istoria celor doi tineri, împinși spre un accident fatal datorită unei reconstituiri absurde, e o narațiune acută despre condiția umană la un moment dat.*

Cu Morometii, *volumul doi, Marin Preda reintră în actualitate în ambele sensuri ale cuvîntului. Scriitorul n-a acuzat niciodată lipsa de subiecte și are conștiința artistică a fuziunii între actualitatea temelor și procedeelor artistice. Romanul său nu este, dacă ne uităm prejudecăților, cu nimic inferior primului volum. Dacă acolo era studiat un mod tipic, istoric, de reacție și comportament printr-un singur individ, acum avem același fel de a reacționa și concepe, în condiții istorice diferite, al mai multor reprezentanți ai lumii rurale. Atenția se distribuie de la unicat la serie înăuntrul unei colectivități, lumea rurală românească din Cîmpia Dunării, ea însăși cu valoare de unicat. Ca și în* Pădurea spînzuraților *unde interesează mai puțin arta cît profunzimea sondajului,* Morometii, *volumul doi, are, dincolo de valoarea artistică, una mai adîncă, care depășește hotarele literaturii. Ea e cartea cea mai semnificativă pentru ofensiva și victoriile prozei din ultimul timp.*

Orice bilanț este însă fatal superficial și mai eficace ar fi, decît aceste note finale îndătinate, ca întrunită într-o Asociație a criticilor, critica să poată decerne, la sfîrșitul fiecărui an, un Premiu al criticii.

5.

Realizările proeminente ale anului literar 1967 îmi pare că sînt de aflat mai ales în domeniul prozei și al criticii.

Apariția volumului II din *Morometii* lui Marin Preda e un eveniment nu numai al anului care s-a scurs, dar al întregii literaturi române căci marchează momentul cînd una din operele ei capitale a fost dusă la bun sfîrșit. Acest volum a fost întîmpinat de unii cu scepticism și chiar crispare. După apariție opera s-a impus însă tuturor, pe unii entuziasmîndu-i, pe alții reducîndu-i la o morocănoasă tăcere. Dar cartea nu are numai o importanță în sine, ci și una care privește contextul literar al apariției sale, căci modifică optica noastră asupra multor scrieri contemporane înspirate din mediul și problemele țărănești. Structural antisemănătoristă și antiidilică ea anulează totodată și acele produse ale „viziunii întunecate", confecționate după rețete, dovedindu-le fragilitatea artistică și artificialitatea conflictelor umane.

Remarcabile sînt, în cuprinsul anului 1967, și alte volume de proză, dintre care amintesc : *Virstele tinereții* de Paul Georgescu și *Vestibul* de Al. Ivasiuc. Interesul experienței lui Paul Georgescu stă în faptul că unui material pe care proza românească l-a mai cercetat izbutește să-i insufle o vitalitate nouă. Tema tîrgului de provincie (Sadoveanu, Bassarabescu, Cezar Petrescu, etc. etc.) nu-l întinețește pe autor în țarcul unei umanități închise și al unor preocupări pe măsura acesteia, ci îi dă posibilitatea să atace marile probleme ale omului. Se observă marea tensiune a ideilor, vibrația interioară ce caracterizează expunerea scriitorului, febrilitatea lucidă a mărturisirilor, stilul suplu, sugestiv, plin de culoare citeodată, altădată tăios, rece — expresia unei gîndiri nuanțate și a unui talent care știe să-și aleagă cele mai adecvate mijloace pentru a se exterioriza. Înrudită cu formula lui Paul Georgescu este aceea practicată în *Vestibul* de Al. Ivasiuc, și el un subtil analist al spațiilor interioare — poate fără forța imaginativă și asociativă a primului — dar pătrunzînd cu decizie în zone adînci ale trăirilor psihice. Un debut foarte promițător.

Ar mai fi de semnalat puternica afirmare din ultimul timp a lui D Țepeneag (autorul volumului *Frig*), un nou volum de Fănuș Neagu (*Vară buimacă*), în linia obișnuită a autorului și cîteva prezențe de mare interes în colecția *Luceafărul* : Virgil Duda cu *Povestiri din provincie*, Aurel Dragoș Munteanu cu *După amiază neliniștită* și Mihai Pelin : *Redactori și pianiști*.

În ceea ce privește critica, aspectul cel mai important îl constituie discuțiile, faptul că ultimul an înregistrează o amplificare a dialogului critic, delimitări mai nete de poziții, nestructurate exclusiv, ca pînă nu de mult, în jurul unor mărunte animozități personale, ci angajînd credințe literare, programe și principii estetice. Oricît de obositoare ar fi pentru publicul mare polemica în jurul „călinescianismului" — sau aceea privitoare la „direcția nouă în critică" — faptul că asemenea dispute au loc în presa literară e un semn cît se poate de îmbucurător, el indicînd o sporire a conștiinței de sine a literaturii noi.

Anul 1967 aduce totodată, în critică, afirmarea din ce în ce mai autoritară a unui „nou val", prezențe care s-au impus repede în rîndurile din față ale comentatorilor fenomenului literar : Valeriu Cristea, la *Gazeta literară*, C. Stănescu la *Scînteia tineretului*, Mircea Martin la *Amfiteatru*, Mihai Ungheanu la *Ramuri*. Mai ales ultimul stăruie în a-și configura deja un program, delimitîndu-se de pozițiile confraților și pregătindu-se pentru o acțiune critică ce se anunță extrem de interesantă.

Dintre volumele de critică semnalăm în primul rînd eseul lui Lucian Raicu despre Liviu Rebreanu. Cronicile au fost unanime în a sublinia valoarea ieșită din comun a întreprinderii sale care impune nu numai o viziune proprie asupra marelui prozator, dar și o accepție personală a noțiunii de monografie critică — nu ca fapt tehnic, ci de concepție și interpretare. Alte cărți de mare interes ne sosesc odată cu ultimele săptămîni ale anului : *Poezia lui Eminescu* de I. Negoițescu, *Lirica lui Lucian Blaga* de Dumitru Micu și volumul despre opera lui Macedonski din monumentala lucrare a lui Adrian Marino.

Poezia nu a înscris, ca în anii trecuți, volume care să stîrnească mari discuții, afară poate de *Zoosofia* lui Ion Gheorghe. O prezență mereu fascinantă, atlată poate în momentul ecloziunii maxime, oferă Nichita Stănescu, al cărui volum apare abia zilele acestea, dar existent în conștiința cititorilor prin splendidele poeme publicate în reviste. El e în acest moment figura numărul 1 a poeziei noastre. Drept este a menționa, de asemenea, și cîteva debuturi poetice foarte promițătoare. Este vorba de Marcel Mihalaș *(Nume)*, Miron Chiropol *(Jocul lui Adam)*, Dumitru M. Ion *(Iadeș)* și Marius Robescu *(Ninge la izvoare)*.

6.

Hotărît lucru : în anul 1967 bibliotecile noastre s-au îmbogățit cu o sumă de cărți de istorie literară dintre cele mai interesante, propunînd, majoritatea, o perspectivă realmente nouă asupra fenomenului comentat sau recomandînd dacă nu neapărat un punct de vedere pe de-a-ntregul inedit, oricum sinteze recapitulative de indiscutabil merit. Aș cita, mai întîi, cîteva eseuri, excelent gîndite. E vorba de Liviu Rebreanu *de Lucian Raicu, de* Poezia lui Eminescu *de I. Negoițescu și de* Lirica lui Lucian Blaga *de D. Micu, marcînd fiecare un pas înainte în interpretarea nuanțată, despovărată de îngerii de dogmatizante, a operei celor trei scriitori. Dintre monografiile apărute, aș reține, pentru același motiv* G. Ibrăileanu *de Al. Piru,* Opera lui Alexandru Macedonski *de Adrian Marino,* Gala Galaction *de Teodor Virgolici,* Ovid Densusianu *de Marin Bucur,* Traian Demetrescu *de C. D. Papastate, reprezentînd, fiecare în parte, tot ce s-a scris mai complet și mai adînc, pînă la ora actuală, pe tema respectivă, în formula monografiei de tip tradițional, întemeiată pe epuizarea izvoarelor și sistematizarea materialelor în funcție de obiectul de studiu. Dintre micromonografiile scoase pentru uzul elevilor și studenților, amintesc* I. L. Caragiale *de Șerban Cioculescu. Același Caragiale i s-au consacrat anul acesta și două lucrări cu caracter mai special, de indubitabilă actualitate :* Modernitatea clasicului I. L. Caragiale *de B. Elvin și* Caragiale — universul comic *de Șt. Cazimir. Un interes particular prezintă prin obiectul și rezultatele cercetării* Comentarii eminesciene *de D Murărașu și* Poveștile lui Creangă *de Ovidiu Bîrlea, studii de minuție istorico-literară pe baze sursologice, apoi Noi contribuții la biografia lui Ion Budai Deleanu de Lucia Protopopescu și volumul* Studii și articole de literatură română veche *al lui Dan Zamfirescu. Pentru perioada mai nouă,* Literatura română între cele două războaie mondiale *de Ov. S. Crohmălniceanu,* Portrete și reflecții literare *de Const. Ciopraga, unele capitole din* Masca geniului *de Mircea Zaciu,* Amintiri și medalioane literare *de I. M. Rașcu favorizează specialiștilor și cititorilor de obște valoroase sugestii. În fine, un cuvînt despre literatura de referință. În anul ce s-a scurs a văzut lumina tiparului volumul IV, mult superior precedentelor, din* Dicționarul Enciclopedic Român, *cuprinzînd, între altele, o microistorie a literaturii române de la origini pînă în prezent. Tot în acest an a fost editată ultima parte din* Bibliografia analitică a periodicelor românești *(1780-1850), scoasă la Biblioteca Academiei, de I. Lupu, N. Camariano și O. Papadima, primul volum dintr-o suită de* Documente și manuscrise literare, *apărut sub îngrijirea lui Paul Cornea și a Elenei Piru, o bibliografie* Tudor Vianu, *elaborată de Biblioteca Centrală Universitară București, sub redacția lui Mircea Tomescu, de către Ion Stoica și Henry Zalis, indicele pe materii al* Adevărului literar și artistic *pus la îndemîna celor interesați de către Biblioteca Centrală Universitară din Iași. Un an, precum se vede, deosebit de rodnic pentru istoria literară. Și de bun augur.*

7.

Dacă anul literar e o noțiune de pură statistică, este aproape întîmplător că el coincide cu un moment literar. Evoluția reală nu se socotește în ani, ci în momente semnificative. Acestea sînt adevărate creații spirituale de un fel deosebit. Titu Maiorescu avea spaima nesesizării momentelor oportune, prielnice, acele momente ale căror linii de forță neconsumate, ignorate, înseamnă ratarea instinctului creator al unui individ sau popor. De aici aspectul întremător al întreprinderii lui critice, care este aceea a unei personalități, în întregul ei, excepționale, care simte și raționalizează într-un suprem efort creator posibilitatea instinctuală a progresului artistic la un moment dat. El nu face critică în sens curent, dar creează valoarea momentului. Aceasta e, oricînd, prima și cea mai dificilă misiune a

(Continuare în pagina 6)

LUCIAN BLAGA

11 poezii inedite

Pasărea U

Negurt acopăr
cîmpuri și dîmb.
Freamătă ulmul,
duhul cel strîmb.

Cuiburi mai multe-n
creste se văd.
Semn că-n coroane
dat-a prăpăd.

Neagră făină
cade prin scoc
cîlo la moara
lui Nenoroc.

Macină el doar —
gîrbov, cărunt.

Curge uritul
greu și mărunt.

Lut fără slavă,
umed absurd
Umblu-n ne-lume,
drumul e surd.

Unde răzbate
silnicul pas,
lung peste creștet
cîntă un glas.

Cîntă prin ceața
care căzu —
veșnic deasupră-mi
pasărea U.

Echinocțiu de toamnă

Vino, să ieșim dintre aceste ziduri,
de sub arcade ce apasă,
din inelul cu-nvechite turnuri, al cetății,
din ceața ce pe poduri de metal se lasă.

Vino pe deal, pe cel din urmă-n soare,
unde-un trecut de slavă cu suflare lentă
sub pietre doarme,
să strigăm de-acolo după păsările călătoare.
Să strigăm, precum obișnuiesc copiii între jocuri,
cari fără-n ști ce strigă
își rotesc prin chiote ecstazul efemer
pentru cele ce au loc în cer.

Înduplecați de soartă,
nouă ființe străini, cu patria pe umeri — moartă,
noi am văzut, ce-i drept, de-atîtea ori,
că-ntraripatele puteri, răzbind prin nori,
orbite de o țintă depărtată
ne iau văzduhul prin tangentă doar — ca o
săgeată —
și nu mai prind de jos din țară nici fluturări
de semne și nici veste.
Vino totuși să strigăm de-acolo de pe creste,
să strigăm după cocorii care pleacă
și-n vuietul de mîntuire
o țin către limanul dincolo de fire.
În cumpăna și-n sfîsierea
acestui ceas prejmuitor
vino, străfundul neguros, rumoarea ce ne-neacă
să le lăsăm sub noi — și de pe dealul cel
din urmă
cu semne-nchipuind în vînturi libertatea
să strigăm după triunghiul călător.

Norul

Durerile noastre sînt multe, dar cea mai mare
este — să vezi. Să vezi că o noimă-ncepută
nu se-mplinește, că sfîntul preexistentul tipar,
după care prin ani ești ținut să-ți croiești
obrazul și calea
în mîini ți se sfarmă. Să vezi
cum legenda, ce ființă a prins, se oprește
curmată
la drum-jumătate.

Mire-se nimeni că-n văile sublunare adast ca
Orfeu,
ca un alt Orfeu încercat într-alt chip, sfîșiat
de accese
de cîntec, azi ca și mîine desamăgit
că stîncile pe care le-a pus în mișcare
refuză-a-l strivi, precum dat îi fusese.

Ce greu rămîne și cît de-anevoie te-ndemni
norul să-l mai ascunzi, norul melancoliei, albul
cel trist.
Îl porți deasupră-ți și-l tragi după tine
dintr-o stradă într-alta fără de rost
și din poartă în poartă.

(Din ciclul „Vîrsta de fier", 1940—1944)

Johann Sebastian Bach

(luînd parte la patimi)

Pe gorgane se strecoară
o fîptură-ncinsă-n sfoară.

Chefuiesc pe cîntul strunii
în cetate căpcăunii.

O ființă-n besnă suie,
unde-s spini și unde-s cuie.

Nu văd, nu știu cine suie.
Sulițaș sau paznic nu e.

Nori subt lună dau năvala.
Nu-i femeea din Magdala.

Bate încă vijelia.
Nu e Iosif, nici Maria.

Suflet — dac-ar fi să fie —
n-ar căta-n așa pustie.

Nu văd, nu știu. Gînd și chin e.
Ca un foc din vale vine.

Focu-n noapte-mbrățișează
coapse sparte.
Și s-aude vorbă, șoapte :
„Mai departe nu m-aș duce
Dă-te, dă-te doar puțin mai
într-o parte. Fă-mi și mie
loc pe cruce".

În noapte undeva mai e

In noapte undeva mai e
tot ce-a fost și nu mai e,
ce s-a mutat, ce s-a pierdut
din timpul viu în timpul mut.
In Hades e — tot ce-a trecut.
Din aheronticul ținut
vin toate amintirile.
In Hades e — tot ce-a trecut,
Prierii și iubirile.

(Din ciclul „Corăbii cu cenușă")

Prolog

O, tineri, care umblați printre frumuseți,
ce fel de tineri sunteți, tineri cîntăreți ?
V-a părăsit de tot dumnezeirea ?
Uitarăți cîntecul, ce-l cere firea ?
Sau nu-l găsiți ? V-a amuțit în gură
cuvîntul ce alege lamura din sgură ?
Neîncercînd în cale nici o vrajă,
voi tineți porților o tristă strajă.

S-a întîmplat să port cîndva făclia
din vale-n deal, din noapte-n zi,
pe drumuri ce mereu vor fi,
călăuzindu-vă pînă la pragul
unde-n azur domnește măreția.
S-a întîmplat să cînt prin vreme pămînteasca
tot ce-i înalt, tot ce-i frumos,
tot ce ieși ca din tiparnită cerească,
porunci și pravili, noime, legi,
visuri ce ți se dau și nu le-alegi,
căi de ursită, ținte, ce se-adulmecă de-abia
la vîrste, cum se face-a mea,
sbor de-mplinire, ultime-nălțări,
prin cari pămîntului îi scapi subt zări
De ce tăceți voi tineri cîntăreți ?
Uitarăți cîntecul ce-l cere firea ?
Sau așteptați
ca inima, ce are dreptul la odihnă,
să cînte-n locul vostru și iubirea ?

Vedenie dantescă

Un cer senin de amplu lunie prin veac
și-a-nființat azurul neființei
în cestălalt tărîm, al suferinței,
și cată-n ceas a fi durerii mele — leac.

Să uit că suntem robii negrei ere,
să uit de jale, cazne, de tenebrele
din inimă, de tot ce crunt în preajmă e —
sboară doi fluturi, două giuvaere,
peste oraș purtați de-o adiere.
Închis în ăst infern terestru de n-aș fi
îndrăgostiții fluturi nu mi-ar aminti
de alții, de Francesca dela Rimini,
de Paolo, cari au fost purtați și ei cîndva
de-un vînt prin iad, și de-o beție-asemenea.

(Din ciclul „Cîntecul focului")

Temeiuri

Pămîntul mai poartă
în huma neștearsă
chipuri de-argilă,
istorie arsă.

Sub lespede moartă
ulcioare, femei,

și urne și idoli,
și vetre și zei.

Mai sacru temei
viața pe-ntinsul
tărîmului n-are,
doar rîsul, doar plînsul.

Ce îmbătrînește în noi

Ce îmbătrînește în noi
că neașteptat ne simțim într-o dimineață
doritori să ne ascundem
nume și față ?

Ce îmbătrînește în noi
că-ntr-un amurg de zi și de viață
ne găsim oameni de altă dată,
străini printre cei de azi, umbre în ceață ?

Nu-mbătrînește în noi valul de sînge,
nici inima cît bate, nici patima,
nici spiritul, nici răsunetul în urechi,
numai lacrima.

Omul bătrîn plînge
cu lacrimi vechi.

(Din ciclul „Ce aude unicornul")

Cutreier

Mă plimb pe pămînt,
enigmă-n cuvînt,
făptură în haină,
o taină în taină,
cînd miez, cînd veșmînt.
Mă plimb pe pămînt
subt ceruri de gînd.
Prin dumnezeul Vînt.
bate aripa
seminței, ce sînt.

(1960)

Treaz e sufletul

Treaz e sufletul, peste fire,
numai ziua prin cimitire ;
treaz, unde drumuri și inimi s-adună,
unde mormintele stau împreună
ca liniștea după furtună.

Treaz e sufletul peste fire
numai ziua prin cimitire ;
treaz, unde mușchiul pe lespezi
acopere numele, relele, bunele.

(1960)

CAPRA DIN TIRPEȘTI
Tg. Neamț — Reg. Bacău

LA ANIVERSARĂ

Am ales un titlu eminescian acestor însemnări pe care penița le gravează în plumb tipografic la împlinirea a două decenii de la instaurarea Republicii peste pămînturile despre care Luceafărul spunea : „Iubim țara și națiia noastră astfel cum n-o iubește nimeni, cum nimeni n-are puterea de-a o iubi". Era o mărturisire turnată în cuvinte de eroniedresa viscol, nemurind o țară și un popor căruia poetul îi dorea ca „limba lui, înclinările lui oneste și generoase, bunul lui simț, c'un cuvînt geniul lui să rămîie și pe viitor norma de desvoltare a țării și să pătrundă pururea această desvoltare" („Timpul" 17 decemvrie 1881)

Sigur, putem avea nostalgia unor grandioase imagini ale trecutului nostru istoric : ne-am fi vrut la Călugăreni sau Podul Înalt, în oastea lancului ori a Vladimirescului, în alaiul care însoțea, la intrarea în București a lui Cuza, în preajma lui Bălcescu ori a viteilor ce-i dezarmau (cu gesturi parcă regizate de gravori) pe Osman-pașa, la '77... Ne-a fost dat să ne încrucișăm pașii de caldarîme cu Sadoveanu sau Arghezi dar l-am fi salutat cu bucurie, apleeindu-ne cu smerită admirație frunțile, pe Neculce Vornic ori pe Eminescu...

De aceea poate nu îndrăznim să ne afirmăm cu mai larg răsunet mîndria de a fi fost de față la împlinirea unor mari acte ale istoriei țării. Cînd evocăm cutare sau cutare episod nu putem să nu vorbim și despre noi, despre noblețea bărbaților care ne-au implicat superb în procese decisive pe care pana istoricului a și început să le fixeze în pisanii. Repet, trăim „asediî" ale gravurilor, fără s-o știm ne amestecăm tiparele trupului și gîndului cu ale altora, mii, milioane și nutrim față de tot ce ne înconjură un înalt simț al responsabilității.

Într-o asemenea, posibilă, gravură pot fi zăriți oamenii care în noaptea de 30 decembrie 1947 jucau în largi hore în curtea palatului pînă atunci regal : eliberată de sub jugul fascismului, țara își regăsea în bucuria de atunci împlinirea unui alt drag și vechi vis — Republica. Eram, mulți dintre cei care ascultam cu emoție comunicatele radiofonice, abia la anii școlii. Născut în București, îl văzusem pe un domn aruncînd o cruce în apa înghețată a Teiului, de Bobotează, apoi — bîldîbia ! — un alt domn, ce-i drept aproape gol sărind și prinzînd-o, și-mi s-a spus că patronul acelei distractive serbări e și al țării. Al apei și văzduhului. Al grîului și al caselor. Al abecedarelor școlare și al pădurilor. Mai apoi, întîlnind slova fierbinte a lui Nicolae Bălcescu exaltînd visul filozofilor elini — Republica și trăind cu alți ochi decît cu cei ai claselor primare înțelesurile țării, 30 Decemvrie 1947 devenea un moment viu, trăit cu acută concretețe în ciuda aerului de legendă care învăluia fila calendarului. Fiindcă a fost consecința logică a unor foarte vechi aspirații. Fiindcă poporul nostru se simțea capabil să întemeieze instituțiile Republicii și să ducă la desăvîrșire un program istoric de rodnice prefaceri sociale. Era a noastră, ne era familiară ideea de Republică înainte chiar de a o fi dobîndit, era singura hlamidă, sobră, de solară stilizare, pe care poporul o putea pune pe umerii de granit ai țării.

La douăzeci de ani de atunci ne regăsim mai puternici, drumul spre fericire al poporului se întrezărește cu o și mai profundă limpezime. Toate forțele țării acționează în consens. Avem puterea de a ne privi și de a ne judeca lucid, păstrînd cu severitate ori împrospătîndu-le, mijloacele de luptă. Constructorii țării ce este și va fi pentru vecie un pămînt al unor oameni însetați de pace, animați de dorința de a trăi în armonie cu toate celelalte popoare ale lumii. Netulburați, ne potrivim mersul pe drumuri și poteci pentru a întîlni totdeauna în zare, soarele. Ne mîndrim cu crescîndul răsunet pe care-l au în lume glasurile țării. Ne mîndrim cu înțelepciunea comuniștilor, arhitecți ai noului.

Și nu putem nutri o mai mare dorință decît aceea ca pana și călimara, însemne heraldice ale meșteșugului nostru scriitoricesc, să rămînă pururi pe pervazul de lemn înflorit al ferestrelor țării în vecinătatea uneltelor muncii. Sînem inseparabili de tot ceea ce poporul înalță sub cer. Nu ne rămîne decît să trudim asupra zăpezilor filei, învățînd din biruințî și înfrîngeri pentru ca țara să fie mîndră de noi așa cum a fost de înaintașii.

Gheorghe TOMOZEI

NICHITA STĂNESCU

Colindă de țară

O leru-i ler, zăpadă, zăpadă,
formă albă a cerului căzîndu-mi pe frunte
din înălțimea nomadă
din universul munte.

O, leru-i ler, țară,
patrie, pămînt în care dorm
alături cu căciula cu panaș, tiară
și osul de strămoș, sceptru de domn.

O, leru-i, rîuri înghețate,
lacrime lungi de la-nceputul lumii
prin care alunecau smălțate
zînele dulci ale genunii,

O, leru-i, brad frumos o, leru-i,
piatră sculptată-n frig de geți
și de căderea capului acelui
mai drept și mîndru între drepți ;

O, ninge peste Sarmisegetuza
și leru-i ler și leru-i ler,
însămînțata și lehuza
parte-a pămîntului de cer.

Se umflă, o, cu grîu în ea
sub blana albă de zăpadă,
o leru-i ler, stăpîna mea,
hlamida mea de domn, zăpadă...

Colindă de inimă

Voi colinda cu inima mea
mergînd prin zăpadă
mîna mea în cinci colțuri ca o stea
începe cuvinte să vadă,

Brațul meu o coadă de cometă
umărul și pieptul meu este cer
căldura lor secretă
lucește albastru de ger.

Să fiți liniștiți, să aveți parte de liniște albă
sub cetina verde împodobită
ochii mei două mărgele-ntr-o salbă
împodobesc, oră, clipită.

Ave vouă, bărbaților, femeilor
inima mea vă salută
ninge deasupra secundelor, orelor
cu zăpadă argintie și mută.

Ding-dang, numai inima, ding-dang
numai ea
bate la mesele voastre
în noaptea aceasta e-o singură stea
și o nenumărare de ceruri albastre.

ȘTEFAN AUG. DOINAȘ

Scufundătorul în patrie

Din aria atîtor frumusețî
ce m-au născut în punctul cel mai tandru
al lumii, — mă scufund ca un scafandru
în vămi de somn și nouri de săgeți.

Istoria — ce iz de coriandru
purtat de viscole prin secoli beți !
Ci iar pornesc în sus, gonit de geți
și otrăvit de sare ca Leandru.

O, baie în pupila de-ntuneric
a celor morți ! Acuma mă desferic
dintre vedenii, și apar, pe val :

exact în centrul clarei mele patrii
care-și aruncă razele din atrii,
ca inima, liturgic și egal.

GRIGORE HAGIU

La anii douăzeci

O, cît de repede trecură
anii fierbinți în care te-am clădit,
acestui sînge tînăr pe măsură,
înapoindu-l înmiit.

Virstă de secol și de țară,
pun între roțile mișcării voastre
și fruntea mea și steaua mea polară
să ne-adîncim spre orizonturi vaste.

Scut, chiot fără de meandre
să-ți fie cînturile mele deci,
îmbrățișîndu-te cu gesturi tandre,
Republică, la anii douăzeci.

Decembrie

Frumos lucește geru-n ramuri,
pictat e cerul cu păsări vii,
ferestrele se îndulcesc la geamuri
cu chipuri visătoare de copii.

Rămîn aproape de pămînt în zări
atîtea visuri colorate,
în ele poți urca ușor,
cutreierîndu-le-ntr-o zi pe toate.

Bătaia inimii răspunde clară,
suav călătorind în ore,
ascult-o-n geografii de țară,
clopot prelung, de bronzuri mai sonore.

Pleata fetelor tinere bate, se-aprinde,
Mătasea din steag o continuă-n zare,
desăvîrșește cu aceste cuvinte
zîmbetul, anul, bogata-i înseninare.

Zăpada răsuflării noastre

E răsuflarea noastră-n cer grămadă,
la capete-mplinite de efort,
și preschimbîndu-se-n zăpadă,
cernută fin pe orizont.

Din piepturile marilor bărbați de neam,
cu frigul cosmic întîlnindu-se mai iute,
albirea și-o asterne-n ram,
peste pămîntul cu semințe învăscute.

Pe noi, cei vii, ne-ajunge-n țară,
cununi ne-așează înflorite-n frunte,
călătorînd numai o vară
prin dreptul acvilei de munte.

Astfel pămîntului adăogați,
mereu mai puri întotdeauna,
ne reîntoarcem mai bogați,
ninsoare-n care strălucește luna.

Semințe pe pămînt, zăpadă-n cer,
întindem aripi viitoare
și țara ne-o urcăm prin fraged ger,
pe osii de-anotimpuri viitoare.

Colind

Cu stema țării sus purtată,
din poartă-n poartă mă tot duc si cînt,
cu fața tot mai luminată,
cîntece simple despre-acest pămînt.

Pornii copil și nici nu știu,
în limpedele aer înghețat,
cînd vorbele cu clinchet argintiu
se îngroșară-n aspra voce de bărbat.

Primit am fost oricînd, oricum,
învecinat cu marea stea polară
și preschimbîndu-mă în drum
mai larg întotdeauna-n țară.

Stemă sau inimă, cine mai știe,
sau poate oglindă de dor
în care tremură și-nvie
chipuri născute în viitor.

CÎTEVA REPERE ÎN BELETRISTICA NOUĂ

S-au realizat, în ultimele două decenii, opere fundamentale ale literaturii române, în absența cărora peisajul culturii noastre ar fi împuținat, lipsit de puncte de reper esențiale. Firește, ca cititori dorim să se nască în fiecare lună capodopere, ne irităm cînd scriitorii nu vin în întîmpinarea acestei dorințî (de aici și discuțiile despre o așa-zisă „criză a prozei" în unele reviste) dar realitatea ne arată că vitalitatea unei literaturi se măsoară cu deceniile, uneori chiar cu secolele. De aceea, reliefarea unor realizări ce cad în afara oricăror dubii se impune pentru o apreciere mai lucidă, conștienți în același timp că rămîn, ca totdeauna, valori în afara acestor considerații, fatal subiective. Performanța așa-ziselor „bilanțuri" constă, credem, nu în ambiția de a nu omite ceva, ci în străduința de a nu trezi îndoieli cu privire la ceea ce include. Însuși faptul de a avea la dispoziție valori certe este în sine elocvent în comentarea literaturii noi.

În cele două decenii de republică s-a ridicat, am zice, la o nouă vîrstă literară, geniul arghezian, printr-o fecunditate creatoare aproape miraculoasă, care este, prin ea însăși un fapt de cultură ce va atrage totdeauna atenția posterității. Lamentarea pentru „vîrsta tînără" a scriitorului român nu-și mai are obiect. Dacă **1907** descinde direct din pamfletul social, iar plachetele ultimilor ani din **Cuvintele potrivite** și mai ales din **Cărticica de seară, Cintare omului** este, așa cum s-a demonstrat, o contribuție românească de cel mai înalt prestigiu la poezia sociogonică universală.

Excepțională este contribuția lui Lucian Blaga la evoluția lirică ultimelor decenii. Volumul de **Poezii** din 1962 adaogă o dimensiune inedită creației blagiene. „Neliniștile vechiului Testament" care răscoleau, cum constata Tudor Vianu, creația anterioară a poetului, au făcut loc unei poezii a împlinirilor și liniști ce n-are nimic comun cu oboseala, ci care exprimă o stare contemplativă de o mare densitate. O sinteză între **Pașii profetului** și **La curțile dorului,** un adaos de generozitate și de înțelepciune, a vîrstei și experienței, fac din acest volum cea mai mare izbîndă poetică a ultimilor ani. O apariție aproape intempestivă, de o vigoare poetică ieșită din comun și de o tehnică ireproșabilă, o constituie **Ultimele sonete închipuite ale lui Shakespeare în traducere imaginară** de V. Voiculescu, variantă din cele mai originale pe o temă prestigioasă. Poet fecund, cu o activitate de aproape o jumătate de veac, V. Voiculescu, scăpat de sub tutela tezelor care i-au frînat uneori elanul, realizează aici capodopera poeziei sale.

Critica literară a consemnat remarcabilele valori poetice din **Monolog în Babilon** de Al. Philippide, carte de cea mai înaltă ținută artistică, încoronînd o activitate literară de prim rang.

Niciodată nu va lipsi dintr-o enumerare a realizărilor poeziei noastre creația lui Nicolae Labiș, poetul tinereții, al revoluției și speranței, simbol al poeziei noi, al forței și cutezanței, strălucit meteor de o clipă pe cerul literaturii. Am pierdut, prin moartea lui, un nou Eminescu, o forță poetică de care are atîta nevoie orice literatură care-și propune să pornească pe un drum nou. Noua generație de poeți este ieșită, într-un fel, din Labiș. Mișcarea poetică actuală trezește cele mai tonice sentimente de încredere. Rareori în istoria literaturii noastre un contingent așa de bogat de poeți a încercat să ia pe cont propriu destinele poeziei românești, precum generația actuală. Așa cum este de așteptat, în acest climat de febrile și autentice căutări există și eșecuri, teribilisme, anacronisme ce trec drept inovații etc. Dar vom prefera oricînd o asemenea agitație creatoare apatiei și cuminteniei plate, căci numai într-un climat de fierbinte efervescență se pot ivi marile personalități. Nutrim convingerea că din actuala generație de poeți tineri se vor ridica, pe cerul literaturii noastre, noi luceferi.

Dacă trecem în domeniul prozei e suficient să ne referim la cîteva exemple. Orice cunoscă-

Pompiliu MARCEA

(Continuare în pagina 6)

ZAHARIA STANCU

Lumea

Odată cu seara se prăvălise peste lume întunericul. Acum la Urlăvînt era noapte deplină. Luminile se stinseseră una cîte una. Singura lampă care mai ardea în sat era aceea care atîrna agățată de tavanul primăriei și către care se înălța fumul țigării lui Țigănuș. Secretarul Județenei își frecă mîinile înghețate, după care se ghemui pe dușumea, lîngă sobă și se pregăti să adoarmă. Cum era sleit de oboseală, adormi, sau cel puțin așa mi se păru mie. Îl auzii suspinînd ușor, din ce în ce mai ușor, și apoi respirînd ritmic. Sanitarul Rezea, căruia îi venea greu să-l părăsească pe rănit, aprinse o țigară. Patima fumatului se zvîrcoli în mine. Aprinsei și eu una. Fumai... Fumai... Și fără să vreau mă pomenii gîndindu-mă la cei doi oameni rămași în pădure. Pe cel tînăr îl părăsisem acolo mort, pe celălalt, mai în vîrstă, trăgînd să moară. Poate că pînă acum și murise... Poate că *și murise*... Eu eram viu... *Eram viu* și stam în primăria din Urlăvînt. Stam lîngă soba căldută, în aerul călduț îmbîcsit cu tutun. Mîncasem ceva. Fumasem. Acum iar fumam. Stomacul nu mă mai supăra. Cu alte cuvinte, mă bucuram de viață. Fumul tutunului aspru și acrișor îmi plăcea. Eram viu... Și peste cîteva clipe ori peste cîteva minute aveam să mă întind și eu ca Licu Oroș pe dușumea, și aveam să mă învelesc cu haina de piele pe care de cum intresem în primărie o scosesem de pe mine — șiroia apa de pe ea — și o atîrnasem de un cui bătut în perete. *Aveam să adorm. Să adorm, nu să mor.* Iar a doua zi dimineața aveam să mă trezesc în zori. *Să mă trezesc. Și să trăiesc mai departe... Să trăiesc mai departe...*

Probabil că în somn aveam să și visez... De cînd mă știam venit pe lume, nopțile mele, aproape toate nopțile mele erau pline de vise... *Ziua trăiam o viață și noaptea, în somn, mai trăiam încă una.* Cîteodată trăiam chiar mai multe. Trăiam încă o dată viața mea și mai trăiam și viețile altora. Visurile se succedau repede și nu se asemuiau unul cu altul. Nu se asemuiau deloc... deloc... Dar cu mine se mai întîmpla și altceva. În plină zi și chiar în vreme ce mă aflam în mijlocul unei mari mulțimi puteam — numai să fi vrut — *să ies din viață* (bineînțeles fără ca oamenii din jru-mi să bage de seamă) *și să intru în vis.* Închideam o clipă ochii, făceam o sforțare, în față mi se deschidea o poartă de aur, treceam dincolo de ea și *de îndată mă pomeneam într-o altă lume*... O lume vrăjită, de basm, în care trupurile oamenilor, tulpinele, ramurile și frunzele, florile și fructele pomilor erau făurite din lumină și din miresme. Trupurile oamenilor pe care îi întîlneam în această lume a visului miroseau — ciudat, nu? — a pîine bine coaptă într-un cuptor fierbinte. Pomii aveau un miros pe care nu izbuteam să-l identific. Intrigat, într-o zi, după ce pătrunsesem în vis și mă plimbam încălțat cu sandale printr-o pădure, m-am oprit lîngă un copac și l-am întrebat:

— Copacule, a ce miroși tu?

Copacul a rîs (ca un om a rîs), și după ce s-a săturat de atîta hohotit, mi-a răspuns:

— Noi, copacii pădurilor din vis, am venit din steaua Vo-Vo acum cîteva milioane de ani și de atunci plutim în jurul pămîntului... Plutim nevăzuți în jurul pămîntului și mirosim a buze de fată mare.

M-am mirat cu mare mirare:

— Dar cum? Trăiești și pe steaua Vo-Vo fete?

— De ce să nu trăiască? Ca și pămîntul vostru, steaua Vo-Vo e plină de oameni...

La urma urmelor, de ce să nu trăiască? Licu Oroș trăia... Trăia și se odihnea... Se odihnea și dormea... Rezea, sanitarul, trăia.. Trăia și fuma... Țigănuș trăia... Trăia și suferea... Suferea și fuma... Suferea pentru că fusese împușcat în genunchi... Și fuma pentru că-i plăcea, și lui ca și mie, să fumeze. Eu trăiam... Trăiam... Fumasem și trăiam și aveam să mai trăiesc și aveam să mai fumez... Trăiam și visam și mă plimbam încălțat în sandale printr-o pădure care venise cu milioane de ani în urmă din steaua Vo-Vo și care, de atunci, plutea nevăzută în jurul pămîntului. (...Nevăzută de cei ce nu știau cum să intre în vis... Eu făceam parte dintre ceilalți, fericiții.) Trăiam și mă plimbam printr-o pădure în care copacii n-aveau urechi dar auzeau, printr-o pădure în care copacii n-aveau ochi dar vedeau...

— Nu te mira, îmi zisese copacul. Se poate vorbi *cu gîndul*, se poate auzi *cu gîndul*, se poate vedea *cu gîndul*... N-ai vorbit niciodată, în vis, cu calul năzdrăvan care mănîncă foc?

— Ba am vorbit.

— Și n-ai încălecat pe el?

— Ba da. Am încălecat.

— Și nu te-a întrebat cum să te ducă la castelul Zmeului, *ca vîntul sau ca gîndul*?

— Ba m-a întrebat.

— Și tu cum i-ai cerut să te ducă?

— *Ca gîndul.*

— Bine i-ai cerut. Pentru că *de la o stea la altă stea nu se poate ajunge decît dacă alergi tot atît de repede ca gîndul*...

Trăiam... Și dacă voiam, călătoream de la o stea la alta cu gîndul și ca gîndul. Întrebai copacul:

— Și... Sînt frumoase fetele de pe Vo-Vo?

— O-ho!... Și încă ce frumoase!...

— Aș putea să ajung vreodată la ele?

— Cu gîndul, da. Altfel... Altfel nu... Niciodată.

Întrebasem un copac. Răspunsul mi-l dăduseră toți copacii pădurii. Toți într-un glas strigară:

— Niciodată... Niciodată... Niciodată...

Nu mă sperial, deși ar fi trebuit să mă sperii. Pentru că, om fiind, știam ce înseamnă cuvîntul niciodată. (Niciodată un mort nu mai învie. Niciodată o dragoste stinsă nu mai renaște. Niciodată...) În vis, ca și în viață, mă speriam rar. Acum însă visul nu-mi mai plăcu. Avea prea mulți *niciodată* în el. Îmi dusei arătătorul de la mîna dreaptă la gură și-l strînsei între dinți pînă simții gustul sîngelui. Așa făceam ori de cîte ori voiam să ies din vis și să mă reîntorc în viață. Durerea mă arunca dincoace de înalta poartă de aur care despărțea (în existența mea pămînteană) viața pe care o duceam în realitate de viața, tot atît de intensă, dacă nu chiar mai intensă, pe care o duceam în vis, în basm, în legendă...

Morții!... Morții rămăseseră în pădure. (Zic *morții* pentru că nu am nici o îndoială: la un ceas, cel mult la două după plecarea noastră din pădure murise și cel mai în vîrstă). Peste ei și pe lîngă ei se prăbușea ploaia...

Vîntul și ploaia...
Vîntul și ploaia...
Vîntul și ploaia...

Licu Oroș dormea făcut covrig pe dușumea, lîngă sobă. Țigănuș se chinuia să adoarmă pe masă. Rezea fuma. Eu fumam. Fumam și mă pregăteam să adorm. Morții!... Morții rămăseseră în pădure... Clemente Țigănuș gemu. Mă apropiai de el și-l întrebai în șoaptă:

— De ce gemi?

— Glonțul!... Mi-a spart genunchiul și genunchiul spart mă doare de mă înnebunește.

— Pe morții din pădure nu-i mai doare nimic. Nici măcar dinții nu-i mai dor.

Rezea rise. Clemente Țigănuș șuieră printre buze:

— Dar ce am eu cu morții din pădure? N-am nimic cu ei...

Vorbise iritat, ca și cum eu l-aș fi învinuit pe el că sătenii aceia muriseră. Zisei împăciuitor:

— Nu, n-ai nimic.

Oare morții din pădure, murind, trecuseră într-o altă viață? Nu. Nu trecuseră într-o altă viață, trecuseră în moarte. Iar moartea era neagră... Neagră și fără nici o lumină... Fără nici o lumină..

Dar de unde știam eu cum era ori cum nu era moartea? Murisem eu și înviasem? Nu murisem. Și dacă nu murisem, nici nu înviasem. *Trăiam.* Trăiam... Dar cînd voi muri, voi muri cu dorința arzătoare de a nu învia niciodată... niciodată... niciodată... O viață îmi ajungea și-mi prea ajungea.

Vîntul șuieră puternic... Ploaia se repezi și zurui în geamuri. Mi se păru că aud două voci care schimbă între ele vorbe. Ciulii urechea. Nu știu ale cui erau vocile însă ele vorbeau tot despre moarte, tot despre moarte dar și despre înviere.

— Fii sigur că n-ai să înviezi, fii sigur.

— Dar de unde știi tu?

— Știu. Pentru că eu am murit și-am înviat.

— Cine ești tu?

— Cum? Nu mă cunoști?

— Nu te cunosc...

— Eu sînt Lazăr... *Lazăr din Biblie*...

— Și după ce-ai înviat, ce-ai făcut, Lazăre?

— Am mai trăit un timp.

— Mult?

— Nu. Nu prea mult. Patru sau cinci săptămîni.

— Și pe urmă?

— Pe urmă am murit din nou.

— Și acum?

— Acum sînt țărînă.

— Cum? Ești țărînă și-ai glas?

— De ce să n-am? Cînd eram viu și-aveam de toate, tot țărînă eram.

Ploaia zuruia în ferestre. Vîntul șuiera.

În pădure vîntul șuiera peste morți, ploaia ploua peste morți. Morții aveau guri dar nu mai vorbeau. Morții aveau urechi dar nu mai auzeau. Morții aveau ochi dar nu mai vedeau.

Gurile morților nu mai vorbesc. Urechile morților nu mai aud. Ochii morților nu mai văd. Inimile morților nu mai bat. Aici e cheia: *inimile morților nu mai bat.* Peste morții din pădure — doi erau la număr, numai doi, însă mie mi se părea că sînt mii — vuia vîntul și cădea ploaia... Vîntul vuia și ploaia cădea... S-ar fi putut să fiu în locul lor. Atacatorii — printre care se aflau și cei doi ce rămăseseră morți în pădure — trăseseră în Licu Oroș și nu-l loviseră, trăseseră în mine și nu mă nimeriseră, trăseseră în Clemente Țigănuș și-l izbiseră greu la genunchi. Va rămîne Țigănuș șchiop? Va muri Țigănuș? În orice caz, Clemente Țigănuș va rămîne beteag! Cu ce se poate plăti un picior?... Dar o viață cu ce se poate plăti?... De, omule... De, domnule... De, tovarășe... Depinde de picior: *al cui este*. Și depinde de viață: *a cui a fost*.

— S-ar fi putut ca acum să fiu eu în pădure... întins pe frunzele putrede mustind de apă... întins fără suflare... mort... Ei! Cine m-ar fi plîns dacă aș fi murit?... Poate m-ar fi plîns careva... Poate nu m-ar fi plîns nimeni... (Și cuvîntul acesta *nimeni* nu este, de fapt, decît un cuvînt, un simplu cuvînt).

Pe neașteptate, Rezea grăi:

— În partea din urmă a războiului, mă aflam în Tatra. M-am întîlnit acolo cu un frate mai mare... Era soldat... La infanterie... Dimineața ne-am întîlnit și seara a murit. L-a pocnit drept în cap un glonț rătăcit. Cînd l-am văzut mort, l-am văzut întins pe iarbă. Era frumos, avea mustața neagră și-l bizîiau, ca pe orice mort, muștele. Credeți că l-am plîns? Văzusem atîția morți, mă obișnuisem să nu-i plîng, încît atunci cînd l-am văzut mort pe frate-meu, în virtutea obișnuinței, nu l-am mai plîns nici pe el.

Poate pe mine, dacă aș fi murit, m-ar fi plîns Filimona, nefericita de Filimona, ori poate una sau două din multele mele surori. Să fiu viu, aici, la căldură, în mica primărie de la Urlăvînt... Să fiu mort „în pădure, întins pe frunzișul putred... Să fiu... Să nu fiu... Să fiu... Să fiu... Mereu... Mereu...

Vîntul și ploaia...
Vîntul și ploaia...
Vîntul și ploaia...

Vîntul venea de la marginea lumii. Dar unde era marginea lumii? Nimeni nu știa unde se află marginile lumii pentru că lumea nu avea margini...

Lumea n-are margini...
Lumea n-are margini...
Lumea n-are margini...

Dar dacă, totuși, are? Dacă lumea are margini, trebuie negreșit să plecăm într-acolo, să ajungem la marginile lumii. Și odată ajunși la marginile lumii, să deschidem ferestrele albastre și prin deschizături să ne uităm *dincolo, să vedem ce este dincolo*...

— Dar atunci, dacă de la o margine a lumii te uiți mai departe, atunci, omule, atunci, domnule, atunci, tovarășe, atunci...

Lumea n-are margini...
Lumea n-are margini...
Lumea n-are margini...

— Dar de unde știi tu că n-are?

— Poate are.

— Și dacă lumea are margini atunci ce începe *dincolo* de marginile ei?

Sare capra prin mărgele,
Cu mai multe ghiocele,
După casa lui Tivic...

Filimona știe că era cît pe-aci să mor în pădure dar că, totuși, din întîmplare, *n-am murit în pădure*. A străbătut ploaia, a străbătut vîntul, a ocolit pămîntul, a venit la mine ca gîndul. Unde e Filimona? Uite-o. Aici lîngă mine... Aici lîngă mine. Spune cuvinte de joacă... Cuvinte pe care le ține minte de cînd eram copii. Atunci le rosteam pe nerăsuflate ca să ni se deslege limbile:

Tivicana,
Berbecana,
Ranțurile,
Branțurile,
Cutcudia,
Veselia,
Ia-ți tichia
Că ți-ai pierdut pălăria...

— Și dacă lumea are margini atunci ce începe dincolo de marginile ei?

— Nu mă mai întreba, Fili... Mai bine dă-mi buzele să ți le sărut.

— Nu, n-am să ți le dau.

— De ce?

— Pentru că buzele mele sînt uscate.

— Și ale mele sînt uscate.

— Dă-mi-le...

— Nu ți le dau.

— De ce?

— Pentru că buzele mele sînt amare.

— Și ale mele sînt amare...

— Cînd buzele uscate sărută alte buze uscate... Cînd buzele amare sărută alte buze amare...

Lumea n-are margini...
Lumea n-are margini...
Lumea n-are margini...

— Dar viața? Viața are margini?

— Nici viața n-are margini, Fili...

— Atunci noi nu vom muri niciodată.

Iar mă întîlnii cu vorba *niciodată*. Și iar nu-mi plăcu vorba *niciodată*. Spusei apăsat:

— Ba vom muri, Fili. Pentru fiecare din noi va veni o zi în care vom muri. Mai curînd, mai tîrziu, nu știu cînd va veni ziua aceea, dar ea va veni, Fili. Nu se poate să nu vină, Fili.

— Atunci, de ce-ai spus că viața n-are margini?

— Noi vom muri, Fili, mai curînd sau mai tîrziu, noi vom muri, dar viața va continua să rămînă viață, vor trăi alte rînduri de oameni, și aceste alte rînduri de oameni vor trăi și vor duce viața mai departe, mereu mai departe. Vor trăi copacii... Va trăi iarba... Vor trăi vietățile văzduhului... Vor trăi vietățile munților... Vor trăi vietățile cîmpurilor și ale mărilor, de la cele mai mici pînă la cele mai mari... Vor *trăi*... Vor *trăi*... Vor *trăi*...

— Și numai noi vom muri? Oare numai noi vom muri?

— Nu, Fili, vor mai muri și alții.

Văzui străfulgerînd în ochii ei bucuria. Și bucuria aceea însemna: „Noi vom muri, dar înainte de moartea noastră și după moartea noastră vor mai muri și alții. Nimeni nu va scăpa de moarte".

Vîntul șuiera. Ploaia ploua. Întunericul atîrna greu peste sat și peste întreaga lume. Și numai lampa spînzurată de tavanul primăriei din Urlăvînt lumina. Licu Oroș dormea. Dormea și scrîșnea din dinți. Rezea adormise și el cu țigara stinsă între buze. Țigănuș se lupta cu durerea care-i chinuia genunchiul împușcat.

— Fili...

— Da...

— Voiam să-ți spun ceva...

— Spune-mi...

— Nu-ți mai spun...

Demult... Demult... Ori poate nu chiar așa demult... Poate nu chiar așa demult... Era, ca și acum, toamnă. Pe deasupra satului lunecau norii. Și pe sub nori lunecau către miază-zi triunghiuri de cocori. Lunecau și dădeau glas că se duc. Fili se strînsese ghem lîngă mine și mă întrebase:

— Atunci, cînd eram tineri, de ce nu m-ai iubit tu pe mine și de ce nu m-ai luat tu pe mine de nevastă? Dacă m-ai fi iubit, toată viața noastră ar fi fost altfel. Toată viața noastră...

Vîntul și ploaia...
Vîntul și ploaia...
Vîntul și ploaia...

De ce vîntul vine și bate, atunci cînd nu-l cheamă nimeni? Și de ce nu vine atunci cînd îl cheamă toată lumea? Și ploaia! De ce vine ploaia atît de năpraznică tocmai atunci cînd n-o cheamă nimeni? Și de ce cînd o cheamă toată lumea (tocmai atunci cînd o cheamă toată lumea) nu se arată?

— Toată viața noastră!... *Aproape toată viața noastră s-a dus, Fili, a ars și s-a topit ca o lumînare.* Ne-a mai rămas puțin de trăit, Fili, puțin de tot, Fili, puțin de tot... Fili...

— Cît de puțin?

— Nu știu, dar simt că grozav de puțin timp ne-a mai rămas de trăit, Fili...

Undeva, la marginea satului, cîntară niște cocoși. Se apropia miezul nopții. Cîțiva cîini se treziră și lătrară. Un paznic de noapte își slobozi pușca în gol.

— Vreau să te sărut, Fili, nu înțelegi? Mai avem puțin de trăit... Puțin de tot, Fili... Și tocmai pentru că nu mai avem decît puțin de tot de trăit, tocmai de aceea vreu să te sărut, Fili... Tocmai de aceea...

— M-ai sărutat. O singură dată m-ai sărutat, omule, o singură dată m-ai sărutat și-mi ajunge...

Lumea n-are margini...
Lumea n-are margini...
Lumea n-are margini...

— Ia spune-mi: tu ce-ai vrea să devii după ce vei muri?

— Iarbă, Fili, nimic altceva decît iarbă... Iarbă... Iarbă...

— Eu aș vrea ca din trupul meu topit în țărînă să răsară un cireș... Să răsară și să crească mare... Mare de tot să crească cireșul, tu, și să fie rotat... rotat... Și în fiecare primăvară să înflorească și să rodească... Și în fiecare început de vară, tu, să vină păsările cerului, tu, și să vină copiii să culeagă cireșe și să le mănînce și fiecare copil să spună: „Cireșe atît de mari n-am văzut niciodată și cireșe atît de dulci n-am mîncat niciodată..."

Trec iar peste noi și peste sat triunghiuri de cocori. Fili se ghemuie și mai mult, se vîră și mai mult în mine. Lasă buza, — și-i stă atît de bine cînd își lasă buza! Șoptește:

— Nu mai vreau să mă schimb în cireș. Cred că n-aș rodi cireșe dulci. Cred că aș rodi cireșe amare. Numai cireșe amare. Nu, nu mai vreau să mă schimb în cireș.

Buze! Am și eu buze. Pînă la sînge îmi mușc buzele. Totuși zîmbesc, îi mîngîi umerii și-i spun:

— Sînt bune și cireșele amare, Fili. Cunosc oameni care, atunci cînd vor să mănînce cireșe, nu mănîncă decît cireșe amare.

— Poate, zice Fili, însă mie nu mi-au plăcut niciodată cireșele amare. Și n-aș vrea, tu, să rodesc cireșe amare.

— Bine, Fili, dacă nu vrei să rodești cireșe amare, n-ai să rodești.

Vorbesc încet, și în timp ce-i vorbesc încet o mîngîi pe umeri. Simt cum sub degetele mele i se aprinde și-i tremură trupul. O aud suspinînd:

— Tu, pînă acum nimeni nu mi-a mîngîiat umerii... Nimeni... Și niciodată... Tu de ce mi-i mîngîi? (Iar *nimeni*... iar *niciodată*...)

— Nu știu. Mi-a venit să-ți mîngîi umerii și m-am apucat să ți-i mîngîi.

— Numai pentru atîta... că ți-a venit... Numai pentru atîta... Credeam că... Nu... Nu credeam nimic...

Glasul ei e-ncărcat cu păreri de rău, numai cu păreri de rău. Se ridică de lîngă mine și se duce la fereastră, să se uite afară... Afară bate vîntul și chinuie ramurile copacilor. Bate vîntul și bate și ploaia...

Vîntul și ploaia...
Vîntul și ploaia...
Vîntul și ploaia...

Mă duc lîngă Filimona. Încerc s-o îmbrățișez. S-o string lîngă mine. S-o string cît mai aproape de mine... cît mai aproape... cît mai aproape... Se ferește. Și pentru că i se pare că stărui, mă împinge cu mîna:

— Nu, zice, nu vreau. Adineauri n-am vrut să mă săruți. Acum nu vreau să mă îmbrățișezi. Nu vreau deloc, auzi? Deloc... deloc...

— Bine, spun trist, dacă nu vrei, nu vrei. Trăiește omul și fără sărutări... Și chiar fără îmbrățișări trăiește... Și chiar fără dragoste...

— Trăiește, îngînă Filimona, de ce să nu trăiască? Dar cum trăiește... Cum trăiește mai bine n-ar trăi... Ți-o amintești pe Orzu?

— Mi-o amintesc.

— În șase ani a născut șase copii cu armeanul ei bătrîn, trei băieți și trei fete. Și după ce Orzu l-a născut pe al șaselea copil, armeanul ei a murit. A murit fără s-o sărute măcar o dată... măcar o singură dată...

La Omida învățasem la școală nu numai cu Filimona, învățasem și cu Orzu. Filimona era fata unui țăran oarecare, pe cînd Orzu...

O curte mare lîngă gîrlă... Curtea era plină de pomi roditori, — meri care-i dădeau stăpînului la fiecare început de vară mere mici, cu gust dulce-acrișor, corcoduși și peri, duzi și nuci. Duzii trăiau mult, însă nucii, la noi la Omida, pe lunga, îngusta și săraca Vale a Călmățuiului, nu țineau, se uscau repede. Într-o parte a curții, ascunsă printre pomii aceștia și printre salcîmi, casa — totdeauna proaspăt văruită, totdeauna gătită — a fierarului, într-alta atelierul de potcovit cai și boi, de îmbrăcat carele și cărutele în fier ori de încălțat roțile. Nevasta fierarului era străină, înaltă ca trestia, bălană, cu ochi albaștri. Femeia aceea pe care o chema Heda sau Nana, nu mai știu bine, avea ochii albaștri, — *ochii cei mai albaștri din cîți am văzut eu pe lume*. Părul îl avea galben ca orzul... ca orzul copt. Fața îi semăna aidoma. Venea la școală gătită, dichisită, pieptănată. Îi spuneam Orzu. Careva dintre copii o poreclise Orzu și acum noi nu-i spuneam decît Orzu... Fata rîdea, nu se supăra de poreclă... Ba chiar îi plăcea că-i spuneam așa.

După ce am isprăvit școala eu am plecat în lume și abia după război m-am mai întors pe acasă. Nemții fuseseră izgoniți, morții războiului începuseră să fie uitați, viața alerga înainte, mereu înainte. Orzu ajunsese acum fată de măritat. Avea optsprezece ani, chiar optsprezece ani împliniți, așa că mergea pe nouăsprezece. Tineretul dădea baluri cînd într-un sat, cînd în altul. Veneau cîte trei-patru flăcăi călări, băteau în poarta fierarului:

— Vine domnișoara Orzu la bal la Caravaneți?

— Vine, de ce să nu vină!...

— Vine domnișoara Orzu la bal la Vodă-Carol?

— Vine, de ce să nu vină!...

Vestea umbla:

— Vine la bal fata fierarului de la Omida...

— Fată cu zestre, fata fierarului...

Fata fierarului se ducea pe la toate balurile, niciodată singură, totdeauna cu maică-sa care n-o scăpa din ochi... n-o scăpa din ochi...

— Vreau să-mi mărit fata curată ca floarea.

— Cu cine vrei s-o măriți, cucoană?

— Ei, cu cine! Vom vedea noi cu cine...

Primiseră mulți petitori și nici unul nu le plăcuse. Pînă ce într-o zi...

Într-o zi bătu la poarta lor un armean între două vîrste, îmbrăcat modest, cu fața ciupită de vărsat și neras de-o săptămînă... Armeanul era însoțit de-o bătrînă ochioasă, cu mustăți.. Le-a deschis fierarul.

— Cu cine vreți dumneavoastră să vorbiți?

— Cu dumneata. Am auzit că ai o fată de măritat și-am venit s-o vedem, — i-a spus fierarului bătrîna armeancă mustăcioasă.

Fierarul a întrebat-o:

— Ai vreun nepot de însurat?

— Nepot? Nepot nu am, dar am un fiu.

— Și unde ți-e fiul?

— Cum unde mi-e fiul? *Uite-l!*...

Fierarului să-i vină rău, să cadă jos și să moară. I-a potrivit totuși în casă. Ce s-a întîmplat acolo? Peste două săptămîni avea loc nunta. Orzu se mărita cu domnul Agop care ținea prăvălie cu de toate la Rușii de Vede, în gura tîrgului. La puțină vreme după nuntă fierarul și-a vîndut bunurile de la Omida și s-a mutat și el la oraș, la ginere. Atît fierarul cît și streina cu ochi neobișnuiți de mari și neobișnuit de albaștri au murit peste trei luni în chinuri groaznice. Îi mușcase, în casa ginerelui, o pisică turbată.

În epoca aceea trăiam și eu la Rușii de Vede și pe Orzu o vedeam destul de des. Era totdeauna cu burta mare. O salutam și ea — mîndră de sarcina pe care o purta — îmi răspundea din vîrful buzelor.

Șase ani, șase copii. Murise repede și armeanul. Murise și-o lăsase văduvă. Șase ani, șase copii. Se uscase, se strîmbase. Dar care muiere nu se usucă și nu se strîmbă cu timpul?

— Vino diseară pe la mine, Mișule...

— Nu vin, tanti Orzu, am treabă și nu pot veni...

— Voiam să-ți dau niște țigări rare rămase de la armeanul meu, Mișule.

— Mulțumesc, nu fumez, tanti Orzu...

Toate femeile se usucă și se strîmbă cu timpul și toate, la o anumită vîrstă, devin tanti Orzu... Tanti Orzu...

Sanitarul Rezea, care pînă acum a dormit rezemat cu spinarea de peretele primăriei, sare în picioare, se freacă la ochi pentru a-și alunga somnul și mă întreabă încet:

— Am dormit mult, tovarășe?

— Nu, cîteva clipe, cel mult cîteva minute.

— Mi s-a părut că am dormit o veșnicie... Am și visat...

— Totdeauna cînd visăm ni se pare că am dormit o veșnicie, dar... Ce-ai visat?

— Nu mai țin minte... Nu țin minte ce visez... Aș vrea să țin minte, dar nu țin minte.

— Încearcă să-ți aduci aminte... Dacă faci efortul să încerci să-ți amintești, o să-ți amintești... o să-ți amintești...

Sanitarul își strînge capul între mîini. Și-l strînge... Și-l strînge... Apoi, pe neașteptate zîmbește.

— Mi-am adus aminte. Vezi, dumneata ai dreptate, dacă vrei să-ți amintești ce-ai visat, îți amintești... Acum... Acum eu am visat că eram la război, departe, în spatele frontului... la un post sanitar și că pansez un rănit... Un rănit care fusese împușcat în picior, ca tovarășul Țigănuș, întocmai ca tovarășul Țigănuș... în genunchi...

— Da. Se poate. Uneori visele se amestecă cu viața. Și atunci nu mai știi unde încetează visul și unde începe viața și unde încetează viața și începe visul.

Rezea nu mă mai ascultă. Crezu că am febră și aiurez. Vru să-mi apuce mîna într-ale lui, să mi-o încerce, să vadă cît e de fierbinte. Nu cuteză. Se duse lîngă Țigănuș și-i puse mîna pe frunte. Veni lîngă mine:

— Stăm prost... Stăm prost de tot.. Arde... Arde ca focul.

Țigănuș era treaz. Îl auzi și zise:

— Într-adevăr stau chiar așa de prost încît starea mea te îngrijorează?

Nici simplilor sanitari, nici doctorilor nu le face plăcere dacă le pui asemenea întrebări. Sanitarul Rezea se fîstici:

— Nu, tovarășe Țigănuș... nu stai deloc prost... dar... Dar ar fi grozav de bine dacă dumneata te-ai afla acum la Teliu, sub ochii unui medic priceput care ar mai avea și ceva medicamente la îndemînă.

— Ard?

— Arzi, tovarășe Țigănuș, arzi și eu unul cred că ai peste treizeci și opt de grade... Poate chiar peste treizeci și nouă...

— Peste treizeci și opt de grade... Peste treizeci și nouă de grade...

— A!... Nu e mult, se lansă în aprecieri sanitarul. Nu e mult deloc. Am avut într-o zi un pacient care avea peste patruzeci și unul de grade...

— Și ce i s-a întîmplat?

— Nimic, ce să i se întîmple! Nu i s-a întîmplat nimic, a murit... A murit... Și... Asta a fost... A murit... Și dacă a murit, a murit...

Mă gîndii iarăși la Orzu... Și ea avea ochii albaștri, tot atît de albaștri ca și streina care venise de departe, îi dăduse ei naștere și murise, mușcată în casa ginerelui de o pisică turbată. De fapt, ia să ne gîndim puțin: cînd murise streina cu ochii foarte albaștri? După ce o mușcase pisică turbată sau înainte? De murit, și ea și fierarul, muriseră după ce-i mușcase, în casa ginerului, pisica turbată. Însă moartea și-o hotăriseră ei singuri, fără să știe și fără să vrea, cu mult mai înainte, în chiar clipa în care se înțeleseseră cu armeanul între două vîrste să-i dea fata. Pe Orzu o ceruseră mulți. Părinții însă o dăduseră de nevastă tocmai aceluia care — sub forma unei pisici turbate — *urma să aibe*, peste trei luni, *în casa lui, moartea*...

— Cum ai trăit cu armeanul tău, Orzule?

— Bine am trăit.

— Ți-a făcut șase copii.

— Da. Șase copii mi-a făcut. Noaptea. Orbește. Pe-ntuneric

— Fără să te mîngîie?

— Fără.

— Fără să te sărute?

— Fără.

Suspină Orzu. Pe urmă plînge simplu. Pe urmă plînge cu sughițuri. Pe urmă plînge cu hohote:

— Pentru ce plîngi cu hohote, Orzule?

— Pentru că armeanul meu, Agop al meu, a murit fără să mă sărute. A murit fără să mă iubească... Fără să mă iubească... Fără să...

Spune multe. Vorbele îi curg din gură una după alta, una peste alta. Nu mai înțeleg nimic.

Stau cu fruntea rezemată de geam. Privesc afară. Afară zuruie ploaia și șuieră vîntul. Geamul e rece. Fruntea mea e caldă. Trupul meu e cald. Morții din pădure sînt morți. Toți oamenii din lume care au murit sînt morți. Iar eu trăiesc... Trăiesc... E cald în primăria de sus, de pe retezătură, în primăria din satul Urlăvînt, din faimosul sat Urlăvînt unde trăiesc Ginjii, unde trăiește întregul neam ciudat al Ginjilor. Sînt cald. Inima îmi bate în piept. Văd. Aud. Trăiesc. Dar în pădurea din apropierea satului Urlăvînt, (în pădurea prin care am trecut ca să ajungem aici) au rămas — în bătaia vîntului și a ploii — doi morți, doi săteni de aici, din Urlăvînt, doi săteni din cei cinci care ne-au ieșit în cale și care au tras în noi cu armele, *să ne omoare*. Numai întîmplarea a făcut ca să nu ne omoare — pe mine, pe Licu Oroș și pe Clemente Țigănuș. Eu am rămas întreg. Licu Oroș a rămas întreg. Clemente Țigănuș s-a ales cu un genunchi spart. Poate o să rămînă beteag, fără un picior. Poate...

Aseară, cînd am ajuns aici, în sat, nici unul din Ginjii care ne-au sărit în ajutor, n-a suflat o vorbă despre morții părăsiți în pădure. Numai primarul.

— Morții? Ce să le facem? N-avem ce să le facem! O să trimit mîine dimineață oameni să-i aducă în sat, să-i identificăm și să-i îngropăm.

De ce să-i identifice? Și ei știau cine sînt și noi știam.

Muierea primarului, auzind, așteptase să-i adoarmă bărbatul, aruncase o țoală groasă pe ea și se strecurase prin vînt și prin ploaie pînă la casa morților.

— V-au murit bărbații.

— Unde? Unde i-a ajuns moartea?

— În pădure. Pe costișa dinspre răsărit. Au tras cu armele în niște comuniști și comuniștii aceia s-au apărat.

Se îmbrăcaseră cele două femei, luaseră cîte o bîtă în mînă și alergaseră pe la rude. Strînseseră mai bine de douăzeci-treizeci de bărbați. Unii din ei aveau asupra lor nu numai bîte, ci și arme și chiar felinare.

— O să-i căutăm și-o să-i găsim... Pădurea e mare, dar cam știm noi pe unde-ar fi putut ei să stea la pîndă... Poate că cel rănit mai ușor trăiește... Poate mai trăiește... Poate mai trăiește...

Plecaseră. Primarul, pe care primărița întoarsă acasă și cuprinsă de remușcări îl trezise și-i mărturisise isprava ei, se întorsese la primărie și ne întrebase dacă n-ar fi cazul să intervină. „Nu, îi răspunsesem, nu e cazul. Lasă-i să se ducă și să-și caute morții. Dacă îi vor găsi chiar acum noaptea, și-i vor aduce în sat, cu atît mai bine. Ne scutesc de-o grijă și de-o treabă"...

Se pierduseră în ploaie, în vînt, în întuneric.

Iar timpul trecuse. Trecuse. Doar pentru aceea e timpul timp: *Ca să treacă.*

Acum cîntă undeva un cocoș răgușit. Se mai treziră și se mai luară după el și alți cocoși. Mă uitai la ceas: *era miezul nopții.* Licu Oroș dormea somn adînc. Țigănuș își mușca buzele ca să nu geamă, în timp ce sanitarul Rezea încerca să-i scadă fierbințeala punîndu-i pe frunte un ștergar cu care ieșea destul de des din primărie și-l uda în ploaia rece.

Prin zupăitul ploii și suierul vîntului auzii venind dinspre marginea satului un cîrd de oameni. Picioarele le lipăiau zgomotos prin apa și noroiul drumului și nici gurile nu le tăceau. Țigănuș, cu

n-are margini...

toată starea de fierbințeală în care se afla, auzi și el zgomotul și cînd mă simți că vreau să ies pe prispa primăriei mă sfătui:

— Dacă vrei să ieși afară pe prispă, ia-ți negreșit pistolul...

Nici n-apucai să ajung pînă la ușă, cînd adăugă:

— Trezește-l pe Oroș... Trezește-l și dă-i kiserele... Poate o să-i trebuie.

Nu era nevoie să-mi dau osteneala: Oroș se trezise singur, sărise într-o clipă în picioare și-și potrivea hainele pe el. Rise:

— Domnule!... Domnule!... *Aturisită reacțiune, nici nu te lasă să dormi ca lumea...* Ce este?

Pînă să-i răspund eu, i-i răspunse Clemente Țigănuș:

— Mujerile morților... Și rudele lor... *Se-ntorc din pădure... Cu morții... Prilej de agitație politică împotriva noastră.*

— Da, zise Oroș încet, *un prilej foarte bun pentru ei.* Proști ar fi dacă n-ar ști să-l folosească.

Trecui pragul și ieșii pe prispă. Veni și Oroș. Vîntul sufla, din toate părțile, șuiera și învălmășea ploaia. Întunericul era de smoală, nu vedeai mai departe de doi-trei pași. Zgomotosul convoi se apropie de primărie, bocetele femeilor crescură și umplură noaptea de neliniște și de jale. Cîțiva, care mergeau în fruntea convoiului, purtau în mîini felinare aprinse. Luminile erau puține și sărace, erau totuși lumini și ne îngăduiau să vedem măcar mărimea cetei de oameni. Erau mai mulți decît crezusem, peste patruzeci și fără îndoială unii dintre ei aveau asupră-le și pistoale. Bîtele nu le lipseau și multe din ele erau și noduroase. Licu Oroș întinse gîtul și-mi șopti la ureche:

— O să fie cu bucluc.

Nu-mi plăcea să fac pe profetul. Tăcui și așteptai. Mă uitai în partea dreaptă, dincotro venea primejdia. Cu tot zgomotul cîrdului acela de oameni, desluși lipăituri de picioare și în partea stîngă. Mă întorsei repede și mă pregătii să trag. De după zidul primăriei se ivi un cap și se auzi și un glas:

— Sîntem noi, Ginjii. Vreo cinci. Aici, după colț. Dacă va fi nevoie, vom trage.

Oroș porunci cu asprime:

— Nu înainte de a vă spune eu...

— Bineînțeles... Bineînțeles...

Cuvîntul arăta supunere, însă glasul cu care fusese rostit gemea de supărare și de desamăgire... Ceata cu cei doi morți ajunse în fața primăriei și se opri. Bocitoarele tăcură. Cîteva clipe nu se auzi decît șuierul vîntului și zupăitul ploii. Luminile felinarelor se clătinară și se ridicară. Atunci văzui, ca din fugă, cîteva fețe bărboase și minioase și, în același timp, văzui și amenințătoarele bîte. Împinsă din cealaltă parte, ceata se desfăcu în două și din mijlocul ei ieșiră mai în față tărgile improvizate din crengi pe care se aflau morții. Bocitoarele dădură glas:

— Ne-ați omorît bărbații, ticăloșilor...

— Ce ne facem noi acum fără bărbați?

Se auzeau multe: vaiete de jale și blesteme, imputări și ocări, întrebări la care nu aveam ce răspunsuri să dăm, drăcuieli. Cuvintele — din care nu lipsea nici mînia și nici durerea — se risipeau și se pierdeau în noapte. Ploaia le topea, vîntul le lua pe aripele lui și le ducea departe... departe... Amărăciunea lor însă rămînea în inimile noastre și atîrna greu. Căci nu era deloc plăcut să auzi cum ești trimis la toți diavolii și cum ești blestemat să se aleagă praful și pulberea de întregul tău neam... Nu eram în ceea ce mă privește superstițios, sau mai curînd nu voiam să fiu superstițios... Și totuși...

— Arde-v-ar focul să vă ardă...

Nu ieșisem nimănui în cale. De nimeni nu ne agățasem. Nimănui nu-i voiserm rău. Mergeam în drumul nostru, trei bărbați călări pe trei cai. Și dintr-o dată ne pomenisem atacați cu focuri de armă. *Ne apărasem ca la război.* Și întocmai ca la război de partea noastră căzuse rănit Țigănuș, iar partea lor, a atacatorilor, se alesese cu doi morți, — morții aceia care acum zăceau întinși pe tărgi în mijlocul șoselei... În mijlocul șoselei...

— Nu v-ar mai ajuta Dumnezeu...

— Ucigașilor... Ucigașilor...

Acum vocile femeilor fură însoțite și de voci bărbătești, de multe, ba chiar de foarte multe voci bărbătești.

Ginjii înarmați care se strecurară pe lîngă zidurile primăriei și veniseră lîngă noi, intrară în fierbere. Unul dintre ei întreabă supărat:

— Să tragem? Poate tocmai acum ar fi momentul să tragem. De ce ne facem ei pe noi ucigași, cînd ei au fost aceia care au pîndit la drum și au tras?

— Întreabă-i pe ei, spuse Oroș tare, ca să fie auzit și din șosea — de ce ne întrebi pe noi?

— Ucigașilor... Ucigașilor...

Nu ne neliniștirăm. Oamenilor mînioși trebuie să le dai timp să vocifereze, să amenințe pînă cînd își varsă focul, pînă ce ostenesc. Atunci devin mai de înțeles. Îi lăsarăm deci să-și descarce mînia. După ce se mai potoliră, unul dintre Ginji se urcă pe gardul primăriei și ceru să se facă tăcere. Pe urmă răcni:

— De ce ne faceți ucigași, mă? A? De ce ne faceți ucigași? Cine-a pîndit la drum? Noi sau voi? Cine-a tras întîi? Noi sau voi?

— Voi!

— Huo! Mîncinoșilor...

— Voi...

— Ba voi...

Careva din mulțimea încă întărîtată slobozi un foc de armă în aer... Ginjii răspunseră, trăgînd și ei tot în aer... Oroș strigă:

— Opriți-vă! Ce? Ați înnebunit? Nu v-ajung morții pe care-i aveți? Mai vreți și alții?... Astîmpărați-vă... Altfel... Altfel...

Oroș nu spuse ce anume va face în cazul în care oamenii din șosea nu se vor potoli, însă aceștia îl cunoșteau și înțeleseră. Cei ce aveau asupra lor felinare aprinse le deschiseră ușițele. Vîntul suflă în ele și le stinse. În șosea se făcuse dintr-o dată întuneric deplin. Glasul iritat, aspru și hotărît al lui Oros le vîri teama în oase Careva zise cu glas calm:

— Hai, mă, să ducem morții acasă. Cu ăștia nu e de glumit, că nu știu de glumă... Ăștia sînt în stare să ne omoare pe toți.

Parcă numai atîta așteptă ceata din sosea. Oamenii plecară cu morții lor încet, grămadă, lipăind prin noroiul șoselei. Bocitoarele își reluară tînguirile. Ginjii se strînseră pe prispa primăriei și cum erau uzi pînă la piele, începură să tremure. Unii dîrdîiau de-a binelea.

Dîrdîiau și dinții le clănțăneau...
Dîrdîiau și dinții le clănțăneau...
Dîrdîiau și dinții le clănțăneau...

După ce sătenii care tulburaseră noaptea se depărtară, îi poftirăm pe Ginji în primărie, la adăpost de vînt și de ploaie, lîngă soba caldă și-i cinstirăm cu țigări. (La drept vorbind, cu altceva și să fi vrut să-i cinstim nu aveam cu ce). Țigănuș rămase ca și mai înainte nemișcat, însă căpătă poftă de vorbă.

— Cam cîți oameni să fi fost în ceata cu morții?

— Să tot fi fost treizeci, zise un Ginj.

Altul, clătinîndu-și capul, spuse:

— Aș! Treceau de patruzeci, fără mujerile care boceau.

— La nevoie, grăi Țigănuș, la nevoie, puteau fi lichidați numai cu două grenade...

Tăcu un timp. Apoi, ieșind din tăcere, adăugă:

— Îmi pare rău că întîmplarea asta — *tocmai întîmplarea asta* — m-a găsit în neînstare de acțiune...

Tăcurăm. Acum tăcurăm toți. Licu Oroș îi privi îndelung pe Clemente Țigănuș și spuse dezaprobator:

— De ce să-ți pară rău? Sătenii s-au oprit cu morții în șosea și au vociferat. Mă așteptam la mai mult din partea lor. Și cînd colo, nici nu am apucat să mă răstesc bine la ei și au și plecat. Trebuia să tragem și să mărim numărul victimelor?

De ce? Dispozițiile pe care le avem — și pe care dumneata le cunoști tot atît de bine ca și mine — spun să ne folosim de arme numai atunci cînd sîntem atacați.

— Dispozițiile — pufni Țigănuș — dispozițiile sînt elastice: pot fi interpretate așa cum spui dumneata, dar pot fi interpretate și *altfel.*

Licu Oroș dădu semne de osteneală.

— Ar fi timpul să ne mai întindem nițeluș pe lîngă sobă, să-i mai dăruim trupului măcar cîteva clipe de somn.

Ginjii îi făcură loc, însă Oroș nu se întinse, ci se mulțumi să se rezeme de peretele lîngă care se afla soba. Sanitarul Rezea aruncă în ea cîteva scurtături de lemn. Soba, care parcă numai atîta aștepta, începu să duduie și burlanul de tinichea se înroși. Căldura plăcută umplu odaia. Ginjii se întinseră pe dușumea, pe lîngă pereți, cu armele alături ca niște soldați. Toți sau aproape toți fuseseră ostași în vremea războiului. Soldat fusesem și eu la un regiment cu cai, după cel dintîi mare război. Viața mea de cazarmă la Bălți!... Poate s-ar cuveni s-o scriu. Dar cînd s-o mai scriu... Funia... Funia se apropie mereu de par!... În primăria de la Urlăvînt somnul ne fugi la toți.

— Eu, tovarășe Oroș — zise un Ginj tînăr care făcuse tot războiul, și în răsărit și în apus — eu nu totdeauna te înțeleg pe dumneata. Este acum, aici, la noi, luptă de clasă? Este! Căci dacă n-ar fi n-am da noi această bătălile a alegerilor, adică n-am da-o cu înverșunarea cu care o dăm... Atunci, dacă-i avem la mînă, cum îi avuserăm în noaptea asta pe dușmanii noștri de clasă de aici, din Urlăvînt, de ce să nu folosim prilejul și de ce să nu-i curățăm?

Licu Oroș rise, însă deodată își dete seama că nu este nimic de rîs.

— N-avem dreptul să curățăm pe nimeni. Și nici nu vom curăța. Sarcina este să lămurim oamenii, să-i lămurim și să-i cîștigăm, să vină lîngă noi și să lucreze alături de noi... Pe urmă... Pe urmă să-ți mai spun ceva, tovarășe Ginj... De fapt, vreau să vă spun tuturor: în ceata aceea de oameni care se opriseră în șosea, cu morții lor, și care ne înjurau, erau poate și niscaiva dușmani de clasă... Cei mai mulți dintre ei însă erau niște rătăciți sau — mai bine zis — niște nelămuriți.. Și atunci... Atunci de ce să-i curățăm? Mîine pot fi lîngă noi, toți sau măcar o mare parte din ei...

Acum îi veni rîndul să rîdă lui Clemente Țigănuș:

— Ha-ha-ha... Ha-ha-ha... tovarășe Oroș... Ha-ha-ha... Dacă te-ar auzi tovarășul... (aci rosti numele cel mai mare pe care putea să-l rostească un comunist) Da... da... Dacă te-ar auzi tovarășul... Nu știu ce s-ar alege de dumneata... Noroc că nu te aude... Și noroc că, din fire, eu nu sînt nici guraliv și nici pîrîcios...

Discuția apuca pe un drum nedorit. Ne silirăm s-o acoperim cu un strat gros de tăcere. Țigănuș simți că are o mare vină. Și dori ca numaidecît să și-o recunoască și să-și facă pe loc cuvenita și severa autocritică.

— Eu, tovarășe, am greșit... Am rostit numele tovarășului... Știți care... I-am rostit numele stînd întins pe masa asta, ori, cum bine știți, tovarăși, numele tovarășului... nu se rostește decît stînd în picioare... Așa că, tovarăși, eu am greșit și-mi fac în fața voastră o adîncă și severă autocritică.

Tăcurăm. Altceva ce puteam face? Un Ginj ceva mai în vîrstă, unul dintre cei ce trecuseră și prin pușcării, îngăimă:

— Nu le pune și dumneata pe toate la inimă, tovarășe Țigănuș. N-o să ți se întîmple nimic. Cîți nu rostesc numele Domnului în derîdere și nu li se întîmplă nimic. Tovarășul... e și el tot om, oricît ar fi de mare și de puternic, tot om e, om, nu Dumnezeu...

Oroș păli. Sanitarului Rezea începură să-i clănțăne dinții. Ginjii își mușcară mustățile. Mie... Mie mi se făcu o frică teribilă. Dacă Țigănuș avea să raporteze totul îngroșînd anumite cuvinte? Omul cu genunchiul spart, întins pe masă, simți ce se petrece cu fiecare dintre noi și ținu să ne liniștească:

— Am aproape patruzeci de grade... Nu e așa, tovarășe sanitar? La o asemenea temperatură omul rostește ce nu gîndește și aude ceea ce nimeni nu rostește... Mîine dimineață n-o să-mi mai aduc aminte de nimic, absolut de nimic...

Vîntul și ploaia...
Vîntul și ploaia...
Vîntul și ploaia...

Afară vîntul învălmășea văzduhul și-l împrospăta, învălmășea firele lunigi și groase ale ploii care fecunda pămîntul, — întregul pămînt, întregul pămînt...

Deschide-te în fața mea poartă de aur...
Întinde-te în fața mea cărare de aur...

— Spune-mi, Orzule, bineînțeles dacă poți să-mi spui, cum de-ai fost în stare să te măriți cu armeanul tău?

— I-a convins pe părinții mei că are bani, mulți bani și că o să mă facă fericită.

— Și te-a făcut?

— Ar fi putut să mă facă... Dar tu înțelegi? Armeanul meu nu m-a strîns în brațe niciodată, nu m-a mîngîiat niciodată, nu m-a sărutat niciodată...

— De ce? Aș înțelege, dacă mi-ai spune de ce s-a purtat așa...

— Cum de nu pricepi, omule? Armeanul meu a muncit ca un rob de mic copil și-a avut o singură țintă: să adune bani. A adunat bani și după ce-a adunat bani m-a luat pe mine de nevastă. Avea cincizeci și doi de ani și pînă atunci... Pînă atunci... Ca roua... Nu știa nimic, nu cunoștea nimic.

Am urcat trei trepte și am pătruns în prăvălia văduvei Agop, în prăvălia *cu de toate* din gura tîrgului. A trecut ora amiezii. Orașul se odihnește. Străzile și ulițele sînt aproape pustii... Aproape pustii... Orzu stă la tejghea... Stă la tejghea și așteaptă clienți... Iar clienții nu vin... Copiii, toți, șase, sînt acasă, în grija bătrînii armence.

— Ce-ai vrea să-ți dau eu ție, să nu mă uiți și să te mai întorci din cînd în cînd pe-aici, pe la noi, pe la Rușii de Vede...

— Nimic să nu-mi dai... Nimic nu-mi trebuie!... Acum... Acum am de toate, Orzule, nu-mi lipsește nimic.

— Da, zice ea, acum nu-ți lipsește nimic, dar a fost o vreme cînd îți lipsea totul. Îmi aduc aminte cînd ai venit la noi și l-ai rugat pe tata să te ia ucenic și el nu te-a luat, zicea că ești prea slab ca să devii fierar...

Rîde. Și cînd rîde îi văd dinții, toți dinții. Orzu și-a stricat dinții mîncînd zaharicale, prea multe zaharicale. Tot din pricina prea multelor zaharicale s-a și îngrășat. Rîde și-mi spune:

— Dacă atunci tata te-ar fi luat ucenic acum ai fi fierar... Ai fi fierar și n-ai mai fi ceea ce ești...

— Da, îi spun, aș fi fierar, aș lucra fierul și poate aș fi și fericit. E mai ușor să lucrezi fierul decît să-ți bați mereu capul cu cuvintele.

Iarăși rîde văduva armeanului, rîde de se prăpădește.

— La orice m-aș fi gîndit eu, dar că numele tău va ajunge să fie vînturat într-o zi prin jurnale...

— De, nu totdeauna soarta ne dă tocmai ceea ce așteptăm noi să ne dea.

Ia o farfurie, deschide o cutie mare de lemn și umple farfuria cu stafide. O pune pe tejghea între noi. Stafidele sînt mari, albastre, aproape negre.

— Grecești, zice Orzu, calitatea întîia. Mă omor după stafidele grecești.

Mănîncă stafide. Cu poftă mănîncă.

Sînt dulci și au miros plăcut, — mai plăcut ca al roșcovelor și chiar ca al smochinelor.

— Ia și tu. Ia și mănîncă.

Îl ascult îndemnul. Într-adevăr, stafidele au gust plăcut. Orzu vrea negreșit să-mi afle părerea cu privire la stafide:

— Nu e așa că sînt grozave?

— Da, îi răspund, sînt bune, sînt chiar foarte bune.

— Mamei îi plăceau tot atît de mult ca și mie. Armeanul meu rîdea de noi. „Îmi mîncați toate stafidele, zicea. Mai lăsați-mi și pentru clienți". Îi mai lăsam și pentru clienți... Era un bărbat bun, mama îl iubea mult, mie nu-mi displăcea.

— De ce-a murit? Nu era chiar atît de bătrîn ca să moară. Putea să mai trăiască...

Orzu își umple gura cu stafide, le mestecă îndelung și după ce le înghite îmi răspunde:

— Inima. L-a lăsat inima... S-a sculat dimineața de lîngă mine și s-a dus la baie să se bărbierească. Avea barba neagră și deasă și era nevoit să se radă în fiecare dimineață. Și-a ras obrazul drept și cînd a început să-și radă și obrazul stîng, a căzut. L-am auzit căzînd și m-am repezit la baie. L-am cules mort de pe jos și l-am adus cu soacră-mea în odaie.

Își umple iarăși gura cu stafide și se apucă să le mestece îndelung. Ușa dinspre stradă a prăvăliei se deschide cu zgomot. Intră un băiat pirpiriu, cu obrazul plin de pistrui și de bubulițe vinete, cu capul gol și desculț.

— Tanti Orzu, m-a trimis mama la dumneata. Zice să ne dai pe datorie un chibrit și-o lumînărică... Frate-meu Vasile trage să moară și mama zice că nu e bine să moară fără lumînărică aprinsă în mînă.

Orzu îl cunoaște pe băiețandrul pirpiriu. Nu-l întreabă nimic. Ia din raft o cutie de chibrituri și-o luminare subțire, de ceară curată și i le dă băiatului. Îi întinde și-o mînă de stafide. Băiatul primește chibritul, primește luminarea. Stafidele nu le vrea:

— Acum ce să fac cu ele, tanti Orzu? Frate-meu Vasile trage să moară. Și dacă trage să moară nu-i mai arde de stafide. Și dacă el nu poate să mănînce stafide, eu cum să le mănînc?

Ieșind din prăvălie, lăsă ușa deschisă. Îl văzurăm alergînd. Fugea de-i șfîrîiau picioarele, Orzu zîmbi. Nu mă mirai că zîmbește. Dorii să aflu ce avea să spună. Tăcui și așteptai. Nu așteptai mult. Zise, tot zîmbind:

— Aleargă! Se teme să nu moară frate-său Vasile fără luminare. Rușanli — și mai ales cei de aici, din gura tîrgului — sînt grozav de superstițioși. Nu vor să moară neîmpărtășiți de popă, nu vor să moară fără luminare... Cînd le moare cineva vin și iau *pe datorie* chibrituri și lumînări... Le dau... Nu mi s-a întîmplat să nu-mi plătească. Țin minte, și mai tîrziu cînd unul sau altul din casă cîștigă ceva parale vin și-mi plătesc...

— Nu cred c-o fac din superstiție.

Ținea în mînă stafidele pe care nu le primise băiețandrul pirpiriu. Le duse la gură și se apucă să le mestece. După ochi și după față se vedea că-i plac mult. O întrebai:

— Nu te temi că ai să te îngrași?

Continuă să-și mestece mai departe stafidele. Le înghiți. Și-mi zîmbi. Iarăși îmi zîmbi și mie îmi veni s-o omor nu pentru că vorbea de morți și în același timp mînca stafide, ci pentru că zîmbea, — zîmbea într-un fel care mă scotea din sărite. Îmi răspunse:

— Ce să mai mă tem, că m-am și îngrășat. Agop îmi spunea mereu să mă mai îngraș, să nu rămîn șcîndură, i se părea că sînt scîndură. Auzi!... Eu și scîndură.

— Și Agop... Agop cam cînd a murit?

— Să tot fie șase luni, poate șapte.

— Ai isprăvit cu doliul...

— Nici n-am ținut mai mult de-o săptămînă... Clienților nu le place să intre pentru cumpărături într-o prăvălie în care patroana miroase a mort, cu straiele ei negre... Clienților le place să fii veselă, să le zîmbești, să le luminezi obrazul cu-o glumă. Agop săracul — parcă avea presimțiri — mereu îmi spunea: „Tu, nevastă, dacă mor înaintea ta, să nu porți doliu după mine, mai mult de două-trei zile, altfel gonești clienții"... N-am fost în stare să-i împlinesc voile... Am purtat doliu o săptămînă, o săptămînă în cap...

Și iarăși zîmbește... Și mie iarăși îmi vine s-o omor, s-o omor ca să n-o mai văd zîmbind așa. Și din nou mă stăpînesc, îmi muște buzele și mă stăpînesc...

Iarăși umblă la cutie și iarăși își umple mîna cu stafide:

— Nu vrei? Mai ia.

— Mulțumesc, nu...

— Atunci o să le mănînc tot eu și pe-astea... O să mă îngraș... Ba n-o să mă îngraș... O să mă-ngraș...

Acum nu mai zîmbește... Acum rîde cu toată gura și — ciudat — rîsul ei nu mă supără. De loc nu mă supără... nu mă supără...

— O să mă-ngraș și nici n-o să-mi pese. *A doua oară tot nu mă mai mărit eu...*

— De ce? Ești tînără încă și armeanul tău, după cît se pare, ți-a lăsat avere, nu glumă...

— Mi-a lăsat... Mai am și de la părinți... Dar cine are curajul să se însoare cu o văduvă cu șase copii?... Bărbatul acela — ar trebui s-o recunoști și tu — ar fi de-a dreptul nebun...

— Poate s-ar găsi.

— Nu trag nici o nădejde.

Viri în gură toate stafidele pe care le avea în mînă. Le roade încet, le mestecă. Din pricina mestecatului obrazul i se strîmbă cînd într-o parte, cînd în alta.

— Am șase copii, tu, și dacă nu-mi murea armeanul mai născeam șase... Cum mă găsești?

Întrebarea mă prinse nepregătit. Nu mă așteptam s-o aud. Îngăimai:

— Bine... Pentru o văduvă cu șase copii chiar destul de bine...

Ne apucă pe amîndoi rîsul. Cel mai mult rîdea Orzu. Aș fi vrut și eu să rîd mult, mult de tot, însă nu izbuteam. Se zice că „rîsul îngrașă". Se poate. Eu însă am rămas uscat și din alte cauze nu numai din aceea a nerîsului.

Băiatul pirpiriu se întoarse. Acum avea ochii plînși, plînși tare. Mi se păru că băiețandrul plînsese nu numai cu ochii ci cu întregul lui trupșor. Poate că nu era pui de om... biet pui de om... Poate că era o lacrimă a pămîntului... O lacrimă a pămîntului care luase înfățișare de pui de om.

Desene de MARCELA CORDESCU

Nu se miră că ne găsește rîzînd. Nu se miră nici că, la vederea lui, rîsul ni se stinse pe buze. Dădu ca și mai adineauri „bună ziua" și grăi:

— Frate-meu Vasile a murit... Abia a apucat mama să-i pună luminarea în mînă și s-o aprindă, că frate-meu Vasile a și murit... A și murit... Și acum m-a trimis mama să ne dai — *tot pe datorie* — două kile de grîu, un sfert de kil de zahăr și cîteva bomboane, să-i facă mama lui frate-meu Vasile colivă, că... Tanti Orzu... mort fără colivă nu se poate, și colivă fără cîteva bomboane iar nu se poate... Și dacă nu se poate, nu se poate... așa că... tanti Orzu...

Tanti Orzu i-o reteză:

— Bine... bine... am înțeles. Nu te mai smiorcăi atîta, că mie mi-au murit amîndoi părinții deodată și nu m-am smiorcăit deloc...

Mi se părură prea brutale cuvintele văduvei. Vrusei să le mai îndulcesc cu ceva și-l întrebai pe băiat:

— Frate-tău Vasile era mai mare ca tine sau mai mic?

— Mai mare... Mama spunea că-ntîi l-a născut pe frate-meu Vasile și mai pe urmă, la șapte-opt minute, m-a născut și pe mine. Mama naște numai gemeni. Tata o înjură și uneori o și bate, dar mama tot gemeni naște, numai gemeni.

— Și cam de cîte ori a născut maică-ta pînă acum?

— De patru ori... Și-acum, cînd îl jelește pe frate-meu Vasile care a murit, stă gata să nască a cincea oară... Dar ea tot îl plînge pe frate-meu Vasile... tot îl plînge... Dar tata nu-l plînge, că încă n-a aflat... Lucrează la gară și-o să afle abia diseară cînd o să vie acasă...

Tanti Orzu îi dă băiatului cumpărăturile făcute pe datorie și, pe deasupra, îi dă și o bonboană. Băiatul o primește. Înainte de a o duce la gură zice:

— O primesc, tanti Orzu... O fi dulce... Și dacă o fi dulce mi-o prinde bine... Că nu știu de ce... Cînd a murit frate-meu Vasile mi s-a amărît gura și amară mi-a rămas... amară, tanti Orzu...

Acum băiețandrul e atent, n-are de ce să se grăbească, frate-său Vasile tot a murit. Ne mai salută o dată din prag și trage ușa după el. Orașul scăldat în soare rămîne mai departe adormit. O întreb Orzu:

— Într-adevăr, cînd ți-au murit părinții, n-ai...

— Vrei să știi dacă am plîns sau nu... Ei bine, află că am plîns... Nițeluș... Atît cît trebuia ca să nu zică tîrgul că sînt o femeie de piatră... Încolo, de ce să-i plîng? Erau bătrîni și... cum se zice... își trăiseră traiul și-și mîncaseră mălaiul... *Păcat că au murit urît...*

— *Orice moarte e urîtă*, zic eu, *orice moarte.*

Orzu mă contrazice:

— Nu e așa... Nu e deloc așa... Au turbat amîndoi în aceeași zi și la același ceas. A trebuit să chemăm doctorul, iar doctorul a cerut să vină gardiștii și să-i lege... *Au murit legați cobză... și eu spume la gură,* după ce s-au chinuit de-ți venea să le plîngi de milă. I-am îngropat pe amîndoi într-un mormînt. Cînd ne întorceam de la cimitir, Agop mi-a spus: „Bine că afurisita aia de pisică turbată i-a mușcat pe ei. Ar fi putut să mă muște pe mine, că și eu aveam prostul obicei să mă joc cu ea..."

Orzu s-a săturat de stafide. Scoate, dintr-o altă ladiță de sub tejghea o păpușă de smochine, o desface și-mi întinde și mie o smochină:

— Ia! Nu vrei? Îmi pare rău. O să fiu nevoită să le mănînc pe toate! (Iar surîde și mie iarăși îmi vine s-o omor). Totdeauna fac așa: întîi mănînc stafide pînă mă satur și pe urmă mănînc smochine... Ca o arăpoaică... Nu este așa că în țara de unde ne vin smochinele trăiesc numai arapi și arăpoaice? (Și iar surîde și mie iarăși îmi vine s-o omor)...

— Da, așa e. N-ai uitat ce-ai învățat la școală... *la școală... la școală...*

Școală!... Piere *prăvălia cu de toate* a lui Agop... Piere gura tîrgului. Piere tanti Orzu și... Doamne pier și eu... Pier și eu, dar nu pier de tot... Îmi rămîn ochii. Îmi rămîn numai ochii. În fața mea se arată o poartă de aur. Poarta de aur se deschide. Și dincolo de poarta de aur se întinde o potecă de aur... Văd mai departe în trecut... mai departe... Mai departe... Școala din Omida... Școala din Omida și școlarii din Omida, iar printre ei Orzu... Cu ochii ei neobișnuit de albaștri... Cu trupul trestie... cu rochia ei neobișnuit de albastră... Dascălul mă scoate la tablă și mă pune să rostesc pe dinafară *Sergentul din Vaslui*... Încep să rostesc poemul... Clasa mă ascultă. Dascălul mă ascultă. Și dintr-o dată simt că mă învăluie privirile celor mai albaștri ochi din clasă, din sat ori, poate, din întreaga lume. Mă fisticesc. Încep să mă bîlbîi. Nu mai sînt în stare să rostesc două vorbe. Îngrijorat, dascălul mă întreabă:

— Dar ce e cu tine?

Nu știu ce să-i răspund. Simt numai că mă podidește plînsul.

— Du-te în curte, zice dascălul, du-te în curte și liniștește-te... Se întîmplă.

Mă duc în curte. Îmi șterg ochii. Încetul cu încetul mă liniștesc. Sună clopoțelul. Recreație. Mă duc la Orzu, o apuc de mînă și-o trag mai de-o parte. O întreb:

— De ce te uitai așa la mine și de ce-ți rideau ochii?

Răspunsul vine repede și rece... repede și rece:

— Nu te vezi cît ești de rupt? Stîrnești rîsul...

Era toamnă. Ploua și bătea vîntul. Cădeau frunzele. Tremuram. Dîrdîiam. Îmi clănțăneau dinții.

Dormeam pe un scaun. Dormeam cu spatele rezemat de perete. Îmi înghețase mijlocul. Îmi înghețaseră picioarele. Pe sub ușa primăriei din satul Urlăvînt pătrundea aerul rece și umed de afară. Ginjii dormeau duși pe lîngă pereți. Dormeau înfășurați în cojoacele lor. Dormea Licu Oroș și somnul pusese stăpînire și pe sanitarul Rezea. Numai Clemente Țigănuș rămăsese treaz. Mă simții că am ieșit și eu — din somnul ori din visarea mea — și-mi spuse aproape pe șoptite:

— Niciodată nu m-a durut vreo parte a trupului meu așa de tare cum mă doare blestematul ăsta de genunchi...

— Să-l trezesc pe Rezea?

— Mai bine lasă-l să doarmă. Nu mi-ar putea ajuta cu nimic. Nici măcar cît fumul unei țigări...

Înțelesei aluzia. Îi dădui o țigare și i-o aprinsei. Îi atinsei ca din greșeală fruntea. Ardea ca focul. Trase un fum.

— Ard tare, nu?

— Nu chiar așa de tare...

Lumea n-are margini
Dar viața are margini...
Lumea n-are margini
Dar viața are margini...

Viața tuturor oamenilor are margini... Viața sătenilor morți în pădure avusese margini. Avea margini și viața lui Clemente Țigănuș... Avea margini și viața mea...

Lumea n-are margini
Dar viața are margini...
Lumea n-are margini
Dar viața are margini...

Se trezi Licu Oroș și sanitarul Rezea. Se treziră și Ginjii. Soba se răcise. Rezea plecă după lemne. Ginjii ieșiră pe prispă și ciuliră urechile. Se auzea, dinspre marginea din dreapta a satului, venind în goană către noi tropet de cal. Ginjii se repeziră în primărie și-și luară armele. Prin întunericul nopții, care acum devenise străveziu, văzurăm un călăreț aplecat pe gîtul calului. Ginjii strigară într-un glas:

— Stai!... Stai!... Stai!...

Răsunară cîteva împușcături. Unul din geamurile dinspre șosea ale primăriei se făcu țăndări. Calul nălucă și călărețul lungit pe gîtul lui se pierdură în noapte.

(Din cartea «Vîntul și ploaia», în curs de apariție)

LAUDA MUNȚILOR

Ultima dată cînd am poposit la Bran, acolo între marginea de apus a Bucegilor, de o parte, și Piatra Craiului, de partea cealaltă a drumului ce duce spre Giuvala, și mai departe către Rucăr, mi-am luat cu mine o cărticică intitulată „Omul și Pămîntul", aparținînd unui francuz, pe nume Eric Dardel. O carte despre natura realității geografice.

Opunînd spațiului pur geometric pe cel geografic, autorul afirma că acesta din urmă este o prezență materială, pe care nu o poți ignora, și de care nu dispunem așa cum am vrea noi. Ea te primește, te salută și te îmbrățișează sau te înfruntă, te respinge, mergînd pînă la a te împiedica să acționezi. Și într-adevăr, acolo la Bran, în covata aceea minunată, fie că te-ai găsi pe Valea Porții, urcînd ușor la deal pe Sohodol; pe valea Șimonului, sau pe aceea a Moeciului, lăsînd alte dăți să-ți rătăcească pașii pe sub poala pădurii de deasupra Predelușului, totul, de la drumeaguri, pîraie, căsuțe pînă la livezi și poeniște, te primește, te salută și te îmbrățișează cu calmul, liniștea și coloritul unui peisaj fără pereche. E o așezare de basm; o reședință a poeziei.

Nu odată am apucat pe șoseaua ce urcă deasupra Moeciului privind cu nesaț către Bucegi și către Piatra Craiului. Înălțimile lor, reliefuI abrupt și stîncos al acestora trezeau în mine o dorință de escaladare; escaladare, dacă vreți în sens de evadare, de eliberare. Mă cuprindea un sentiment de nerăbdare, nerăbdarea de a învinge obstacolul. Și fără a fi alpinist, fără a fi un îndrăgostit al acestui sport, împins uneori pînă pe culmile îndrăznelilor, mărturisesc că această pasiune răspunde unei nevoi de cunoaștere, cunoaștere care solicită efort, pretinzînd luptă, implicînd pericole.

Îmi amintesc acum cînd însemn aceste gînduri că Hölderlin scria undeva că vocația sa este aceea de a cînta ceea ce era mai înalt decît dînsul. Astfel muntele răspundea unei geografii ascensionale a sufletului; unei încercări de elevare, unor aspirații permanente către puritate morală.

Înainte, cu mult înainte ca geografia să fi intrat în rîndul științelor exacte, istoria ne-o dovedește că a existat o geografie în acțiune, o dorință de cunoaștere a lumii, de trecere a mărilor și oceanelor, de explorare a continentelor. Cunoașterea *necunoscutului*, atingerea *inaccesibilului*, dacă vreți sentimentul de neliniște geografică, precede în timp și împinge înainte geografia ca știință. Fie că era vorba de dragostea pentru pămîntul patriei, sau de dorința de cunoaștere a locurilor de dincolo de granițele ei, de fiecare dată se stabilea o relație concretă între ființa omenească și pămînt, și totodată un sentiment de geograficitate punea stăpînire pe om.

De-a lungul veacurilor scurse s-a trezit o conștiință geografică, sub luminile diferite în care fața pămîntului a apărut în ochii oamenilor.

În vremurile cele mai îndepărtate, am avut o geografie mitică. În această geografie, în care omul era făcut din pămînt, însăși apariția omului însemna detașarea lui de pămînt, fără ca vreodată să se rupă cordonul ombilical prin care omul se hrănea din țărîna din care luase ființă. Pămîntul era în acea geografie potențialul de viață și de hrană, care transmitea oamenilor propria lor substanță.

Încă din acele timpuri oamenii acordau realității geografice un fel de însuflețire și de fizionomie în care regăsim întreaga lor experiență de viață, interioară și socială. De aceea, fluviile le apar, sau „majestuoase" sau „capricioase", torentele „sălbatece", cîmpiile „surîzătoare", reliefuI „frămîntat".

Nu odată munții au devenit sediul unor puteri care apăreau în mintea oamenilor drept supranaturale. Olimpul era reședința lui Jupiter, Fuji-Yama ca și Everestul erau munți sacri. Atributul de „sacru" încredințat muntelui era legat de ideile de ascensiune, de înălțime, de solitudine. Un filozof chinez spunea: „Cînd urc muntele, mă-nalț către mama". Mitologia greacă este nedespărțită de munte: Pindul, Parnasul, Taygetul, Citheron, Coripheus, Ossa, toate aceste vîrfuri sînt închinate zeilor. Mai apoi s-au ridicat altare pe vîrful munților și colinelor și în felul acesta muntele devenea sediul zeilor, locul unde ei își stabileau reședința. Dar nu numai zeii, ci și muzele și nimfele au îndrăgit aceste locuri, cîntate de poeții bucolici greci și latini.

Mai tîrziu mitologia galică își așează și ea zeii săi pe munte. Cel mai renumit dintre dînșii — zeul Penn, echivalentul lui Zeus la greci și al lui Jupiter la romani — va da numele Peninilor.

Tacit spune undeva că munții erau vecini cu cerul. În creștinism muntele se transformă într-o trăsătură de unire între om și cer. La români atitudinea omului față de munte o găsim exprimată de timpuriu în legende.

Eram pe băncile liceului, cînd am văzut pentru prima dată Rarăul, cu Pietrele Doamnei. Și tot atunci făcusem drumul cu o căruță pînă la Pogorita. Păstrez și astăzi în memorie imaginea lui Adam și a Evei.

Adam este cocoșat, iar Eva are o crestătură laterală. Legenda spune că atunci cînd Dumnezeu a creat lumea, acolo pe meleagurile cîmpulungene era raiul. Adam și Eva erau singurii locuitori, pînă la păcatul care a venit sub înfățișarea șarpelui. Dumnezeu, supărîndu-se pe dînșii, le-a retras favorurile, — dacă nu mă-nșel — fugărîndu-i din rai.

Adam știind-o pe Eva vinovată, a luat un ciomag și a bătut-o bine, rupîndu-i șira spinării. Ea, aparîndu-se, aruncă o piatră mare, care s-a lipit de spinarea lui Adam..., acesta rămînînd cu cocoașa-n spinare...

Pe dreapta Moldovei, aproape de obîrșie se află doi munți: *Găina și Cocoșul*, stîncile de prinprejur purtînd numele de *Ouăle Găinii*. Se zice că pe acolo trăia demult un sihastru care creștea păsări. Tătarii, care au năvălit au vrut să-i ia ouăle. Atunci el a transformat totul în stîncă.

Și Ceahlăul își are legenda lui. Se zice că muntele a fost făcut de români, în timpul unei năvăliri din răsărit. Fiecare român a aruncat cîte o mînă de țărînă și piatră. După ce-au clădit muntele, un flăcău voinic, pe nume Bujor, a aruncat muntele asupra dușmanilor, strivindu-i pe toți.

Cît privește Caraimanul, se zice că uriașul munte era pe vremuri locuința unui păstor, deținînd în același timp și darul vrăjitoriei. Cînd cînta din cimpoi el înverzea și înflorea totul înjuru-i. Avea o familie numeroasă, cu numeroși copii. La un moment dat aceștia începură să se certe de la avere și atunci uriașul le împărți daruri. Cei leneși pierdură însă repede avutul și rîvniră la averea celorlalți. Așa începură să se războiască și să se ucidă între ei. Uriașul plîngea de durere și lacrimile lui se scurgeau în rîuri la mare. Copiii deveniți cu timpul oameni se revoltară împotriva tatălui și voiră să-i fure cimpoiul, în timp ce dormea. Se stîrni atunci o furtună, de nu se mai vedea cerul de pămînt, iar uriașul de supărare se făcu munte de piatră.

Pe Bucegi, acolo unde se află *Vîrful cu Dor*, trăia un cioban, care iubea o fată, pe care o chema Irina. Chinuit de dorul fetei, dar mai cu seamă amărît că-și părăsise oile, se lasă pradă foamei și iernii, care se așeză pe trupul lui și muri cu gîndul la Irina. O altă variantă a legendei spune că de dorul fetei se lecuise, dar nu și de cel al oilor.

Și Lenota și Dochia, și Detunata și Retezatul își au legendele lor.

Există în literatura română pagini admirabile care definesc această legătură sufletească a omului cu muntele, atracția acestora din urmă asupra ființei omenești.

Chirică Ciuntu al lui Mihail Sadoveanu povestind o „întîmplare grozavă" în *Vînt dinspre Caliman*, „asculta cum vine cîntul de la munții cei mari... Trecem pe Pălținiș și Drăgoiasa și intrăm în niște singurătăți. Și-apoi se văd munți mari, unde stau ciobanii cu capu-n piclă și cîntă din fluier... Și mai mare peste toate-i tata munților, Călimanu, — care suie pînă la nouri. Așa-i de mare tăcerea, că s-aude cine știe unde, în ponoare depărtate, cum bate țîncu pămîntului...

Mă simt ca într-o împărăție străină..."

În „Hronicul și cîntecul vîrstelor" Lucian Blaga definește această întrepătrundere a peisajului montan cu sufletul său de copil pe vremea cînd întreprindea prima sa călătorie pe valea Sebeșului.

„Intram acum în pădurile de brad, seculare. Mă minunam în fața brazilor: „ăștia-s jidovii, tată!" Lichenele, ca niște bărbi albe, atîrnau prin cetina uriașilor.

Întrezăream, în stînga și-n dreapta, prin duiumul verdelui, pe sub brazi, mușchiul moale ca un așternut de perne, ferigele cu miros adormitor, bureții galbeni, ciupercile roșii, mînătărcile cît pînile. Sfărîmam între dinți acele de brad, ca să le string aroma în cerul gurii. Toate alcătuiau pentru mine negîndita, marea întîlnire cu Muntele. Acesta era așadar Muntele, despre care auzisem atîtea și al cărui zvon l-am acceptat ca o țintă de dor chiar și în visuri. Dincolo de ceea ce îmi arăta, Muntele mai era firește și altceva. Muntele mai era ursul și mistrețul... Muntele mai era vipera cu semn pe frunte... Purtat de ochi și de închipuire, mă pătrundeam, cu și fără fabulație, prin toți porii, de vraja și primejdia Muntelui... Muntele era înaltul și adîncul și adaosul de oboseală proaspătă ce-o simțeam în sînge. Muntele era această priveliște în care intram, tot mai adînc, și care la rîndul ei intra și ea în mine. Eu deschideam numai pleoapele mai tare ca să mă străbată răcoarea prin ochi".

În legende, ca și în literatură înălțimea muntelui, sau altitudinea lui, pe care astăzi o obiectivăm fără prea multă greutate e mai mult trăită și simțită. Iată-l pe Dante, Boccaccio și Petrarca, ridicîndu-și privirile către munți.

Primul era un îndrăgostit al piscurilor, ce-l drept mai mult în poezie, decît ca alpinist, acordînd o atenție deosebită muntelui în *Divina Comedie*. Cel din urmă va urca pe Mont-Ventoux înainte ca alpinismul să fi devenit o pasiune a multimilor, comparînd călătoria sa cu o ascensiune a sufletului.

În același timp al Renașterii Benvenuto Cellini trece Alpii, lăsîndu-ne însemnări despre expediția sa.

Tratatul despre pictură al lui Leonardo da Vinci este plin de referințe la peisajele muntelui. El va fi primul dintre marii pictori care va aprecia peisajul alpin, *ca artist*, mărturisindu-și predilecția pentru sălbăteca măreție a munților. El ne va lăsa o descriere a ascensiunii sale pe Monboso. Se pare că un asemenea munte nici nu există. Poate că e vorba de muntele Monte-Bo.

Sedus de atmosfera vîrfurilor și atras ca și Dante de mistica lor, el și-a plasat cele mai frumoase din capodoperele sale sub egida lor: Sfînta Ană, Fecioara la stînci, Gioconda — în toate se văd și zăpezile veșnice...

Baudelaire avea să remarce faptul în versurile din „Les Phares":

„Leonard de Vinci, miroir profond et sombre,
Ou des anges charmants avec un doux souris
Tout chargé de mystère, apparaissent à l'ombre
Des glaciers et des pins qui ferment leur pays".

Nici Rabelais și nici Montaigne nu rămîn străini muntelui. Prin Pantagruel, Rabelais introduce elementul alpestru în literatura franceză. Cu mult înainte ca Jean-Jacques Rousseau să-și fi plasat acțiunea din romanul său celebru *La nouvelle Héloise* pe fundalul Alpilor, Voltaire fusese unul din admiratorii munților, în mijlocul cărora se așezase încă din 1755. Pentru Goethe care făcuse trei călătorii în Alpi muntele era un motiv de inspirație cu numeroase seducții asupra sufletului omului. Wordsworth, Shelley și Byron, ascultă și ei de chemarea muntelui.

Shelley, în *Prometheus Unbound* — ne dă o magnifică evocare a Alpilor. Byron exclamă: „Munte! Izvor al vieții și suavității". Peste cincizeci de ani Lamartine va relua această temă: „Munte, izvor nesecat de poezie". Alfred de Musset, Vigny, Balzac și George Sand, vor introduce muntele în operele lor, nu numai ca element decorativ, ci ca un element viu, participant activ în acțiunea povestirilor lor.

În a doua jumătate a secolului al nouăsprezecelea, Michelet în Franța și Ruskin în Anglia se vor pasiona în fața splendorilor peisajului alpestru. Acesta din urmă, avea să laude frumusețea muntelui, vorbind în cursurile sale de la Oxford despre „valorile intelectuale și estetice ale Alpilor de-a lungul istoriei".

Verlaine într-un sonet intitulat „Sagesse" scrie:

„Hommes durs! Vie atroce et laide d'ici-bas!
Ah! que du moins, loin des baisers et des
combats,
Quelque chose demeure un peu sur la montagne!"

Dar Baudelaire a înțeles și definit mai bine decît oricare alt poet francez adevărata măreție a muntelui:

„...ces monts
Ecoutent recueillis, dans leur grave attitude
Un mystère divin que l'homme n'entend pas".

Între literatură, pictură și muzică, cea mai potrivită descrierii muntelui s-ar părea că este pictura, ea avînd mijloace directe pentru transpunerea subiectului tratat, în timp ce literatura și mai ales muzica, trebuie să transforme contururile, culorile în cuvinte, în imagini, să evoce emoțiile pe care le încearcă în fața monumentalității muntelui.

În pictură, școala flamandă cu Brueghel, Rubens, Ruysdaël; apoi școala germană cu Holbern și Altdorfer; școala spaniolă cu El Greco; școala franceză cu Claude Lorain și Poussin își găsește inspirația în munți. Albert Dürer va fi însă precursorul direct al pictorilor, care și-au găsit în munte subiectul preferat. Artistul simte născîndu-se într-însul sentimentul peisajului, el vede muntele în alt chip, îl interpretează în conformitate cu sentimentele ce-l cuprind. Pictorul englez J. R. Cozens, un mare artist al peisajului, reușește după Vinci să acorde peisajului montan valorile sale simbolice și să descopere poezia misterelor lui. Reprezentarea aceasta a sentimentelor, a emoțiilor pe care le încearcă artistul în fața muntelui este însă destul de dificilă. Goethe aflîndu-se în 1775 în masivul Gothard din Elveția, încercînd să deseneze munții exclamă: „Sînt neputincios în fața unei asemenea priveliști, nu există limbaj pentru a reda asemenea lucruri". Ideea aceasta este întărită peste ani de o pictoriță franceză, Mme Vigée-Lebrun, care aflîndu-se la Chamonix, în 1809, încercînd să facă un tablou ajunge și ea la aceeași concluzie: „Nu există nici paletă și nici culori, care să poată să redea aceste tonuri radioase".

Nici pictorii români nu vor scăpa tentației de a picta muntele. De la Grigorescu care pictează „Cheile Dîmboviciioarei" pînă la Țuculescu care ne va lăsa „Peisaj de munte", Tonitza va picta cîteva „Peisaje din Văleni de Munte", Dărăscu o „Vedere din Argeș", Petrașcu și Iser cîte un „Peisaj de munte", iar Carol Popp Szathmari cîteva pînze intitulate „Pe valea Oltului", „Peisaj în stînci", „Tîrg de munte", „Bucegi" și „Muntele Ceahlău". În muzică ceea ce compozitorul vrea să transmită auditoriului sînt impresiile, emoțiile sale în fața naturii. Unele din compozițiile cele mai reușite din literatura muzicală universală sînt mai expresive decît oricare din marile capodopere ale picturii. Beethoven precizează înaintea „Simfoniei pastorale" că ea este mai mult decît o expresie de sentimente: „Mehr Ausdrück — als Mahlerei". Și cu toate că opera citată evoca pădurea vieneză, care era la originea inspirației beethoveniene, George Sand pretindea că printre sonoritățile ei vede desenîndu-se peisajul montan al Engadinei.

Richard Strauss în „Simfonia Alpilor", pentru orchestră mare și orgă, zugrăvește frumusețile și măreția Alpilor. Cuvîntul „zugrăvește" mi se pare chiar potrivit pentru că în fond este vorba de o succesiune de tablouri. La început, o introducere lentă care evocă liniștea nopții și mai apoi răsăritul soarelui. Urmează o temă energică, plină de dinamism, care sugerează urcușul pe munte. Tema aceasta a urcușului va reveni mereu în cursul lucrării, legînd diferitele tablouri. Momentul culminant al Simfoniei este reprezentat de privelistea plină de măreție ce se desfășoară înaintea ochilor. Alci muzica devine majestuoasă. Apoi se lasă negura... melodia devenind elegiacă... treptat totul devine încremenit. E liniștea de dinaintea furtunii... Apoi furtuna.

Vincent d'Indy scrie în atmosfera germană a lui Schumann și Weber un poem simfonic „Poemul munților", apoi „Simfonia pentru orchestră și pian pe o temă de cîntec francez de la munte".

Spaniolul Pedrell ne va lăsa „Trilogia Pyrineilor". Un pasaj din Pyrineii lui Pedrell — o mărturisește chiar de Falla într-un fragment autobiografic — aduce acestuia din urmă revelația viitoarei sale cariere. De Falla a trăit ultimii ani ai vieții într-un sat de la poalele Cordilierilor Anzi (în Argentina) amintind probabil de munții din Grenada sa natală.

Și în „Simfonia fantastică" a lui Berlioz există părți care crează o atmosferă alpestră.

Wagner cunoștea bine Alpii. Evocări ale peisajului alpestru există și în Walkyria și în Tristan și Isolda. Dar Wagner nu este pictorul Alpilor, ci al colinelor Germaniei herciniene: fluviul (Aurul Rinului), izvorul (Isolda), pădurea (Siegfried).

Compozitorii moderni sînt atrași și ei de tema muntelui. Arthur Honneger scrie baletul „Chemarea muntelui".

În muzica românească, Carpații au inspirat pe Alexandru Pașcanu (Poemul Carpaților), ca și pe Ion Hartulary-Darclé (Vîrful cu dor), pe Ion Dumitrescu (Pe muntele Retezat), ca și pe Martian Negrea (În munții Apuseni). Aceasta din urmă este o suită simfonică din patru tablouri: Pe Arieș în sus, Cetățile Ponorului, Ghețarul de la Scărișoara, și Izbucul, cu dinamismul spectaculos al țîșnirilor de apă — un dans acvatic — o tarantelă, care nu-i altceva decît un joc ardelenesc. Și chiar dacă cu aceasta n-am epuizat bibliografia muzicală românească închinată muntelui, mărturisesc că mi se pare totuși mult prea puțin. Dar să ne întoarcem la poezie.

În poezia românească muntele apare ca o chemare, ca o îmbrățișare și ca un salut și nu ca o respingere, și nici ca o împotrivire. Să ne amintim de versurile lui Coșbuc:

„Priveam fără de țintă-n sus
Într-o sălbatecă splendoare.
Vedeam Ceahlăul la Apus,
Departe-n zări albastre dus,
Un uriaș cu fruntea-n soare".
Sau de cele ale lui St. O. Iosif:
„Mă cheamă-n zare munții mei!
Ce dor, ce dor adînc mi-era de ei".

De unde oare vine această caracteristică a munților noștri? Căci și ei fac parte din același mănunchi de lanțuri alpine, care străbat Europa de la capătul de apus al ei și pînă aici, la țărmurile Mării Negre.

Munții noștri, Carpații noștri, cei mai „răsuciți" din Europa intră în țara noastră, ca niște „munți sălbateci și întunecați", cum spunea Vîlsan, „acoperiți de cojocul pădurilor negre de brad".

Curînd însă se domolesc și peisajul capătă o înfățișare senină. Și acolo unde ei sînt mai înalți și mai masivi — e vorba de ținutul Dornelor — acolo ei sînt mai potriviți așezării omului și circulației. „Un peisaj răcoros, scrie Vîlsan, cu forme largi, lăsîndu-ți impresia de solemnitate accentuată prin vuietul adînc al pădurii de brad, în care uneori îți pare că auzi tropotul zimbrilor. Tot ținutul răsună de izvoare, unele coborînd tocmai din căldările glaciare de pe Rodna sau Călimani. Munții întregi picură și cîntă... Chiar pe cer senin, contururile sînt estompate în linii ca de fum, iar ierburile grele de rouă îți ajung pînă la piept...".

De aici la vale lanțul Carpaților răsăriteni se îngustează și pierd din înălțime. Înălțimile mari sînt rare, dar cu atît mai spectaculoase: Rarăul cu Pietrele Doamnei, Ceahlăul.

Mihail Sadoveanu avea să remarce faptul că „înfățișarea aceasta impozantă nu i-o dă Ceahlăului înălțimea; avem în vîrfurile Carpaților piscuri situate cu mult mai sus. Mărimea lui aparentă și prestigiul lui țin de ansamblu. Toți munții moldovenești din preajma Bistriței sînt la o mică înălțime, căptușiți de păduri de brad, cu linii moi care scrîu zarea sinilie".

Scriam mai sus că munții noștri sînt cei mai răsuciți din Europa. Și-n adevăr, coborînd în jos, Carpații răsăriteni fac un mare arc, îngenunchind parcă în fața Mării Negre. Se întorc apoi spre apus, mergînd în linie dreaptă pînă-n dreptul Porților de Fier, cînd din nou se răsucesc pentru a trece Dunărea și a intra în Balcani.

La cotitura Carpaților, acolo unde ei se închină către Delta Dunării și către Marea Neagră, munții iau cu totul altă înfățișare. Arhitectura lor e complet deosebită de cea de pînă aici. Munții au chip de mari catedrale gotice, cu piramide și piscuri, cu prăpăstii amețitoare și cu chei dantelate, cu peșteri întunecoase, în care ca-n basme își fac apariția minunățiile lor din interior.

Aici pasurile, trecătorile sînt dese, masivele ușor de străbătut, chiar dacă sînt la mare înălțime. Privind pe fruntea Bucegilor vîrfurile lor semețe: Bucșoiul, Omul, Coștila sau Caraimanul, îi dădeam dreptate aceluia care spunea că-ntr-însii „au împletrit parcă îndrăzneli de gînduri singuratice".

Dincolo de Bucegi și de Piatra Craiului, munții rămîn la înălțime, la mare înălțime, dar formele lor sînt liniștite, au o armonie a vîrfurilor, situate la aceeași altitudine. Pînă la Olt nu-i ferestruieste nici o apă, nu-i trece nici un drum. Sînt munții Făgărașului, cu vîrfurile lor, Negoiul și Moldoveanu, care oricît de înalte ar fi, rămîn la jumătatea înălțimii Alpilor. Și dacă acolo în Alpi, dincolo de limita superioară a vegetației, în zona gheților veșnice, muntele și-a pierdut orice trăsătură de umanitate, natura devenind aproape inumană, ignorînd omul, infirmîndu-i existența; la noi deasupra celor mai înalți munți, întîlnim vara turme de oi și o forfotă de excursioniști, din an în an, din ce în ce mai mare.

Dincolo de Olt grupul de munți ce înconjoară valea Lotrului se înnoadă în Paring, pentru ca într-un ultim efort să se ridice în Retezat. „Un adevărat vas preistoric de lut nears, plin cu crini". Sus, deasupra muntelui care se lasă greu cucerit, admiri haosul înspăimîntător al blocurilor plesnite, sparte, crăpate, ce stăpînesc inima masivului.

Ne apropiem de capătul Carpaților românești, Munții Cernei și Mehedinților. „Nu e munte ce vezi, scria Vîlsan, ci un șes înalt, suspendat deasupra văilor Și adesea, pe vîrfuri se arată porumbiști și vii, țesînd din mijlocul pădurilor... Pe măsură ce soarele coboară, vîrfurile capătă volum și se colorează. În depărtare apar din apele zării piscuri, ca niște statui nebănuite... Cerul, aici, pictează pămîntul într-o claritate de aer meridională".

De la „munții sălbateci și întunecați" din nordul țării pînă la munții aceștia din sud în care „evantaiul Mediteranei își trimite adierea", tonalitatea peisajului a îmbrăcat o varietate poate nicăieri întîlnită. Și nu numai o tonalitate de peisaj, dar și arhitectura lor a îmbrăcat haină diferită.

În vestul țării străjuiesc munții Apuseni, în care varietatea reliefului îmbracă toate formele întîlnite de-a lungul întregului lanț carpatic. Aici vom da peste renumita Detunata, ca și peste vestita peșteră cu ghețarul fosil al Scărișoarei. Satele și ogoarele urcă pînă la mare înălțime.

Am aruncat doar o sumară privire peste ceea ce un vestit geograf român numea *„linia arhitecturală dominantă a pămîntului romînesc"*.

O cetate, o uriașă cetate de munți, în care populația a găsit sălaș în vreme de primejdie, păstrîndu-se astfel ființa și virtuțile acestui popor minunat.

Spunea cineva, cîndva, că viața în munții Românieі este mai veche decît cea din alți munți ai Europei. Pe vremea cînd alți munți din mijlocul și nordul continentului erau acoperiți de păduri și nu ademeneau pe nimeni, Carpații, datorită aurului și sării, erau pizmuiți, și romanii s-au apropiat de ei.

Neamurile pămîntului au venit după dînșii, s-au perindat, pîrjolind și prădînd, dar pînă la urmă s-au dus. Încleștat de pămînt, găsind sprijin și apărare în Carpați, a rămas poporul român.

Am scris aceste rînduri ca o părticică din Lauda cea mare ce se cuvine munților noștri.

Constantin PRISNEA

ANUL LITERAR 1967

(Urmare din pagina 1)

criticii: de a-și crea blocul de marmură în care să taie. De a-și crea obiectul. Fără această iluzie — desigur, iluzie! — de o excepțională fertilitate, critica se agită cu nervozitate în jurul operelor, neizbutind decît să claseze și iar să claseze, într-un interminabil șir de operații ridicole.

Există o conștiință de sine a poeziei și a prozei, dar operele care să „învecheaască" această precoce conștiință nu există sau pot fi numai bănuite, imaginate uneori. Poezia și proza sînt în urma conștiinței lor.

Eroismul poeziei este un fapt. Existența poeziei este o iluzie. Părerea că se scriu operele fundamentale piere ca un fum cînd încercăm să ne amintim aceste opere. Simptomatic este faptul că memoria nu se încarcă, precum o priză fără curent. Aceste admirabile cărți de poezie („Infernul discutabil", „Călciiul vulnerabil", „Mieii primi", chiar „Zeii neatenți" și încă altele) sînt numai manifestele poeziei care va trebui să fie. Funcția lor este nu să reziste, ci să se consume, jertfă unui progres — ce trebuie răsplătit cu cît este mai devorant — al mentalității poetice. Schimbarea gustului, care poate să nu fie pur și simplu o schimbare, ci o negare, își jertfește în primul rînd promotorii. Atitudinea iconoclastă — cum de nu se observă! — nu-i privește, doamne ferește, pe „clasici" ori pe „moderni" (nici pe Eminescu și nici pe Ion Barbu) care sînt membri onorifici ai pantheonului poetic românesc, ci este o atitudine de acceptată subminare a propriei poziții. Iată Ion Gheorghe, care după „Nopți cu lună pe oceanul Atlantic" a scris „Zoosophia", carte care nu deschide, ci trîntește o poartă grea peste hermetismul de factură folcloric — urmuziană. Ce continuă, apoi, sau deschide, un volum ca „11 elegii"? Pe nimeni și nimic pentru că, înainte de toate, este un manifest poetic convertit el însuși în hrană lirică. Normele unei „arte poetice" sînt ele însele chiar materia lirismului. Cei grăbiți pot trage concluzia: poezie *despre* poezie, artă *pentru* artă! Cartea mărturisește natura excepțională a unui poet care nu transpune, ci meditează liric. Deosebirea este fundamentală.

Poet mare (cuvîntul sperie) este Ion Alexandru, amestec tulburător de rațiune și instinct. De asemenea Marin Sorescu, care se face mereu că-și domină instinctul prin rațiune, dar lăsînd liber un murmur sceptic să vibreze în ordinea lucrurilor.

În fine, „Călciiul vulnerabil" este în primul rînd — și poate *numai* — un manifest poetic, foarte puțin liric, dar nu și nesubstanțial. Poeta dorește să gîndească poezia ca și cum aceasta ar fi liberă de creatorul ei. Aerul ei dogmatic (al poeziei!) n-a scăpat nimănui, dar am uniformizat atîta cuvîntul „dogmatic" încît îl repudiem la simpla rostire. Dar poezia întreagă este dogmatică, întrucît ea nu se poate depăși, norma care o face să apară și să crească fiind lanțul ce o leagă de gîtul autorului ei. Ce poate fi mai „dogmatic" decît chiar ideea „călciiului vulnerabil"? Nobil și admirabil dogmatism! Poezie — transpunere, poezie — ilustrată, poezie — teme vulgarizate? Firește, nici un moment literar, fără uscăturile lui, dar acestea sînt menite să întrețină arderea (care, ea, este „normală"), destinate să fie acel strat impermeabil sub care se produc metamorfozele profunde și adevărate. Iluzia normalității, ipocrizie obiectiv necesară, își are și ea partea de eroism și așa se face că o poezie care n-a avut niciodată conștiință de sine, sau nu a suferit de obsesia de a o avea, aduce servicii însemnate prin impermeabilitatea ei. Nu aici — și asta e tristețea ei, măruntă dar tristețe — se produc metamorfozele care fac progresul poeziei. Acea poezie care nu ilustrează teme, dar își *creează* temele ei. Progresul poeziei va fi, deci, tematic! Semnul său sigur este în aceste volume — manifest nu ale unui an, ci ale unui moment. A cita operele e gratuit. E o singură operă a mai multor autori.

Proza și critica sînt într-un moment de acută profesionalizare, salutară și mai mult dacă ar intimida printr-un absolut prestigiu cultural tupeul autorilor minori. Că se poate observa cu ușurință aerul neosemănătorist al unor proze cu asprimi apoase ca și acela al apariției unor „critice" indecise — iată fapte care nu sînt chiar atît de normale cum par. Curentul mediu lipsește, avem sau apariții memorabile sau apariții foarte proaste. Nu e, desigur, semnul valabilității acestora din urmă, dar al unui caracter insuficient de convingător al primelor. Momentul literar al reapariției „Criticelor" lui Titu Maiorescu nu a reținut destul intoleranța, patriotică a acestuia. Varietatea de stil este varietate de gîndire nu de nivel, iar o proză excelentă și o proză slabă, ca și o critică bună alături de una proastă nu sînt varietate, diversitate, ci defecte și trebuie să îngrijoreze cauzele care vor fi existînd.

CONST. A. I. CHICA

Sfîrșit de an

Sfîrșit de an cu reculegeri grave,
Cu zile fără soare, monotone
La fel cu nemiloasele Gorgone,
Ce-omoară toate clipele suave.

O I bucurii de ieri, acum epave,
Cum rătăciți, stinghere și afone,
Prin parcuri, unde albe anemone
Rideau în locul viselor bolnave.

Te-aștept mereu, superb buchet de roze,
Că de-ai veni, știu bine că toți norii
S-ar preschimba în orizonturi roze.

Nu sînt acestea gînduri iluzorii,
Și dacă mă mai tulbură nevroze,
Sînt prăbușiri, dar totuși sînt victorii.

CÎTEVA REPERE ÎN BELETRISTICA NOUĂ

(Urmare din pagina 3)

tor al lui Sadoveanu va include între capodoperele marelui scriitor romanul istoric **Nicoară Potcoavă**, pe care stiliștii profesioniști îl așează pe treapta cea mai de sus. Într-adevăr, se pare că nicăieri Sadoveanu n-a compus o frază mai armonioasă, în care arhaitatea să se valorifice nu numai prin lexic, fapt comun, ci printr-o specială tonalitate evocatoare a frazei, ce merge pînă la rafinament absolut.

Epopeea **Un om între oameni** a lui Camil Petrescu a rămas neterminată. Nu este vorba numai de ultima carte care, în final, a trebuit să fie reconstituită, dar este sigur că, de și-ar fi definitivat opera, autorul, cunoscut prin scrupulozitatea sa, ar fi dat o nouă formă tuturor volumelor. Nu e nevoie însă de circumstanțe atenuante, căci **Un om între oameni** rămîne, așa cum a fost lăsată, principala evocare a uneia din cele mai dramatice și mai eroice perioade ale istoriei noastre naționale: anul 1848. Pe planul creației lui Camil Petrescu această operă ne descoperă multiplele valențe ale unui scriitor considerat în exclusivitate ca analist. Predispozițiile epice și descriptive ale lui Camil Petrescu, nerelevabile pînă aci, se afirmă cu toată forța. Interesează încă un fapt și anume: se știe că autorul **Patului lui Procust** era un prozator citadin care, pe urmele lui Duiliu Zamfirescu (din **Poporanismul în literatură**) contesta interesul prezenței țăranului în literatură, manifestînd o indispoziție doctrinară față de scriitorul „țărănist". De data aceasta, aproplindu-se el însuși, deși pe cale livrescă, de sat, găsește aci mari rezerve psihologice și un cadru ce poate incita inspirația.

O anume rutină școlărească (sau dăscălească) acordă încă exclusivitate **Enigmei Otiliei** ca fiind singurul roman clasic al lui Călinescu, **Bietul Ioanide** și **Scrinul negru** fiind adăugate în supliment. În realitate cel puțin **Bietul Ioanide** este o carte care răspunde la deziderateIe clasicității în toate detaliile și consecințele. Dacă ne gîndim bine, avem de-a face, în fond, cu capodopera romanului satiric românesc care, deși are în **Istoria ieroglifică** un strămoș bicentenar, nu a proliferat. Geniul portretistic al autorului **Istoriei literaturii române de la origini pînă în prezent** se exersează, aici, pe latura grotescă, mai ales, iar rezultatele sînt strălucite. Rămîn memorabile personaje ca Panait Sufletel, Gaitany, Gonzalv Ionescu, neegalate în genul lor pe cuprinsul literaturii noastre. În ceea ce privește **Scrinul negru**, care are părți excepționale, ce depășesc tot ce a scris Călinescu, dar cu o compoziție mai puțin strîngentă, romanul se impune mai ales prin galeria de tipuri feminine care, împreună cu Otilia, fac din Călinescu scriitorul român cel mai adînc cunoscător al sufletului feminin, așa de divers și totuși așa de unic.

Au apărut, postum, cele două volume de **Povestiri** ale lui V. Voiculescu a căror valoare este menită a impune un prozator de prim rang în literatura noastră, egal, prin cele mai izbutite bucăți, valorilor de sus ale prozei sadoveniene. Valorificarea rafinată a mitologiei populare pe o latură mai mult intelectuală decît de structură, calitatea poetică a textului, virtuțile stilistice, greu de egalat, fac din cele două volume ce conțin, așa cum apreciază Vladimir Streinu, capodopere de nivel european, o apariție festivă a prozei noastre. De aceea pare de neexplicat modul parcimonios și neconcludent în care au fost comentate în critică, deși aici se află o literatură de cea mai înaltă substanță, aptă de discuții fertile sub raport estetic.

În perioada la care ne referim s-a afirmat cu forță personalitatea de scriitor a lui Zaharia Stancu, aflat în plină vigoare creatoare. Între prozatorii români contemporani, alături de Panait Istrati, Rebreanu și Sadoveanu, Zaharia Stancu este printre cei mai cunoscuți pe plan mondial. Capodopera de pînă acum este, îndubitabil, **Desculț**, carte de o originalitate cuceritoare prin sinceritatea confesiunii și prin maniera compozițională și stilistică. În literatura clasică de evocare a copilăriei, **Amintirilor din copilărie** și **Medelenilor** trebuie să li se adauge, ca o altă față, veridică sau posibilă, romanul **Desculț**. Între celelalte cărți **Pădurea nebună** întrunește cele mai multe calități demne de **Desculț**.

Mergînd mai departe, pe firul vîrstei, la generația care a obținut certificatul scriitoricesc în ultimele două decenii, Marin Preda și Eugen Barbu rezistă, prin **Moromeții** și **Groapa**, oricăror exigențe și chiar oricăror capricii de gust, indiciu decisiv al valorilor statornicite. Este cu neputință să alcătuiești o listă a capodoperelor despre viața țăranului român (tip predominant ca erou în literatura noastră) fără **Moromeții** și de asemenea, procedînd cu aceeași parcimonie, e imposibil să te ocupi de literatura periferiei fără să incluzi, în fruntea listei, **Groapa** (reeditarea **Maidanului cu dragoste**, carte excelentă de altminteri, este un nou argument în favoarea priorității artistice a **Gropii**). Cu mijloace literare proprii, consecință a unor structuri artistice diferite, cele două cărți au avut, la început, o soartă diferită: în timp ce valoarea **Moromeților** a fost acceptată și afirmată, spirite dogmatice și puritane, aplicînd criterii extraestetice, au negat **Groapa**. Din fericire, cum zicea Maiorescu, o valoare nu poate fi distrusă din afară atîta timp cît ea există ca atare. Apariția celui de-al doilea volum al **Moromeților** a dat prilejul criticii să reafirme, adăugînd noi elemente demonstrației, marile valori ale acestei cărți care, în afara meritelor artistice, de cea mai înaltă calitate, rămîne un document de o excepțională autenticitate cu privire la destinul satului românesc dunărean într-unul din momentele răscolitoare ale existenței sale.

Talentul unor prozatori din generația mai tînără (Titus Popovici, Ștefan Bănulescu) e de ordinul evidenței și nu mai trebuie comentat.

Trebuie să conchidem, după cele de mai sus, că singura atitudine posibilă este cea de automulțumire? Ar fi o probă de naivitate, căci în raport cu noi înșine trebuie să avem mai multe pretenții. O literatură care a dat pe Eminescu, Sadoveanu, Arghezi, Rebreanu, Blaga,

CHEMAREA PATRIEI

Îmbarcat pe traulerul „Galați", autorul a străbătut Bosforul, marea Maramara, Dardanelele apele Egeei și Mediteranei, trecînd prin Gibraltar, plutind luni de zile în nordul oceanului Atlantic, aproape de țărmurile Americii. Din jurnalul de bord desprindem următoarele două fragmente.

I.

ÎN LOCUL A OPTZECI ȘI DOUĂ DE SCRISORI

Dacă aș avea, acum, optzeci și doi de porumbei călători, în clipa aceasta le-aș da drumul în văzduh ca, în întrecere cu păsările cerului, să ducă vești despre noi.

Întîi însă i-aș cere, mîngîindu-l, fiecăruia dintre ei să nu cumva să grăbească drumul. Ar zbura, o dată cu scrisorile, spre locurile cunoscute — în București, Constanța, Sulina, Galați, Tulcea, Brăila, Arad, Tg. Mureș, Tuzla, Jurilofca, Sascut — în întreaga țară, pretutindeni unde ferestre larg deschise i-ar aștepta pe curierii mei înaripați.

De-aș avea acum optzeci și doi de porumbei călători, pe unul dintre ei l-aș mîngîia îndelung, aș întîrzia tinîndu-l în palmă și el ar ghici astfel cui îi sînt adresate rîndurile unei scrisori, semnate cu numele meu...

În locul curierilor doriți, deasupra vasului nostru se rotesc țipînd pescărușii, lacomi „cerșetori" ai oceanului. Zborul lor îndrăzneț, în volute largi, mi-a amintit de celebrii porumbei călători, reînviind timpurile romantice de odinioară.

Situația noastră reală.

Sîntem pe apă de aproape trei luni, în zona de pescuit din nordul Atlanticului, pe puntea traulerului „Galați". Optzeci și doi de bărbați și o voință; 1 800 tone pește, adică 960 tone de pește congelat, de bună calitate, 170 tone făină de pește, la care adăugăm 800 litri de ulei de pește, înainte de-a face calentoarsă spre casă.

27 iunie, ultima zi pe uscat, în portul Galați. De-atunci, necontenit pe drum de apă, legănați pe mări, în largul oceanului. De cincizeci și nouă de zile, fără răgaz, într-un ritm susținut pescuim în Atlantic, în zona banculuiu Georges, fără să zărim țărmurile. Apă, mereu, la nesfîrșit apă. Și nici soare, căci acesta-i Atlanticul de Nord, țara ceturilor, unde în afara deosebitelor tipuri de vase pescărești nu vedem altceva decît ceea ce cu enorma noastră plasă, de 76 metri lungime, scoatem din apa jucînd în sute de nuanțe a oceanului. Pești, stele de mare, lighioane în infinite forme și culori și iarăși apă, apă, univers lichid, fără capăt...

Scitul Anahazis, filozoful, prietenul lui Solon, spunea: „Sînt trei feluri de oameni: vii, morți și cei care se află pe mare". Sîntem oare altfel de oameni de cînd sîntem împreună pe ocean?

E dificil, aproape imposibil să-l definești, să-i spui pe nume sentimentului care ne unește, ne sudează, pe bordul vasului, nu numai într-o familie, ci mult mai mult, într-o categorie umană aparte. Sîntem legați pînă în cele mai ascuse fibre ale sufletului. Și fără a gîndi cu dinadinsul din nou și iar din nou, încă o dată devine de la sine înțeles, clar, ca o certitudine: omul poate fi ucis, dar nu înfrînt.

Dorul de țară, gîndurile neîntrerupte, fără încetare, care ne leagă de acasă, la zece mii de kilometri depărtare — la ce să urmez? De exprimat cu cele mai alese cuvinte ceea ce macină optzeci și doi de bărbați, tot nu pot...

Mai bine să mă joc, în locul scrisorilor, cu gîndurile. Dacă aș avea acum optzeci și doi de porumbei, curieri poștali! Ce-aș scrie, ce-aș trimite la optzeci și două de adrese? Același lucru, exact același! Părinților, fraților, soților, iubitelor, prietenilor, tovarășilor de muncă — o unică rugăminte. Să ne scrie! Să i se scrie lui Alexandru, lui Nelu, lui Doru, să nu-l uite pe George, Victor, să scrie zilnic, în fiecare ceas, clipă de clipă. Căci cuvîntul moale afectuos, de-acasă, răsună triumfînd și peste înfricoșătoarea forță a oceanului de apă. Are o astfel de putere aici în oceanul Atlantic...

Dacă eu acum aș avea... un formidabil avion, de basm, fulgerînd cu viteza razei de lumină, i-aș aduce aici pe cunoscuți, pe prieteni, pe cei apropiați, pe toți. Să vadă cu ochii lor cum peste cîteva ore cînd nava „Galați" va arunca ancora traversînd fiordurile Noii-Scoții, în portul Halifax, optzeci și doi de bărbați vor aștepta, vor citi cu nesat fiecare rînd al scrisorilor sosite de-acasă. Cuvintele de-acasă fac să se împăinjenească privirile, să se umezească cu rouă obrajii fiecăruia dintre noi...

Noua-Scoție, Regiunea de coastă.
Septembrie 1967.

II.

ILUSTRATĂ DIN HALIFAX

Motto

„Iată secretul. E simplu: omul numai cu inima vede bine. Ochii nu văd esențialul".
(Antoine de Saint-Exupery „Micul prinț").

Pe ilustrate nu se tipăresc motto-uri citate, cunoscute, clasice. Aici în Canada am descoperit, prima oară, această rezolvare care trezește atenția.

Eu n-am să-l chem în ajutor însă pe Shakespeare și nici chiar pe atît de agreatul scriitor satiric, de-acum considerat clasic, Leacock. Mă mulțumesc cu mai puțin: cu înțelepciunea simplă a unui francez contemporan. Dar acest „puțin", cît de mult, nespus de mult, a însemnat în ultimele luni pe Atlantic.

Dansînd de pe un val pe altul, schimbînd o furtună cu alta, o tornadă urmîndu-i alteia, s-a înșurubat în mine convingerea că omul numai cu inima vede limpede, esențialul e imperceptibil pentru ochi...

Dacă ați fi acum aici, dacă acest lucru ar fi posibil, voi cei de acasă, din țară, într-un colț al sălii de mese a echipajului, ar fi deosebit de greu să vă stăpîniți emoția...

Ion Zăvoianu, șef de atelier, scotocește în sacii de corespondență, scoate plicurile și rostește cîte-un nume. În fața lui, marinarii: Stuparu Aurelian, Butîlchin Iosif, Bălan Gheorghe, Axente Toma și așa mai departe, optzeci și două de nume și pronume, de cinci, de șase, de zece ori, se repetă. Am asistat la multe scene puternice, dramatice în sensul strict al cuvîntului, scene adînc săpate în memorie în aceste luni. Asemenea scene însă nu. Într-atîta de surprinzătoare, emoționante pînă la lacrimi, încă nu.

Halifax...

Sînt felurite chipuri în care îți amintești de un ținut, de un oraș, poți rosti în diferite chipuri chiar numele lui. Mie niciodată nu-mi va fi indiferentă amintirea portului, capitală a Noii-Scoții, vestitul, celebrul port din miază-noapte, — Halifax.

Pe furiș, copilărește, m-am furișat în mulțime, așteptînd la rîndul meu, tresărind și eu, să fiu strigat, să mi se citească numele pe plicul sosit de-acasă. Uscatul, portul, orașul nou, „Canada? Nu mă interesau.

Am sosit dis-de-dimineață în port, dar pînă la sosirea scrisorilor — inițial îndreptate spre Boston, era ca și cum n-am fi sosit. De trei luni de zile cu gîndul la această clipă, ne culcăm, ne trezim vorbind despre scrisorile așteptate, visăm despre această clipă printre cabluri vibrînde. Desigur, nimeni nu a fost ademenit de oraș, de farmecele-i picturale, de pelsajul nordic cu pădurile-i de conifere ocolind golful, de poezia de preț a fiordului, nici de realitatea că după atîta duhoare de pește, rechini, balene, adia o boare proaspătă de munte amintind de Carpați...

Și cum am mai dorit pămîntul, cum am așteptat să-l simțim tare sub picioare! Azi dimineață, în sfîrșit, am călcat pe piatră, pe beton. Punct solid, sigur, care nu se clatină, nu dansează, nu ne mai poate legăna. Și pe asfaltul cheiului, în Halifax, o dată cu scrisorile sosite, am făcut un pas de zece mii de kilometri departe de patrie. Cu toții, pe bordul traulerului, cu plicurile încă nedeschise, trăim în lumea mirifică a știrilor sosite din țară.

...Zăvoianu scoate din sacul de hîrtie ultima scrisoare. Apoi? Sărbătoare, liniște, respirații adînci! Pînă în această clipă sala de mese fremăta, acum tăcerea pare un țipăt, într-atît a căzut pe neașteptate. Citim, toți, unii în picioare, alții într-o rînă, pe masă, pe un colț de scaun, în poziții curioase, încremeniți, adînciți, citim.

În portul Halifax scrisorile ne-au adus tot ce ne era mai de preț în patrie. Ceea ce păstrăm cu grijă, ceea ce apărăm în noi înșine...

Acestea s-au petrecut în orașul de reședință a Noii-Scoții, azi la amiază, lîngă uriașul pod Bedford, în Halifax, la punctul 30 de acostare a cheiului, pe bordul traulerului „Galați".

Multe mulțumiri, vouă, celor de acasă.

Mulțumiri tuturora și, în primul rînd, celor care au trimis cele mai multe scrisori pe adresa noastră.

Ca rămas bun nu pot să adaug decît: dacă ați fi fost aici, alături de noi, într-un ungher nevăzut. Ce minunat ar fi fost! Căci atît de aproape foarte rar se regăsesc oamenii. Și merită s-o vezi cu ochii tăi. Astfel de apropiere emoționează pînă la lacrimi. Toate acestea certifică încă o dată: esențialul e imperceptibil pentru ochi, numai cu inima vedem cu adevărat.

HAJDU Győző

În românește de Ștefan Luca

MASCĂ ORNITOLOGICĂ
(Comuna Dărmănești, regiunea Bacău)

MASCĂ DE ANUL NOU DIN MARAMUREȘ
(Colecția prof. Nistor — Sighet)

MASCĂ DE ANUL NOU DIN MARAMUREȘ (Colecția prof. Nistor — Sighet)

CICERONE THEODORESCU

Tropaeum Traiani

În grîul năvălind printre gorgane,
Cîmpia mai continuă să poarte
— Întoarse-n sus prin arșiță, departe —
Bărbi getice, stufoase și bălane.

Te-oprești la monumentul fără moarte,
Rotund sigiliu-al Daciei romane,
Vast sarcofag a două ginți dușmane!
Și nici o luptă nu te mai desparte.

Te-nclini, ca iarba-n vînt, la-nalta vatră
De frize și creneluri și metope
Ce-aruncă-n bolți o flacără de piatră:

Durează încă și înfruntă anii
La marginea străvechii Europe
Tropaeum — cititorule! — **Traiani...**

Stane—adînci

Să-nchidă-n ele lumile de ieri,
Incendii lungi, de tabere sau stele,
Și jertfa zburătoarelor rebele,
Și-apusuri, prăbușiri, îngenuncheri,

Să-nchidă vaste catastrofe-n ele,
Nocturni sepulcri, zorii făclieri,
Și-un singur geamăt doc-ai să le ceri
Să urle surd ca fiara sub zăbrele,

Din stanele adînci nu dau năvală
Nici o crispare, nici o șovăială,
Nici cel mai palid murmur de-altădată.

Monumentalitate, simetrie:
Creneluri, trepte netede să fie —
Ca vremea să alunece-nșelată...

Ecouri

Miracole întoarse, temeinice pămînturi!
Romane, grece, țărmul nălțînd perene cînturi,
Metope, frize, temple răsar vederii încă...

Iar lîngă stinsul murmur al tîmplei lor culcate,
În vuietele noastre rîvnind eternitate
Sînt vastele ecouri din marmura adîncă.

Către Ulpius Traianus Augustus

„Acolo
Unde iarna
Pămîntu-ncărunțește
Mai multe luni de-a rîndul,
Cum spune Herodot,
Bărbat de-aș fi, iubite,
Cu tine, bărbătește,
Ce drag mi-ar fi să-ntîmpin
Primejdii,
Moartea,
Tot...

Colina palatină
Cernită-i ca de zgură
De cînd aflai cu spaimă,
Din veștile ce vin,
Că patru mii
Din tinerii noștri
Se pierdură
Și-ai îngerat tu însuți
Pe-acel pămînt străin.

Cu setea răzbunării,
Cu bocetul de doliu,
Ca fulgerul
Să sfarme
Tărîmul blestemat,
Rugatu-ne-am lui Joe
La templu-n Capitoliu

Și-atîtea lacrimi caste
Junonei s-au rugat.

Că vei nălța zeiței victoriei
Cetate,
Speranță, mîngîiere mi-e hotărîrea ta.
Și dreaptă e.
Dar cinstea mi-ar fi povară poate
Un nou oraș cînd numele meu îi va purta.

Mi-s ochii ca-ntr-o ceață;
Și nu mă-ngădui plînsă!
Femeii i se cade să-i picure pe obraz
Un bob de rouă-aprinsă...
Nu și Plotinei însă
De vreme ce-i soția-mpăratului viteaz.

Bărbat de-aș fi, iubite,
Cu tine, bărbătește,
În greul bătăliei —
Nu-n lacrima de acu!
...De-acolo
Unde iarna
Pămîntu-ncărunțește,
Cînd te-i întoarce
Mult mai cărunt vei fi și tu".

În memoriam

Supușii ocrotindu-și cu har și omenie,
Cu neînduplecare lovindu-l pe dușman,
Așa era-mpăratul. Și-așa aveau să fie

Salutul și urarea senatului roman,
Cînd se urcau în scaun urmașii la domnie:
„...Mai fericit ca August, mai bun decît Traian".

Către Plotina Traiana Augusta

„Și-n lupta cea mai aspră
Și-n ceasul cel mai rău
Și drumurile cîte bătui
Ori încotro mi-s,
Al Romei chip
E-n mine
Alăturea de-al tău
Din Alpi în munții dacici,
Din Ostia la Tomis.

Pe-Ovidiu-l îngrozise,
Lungi,
Bărbile de fum
Și-a țărmilor potrivnici furtuni pustiitoare.
E-adevărat.
Avurăm, din toate pîn-acum,
Cumplită bătălie
Din Istru pîn-la mare.

Dar cred că și Ovidiu exagera puțin...
Nu-i marea-atît de neagră!
E ca Mediterana:
Din iunie-n septembrie,
E-un splendid cer senin.
Iar valu-i ca o togă.
Și-albastră-i e pulpana.

Dușmanii iar cer pace
Și iar, luptînd de sîrg,
Își apără cu dinții cetate de cetate.
Mă-nduplec iar?
Liciniu îmi spune:
„Nici un tîrg!
I-om bate pîn-la capăt,
Oricît de greu i-om bate".

Tu, paza mea!
Pe lîngă-al prăpăstiilor hău
Cînd trec,
Și peste-armură fîșia purpurie
Îmi flutură pe umăr,
Eu știu:
E gîndu' tău
Plotina mea!
Iubită,
Prietenă,
Sotie...".

ENERGII UMANE

În terminologia sociologică, „eșantion" semnifică o operațiune de o complexitate deosebită, sinonimă cu investigarea unei picături de apă la microscop în vederea determinării caracteristicilor chimice, de pildă, ale Mării Negre. Precizia datelor științifice transpuse în formule chimice nu lasă loc echivocului. „Eșantionul" sociologic comportă o anumită labilitate fără a exclude însă, sub nici o formă, precizia științifică. Reportajul de față nu are contingențe cu o activitate sociologică deși, în fond, încearcă să tragă un „eșantion" asupra unei stări de lucruri de o mare importanță privind transformările de structură ale satului dobrogean. Eșantionul nostru are în vedere, evident, modificările de esență economică aflate la rădăcina unor fenomene de natură socială. Cifrele — cu toate că ar putea juca un rol important — sînt înlăturate cu bună știință pentru a ne păstra în sfera unui reportaj doritor a ilustra stări umane pline de interes, observate de toată lumea dar socotite obișnuite și, din această cauză, de multe ori neluate în seamă. Limitele, în timp ale eșantionului nostru, sînt fixate la ultimii douăzeci de ani. Douăzeci de ani trăiți de un sat pierdut în stepa dobrogeană, sat cu aproximativ cinci sute de suflete — agricultori și crescători de oi din tată în fiu. S-a păstrat ca o tradiție, din timpuri imemoriale, munca pe brazda pietroasă sau nisipoasă. Din timpuri imemoriale s-a păstrat meșteșugul creșterii ovinelor, al purtării lor pe izlazele ierboase din preajma Mării Negre. Aceste două îndeletniciri au fost atît de intim legate una de alta de-a lungul anilor, încît locuitorii satului au căpătat denumirea de mocani, denumire specifică celor care, de sute și sute de ani au alimentat procesul numit al transhumanței. Dar aceștia despre care este vorba sînt, de felul lor, „dicieni", urmași direcți ai românilor (pe care istoricii îi numesc străromâni) coborîtori din geții lui Cotyso, cel al cărui nume este pomenit ca poet băștinaș de marele Ovidius Naso. Toate acestea, pomenite aici, nu-l deosebesc cu nimic de alte sute și sute de sate românești: a avut moșia boierească în coaste, a cunoscut concentrarea progresivă a pămîntului de-a lungul anilor și transformarea celor mai multe proprietăți — cînd mai lent, cînd mai rapid, după conjunctură — în mîinile cîtorva țărani înstăriți a căror influență economică se metamorfoza, automat și în influență de natură socială; a cunoscut cortegiul lipsurilor materiale din ce în ce mai acute, traversînd dramatic perioada celui de al doilea război mondial etc. etc. Se părea că nimic nu va clinti din temelii o viață croită pe tipare implacabile

Războiul a fost un seceriș uman și în acest sat, Izvorul Mare, din sudul Medgidiei și din nordul Cobadinului, aflat pe linia dreaptă care leagă aceste două localități. Din primul război mondial, familii întregi au purtat numele: „ai lui vădana lui Stan, sau Oprea, sau Chițu" S-au adăugat, după cel de-al doilea război, cei „ai lui vădana lui Sandu, lui Dobre, lui Stan" (iarăși ai lui Stan!). Ca într-un ciclu natural. Și așa s-a imprimat în sufletele lor: ca într-un ciclu natural, revenind — fatalitate — „pentru păcatele noastre cele multe și grele". Anotimpurile se roteau și ele, an de an, oferind oamenilor zilele de arătură, de semănat, de secerat și treierat, de cules și iarăși de la cap, de arat. Din acest carusel, nimeni nu putea să iasă. Rotația amețitoare a anotimpurilor nu prezenta forța centrifugă, fenomen propriu oricărei rotații în mediul terestru. În cercul croit de ele, nimic nu părea a se clinti. Nici oamenii nu ieșeau din sat sau din mereaua satului (hotarele satului) prinși de pămînt ca niște copaci. Doar vînturile războiului îi smulgeau, aruncîndu-i direct în brațele morții pentru ca să fie perpetuate tiparele vechi iar forța centrifugă să nu se nască

Învățam într-o școală cu o singură sală de clasă sub îndrumarea unei învățătoare, și ea numită Vădana lui Pisică. Învățam la geografie despre orașe ca Bremen sau Liverpool, Rio de Janeiro sau San Francisco, dar lumea noastră se sfîrșea la orizont cu fabuloasele Medgidia și Cobadin. Din sat, trei copii ajunseseră la Constanța într-un pension particular căpătînd cunoștințe pe care apoi le-ar fi sprijinit, la vîrsta căsătoriei zestrea în hectare de pămînt, în butoaie cu vin sau în oi. De altfel, datorită unor asemenea lucruri, o familie s-a ales cu numele Urdă Dulce. Dar Urdă Dulce era o singură familie. Da, a mai fost un caz, un caz particular: al lui Gheorghe Zeicu. Unul dintre cei opt sau nouă băieți ai lui Gheorghe, a fost trimis la Liceul industrial din urbea lui Ovidiu. Dar pentru el au muncit, cu răbdare eroică, toți cei rămași acasă. Gheorghe Zeicu a vrut ca să iasă din „strunga" lui, cum spunea el, unul dintre feciori, cel care părea cu adevărat „proprietar" de calități neobișnuite. Și atunci, toți ai familiei și-au pus pielea la saramură, împingîndu-l din cercul acesta vicios al vieții lor pe Neculai, cu eforturi demne de comparat cu eforturile necesare spargerii zidului sonic.

Și, undeva, dincolo de acest cerc, era Marea pe care izvoranii o vedeau numai cînd își făceau serviciul militar; era drumul de fier care trecea pe valea Cara-su și pe care-l foloseau cu același prilej etc. Un singur eveniment senzațional a proiectat numele satului în pagina întîia a ziarelor bucureștene — singurul în întreaga lui existență, — în 1934: o ruperе de nori a provocat inundații formidabile într-un punct al Dobrogei unde precipitațiile au fost întotdeauna căutate ca iarba de leac. De atunci nu s-a mai întîmplat nimic deosebit decît că unele nume de familie au căpătat un plus — „ai lui vădana"!

Care a fost forța centrifugă în stare să spargă cercul dur al vechilor structuri sociale? Ce s-a întîmplat în ultimii douăzeci de ani — acești douăzeci de ani izbutind să pulverizeze veacuri monotone, încremenite?

Cobor de multe ori dealul Acargelii în acel sat. Îmi aduc aminte perfect zilele de zăduf vara, cu pîrjolul vîntului sosit din sud; viscolele tăioase ca sabia de Damasc; gerurile cumplite purtînd nevăzute, tăria fierului. Dar nu asta este important — că gerul, căldura, seceta, au fost învinse și nu mai au nici pe jumătate ponderea în viața oamenilor dinainte de acești douăzeci de ani în agoniseala de pe urma pămîntului. Altceva s-a petrecut: s-a spart acel zid al cercului comparat mai înainte cu trăinicia zidului sonic, nevăzut dar prezent totuși ca o realitate științifică. Copacii sînt smulși de vînt și cad alături de locul unde s-au născut. Izvoranii au trăit în acești ani un fenomen atît de comun țării întregi dar purtînd prin ei însuși atributul senzaționalului, încît au fost proiectați, prin voința și înflăcărata lor dorința de viață mai bună, într-o altă eră — era socialismului. Cît de departe i-au purtat acești douăzeci de ani se reflectă masiv în conștiința lor. De unde înainte în tot satul existase un singur tractor, proprietatea lui Urdă Dulce, stîrnind senzație, izvoranii de astăzi se numără cu zecile la volanul „universalelor"; de unde înainte școala amărîtă din sat trimisese, dincolo de centura Cobadinului și a Medgidiei, prin eforturile eroice ale unui „pluton de Zeici" un singur reprezentant să se adape la curna științei, astăzi îi aflăm fiii pe marile noastre nave oceanice, în fabricile noului Tomis, în uzinele Brașovului sau ale Bucureștiului. Ca un grăunte de uraniu, la prima vedere neputincios, bombardat cu apa vie a Revoluției socialiste, Izvorul Mare și-a descătușat latenta energie umană. Și ca el fiecare sat al acestei țări. De aici valoarea lui de eșantion. Statisticile pot înregistra, ca o consecință a profundelor transformări economice din viața satului, mișcări de esență în peisajul lui uman. Din sînul lui a oferit S.M.T.-urilor și I.A.S.-urilor din jur mlădițe noi crescute pe trunchiul de stejar al clasei noastre muncitoare; din sînul lui, ca un magnet, industria nouă a orașelor i-a concentrat pe mulți izvorani în preajma ochilor electronici ai mașinilor; cei rămași la poalele dealului Acargelii, și-au restructurat, pe nesimțite, cunoștințele și deprinderile, lucrînd temeinic pămîntul, silindu-l să dea ceea ce nici în vis nu visa. Procesul acesta adînc, de un robust optimism, este în plină desfășurare. S-ar putea ca un sfert din zestrea umană a satului despre care este vorba, să graviteze la jurul centrelor urbane, ca o consecință firească a necesităților industriei; alt sfert, în jurul S.M.T.-urilor și I.A.S.-urilor; jumătate din el creează zi de zi elementele din care se dezvoltă — într-un viitor conceput științific de partid — noua așezare a civilizației avansate, de un înalt nivel de productivitate. În conștiința oamenilor aceste perspective sînt sădite cu energie de ideile răscolitoare ale ultimelor două decenii. Și, cu siguranță că toate proiectele măreț vor fi realizate tot înainte de termenul fixat deoarece în calculele planurilor de dezvoltare este foarte greu să fixezi un coeficient extraordinar de sensibil — coeficientul conștiinței acestei ere în plin proces de ascensiune calitativă.

Dionisie ȘINCAN

FESTIVALUL NAȚIONAL AL TEATRELOR DRAMATICE

note marginale

Nu. Teatrul n-a murit.

Este o primă concluzie pe care o tragem din aceste zile, obositoare desigur dar pline de elanuri sufletești, de surprize și chiar de estetice delicii. Într-adevăr, timp de zece zile, colective din București și din provincie s-au ostenit să ne înfățișeze piese și spectacole, socotite meritorii, cu o cheltuire de viață și de entuziasm pe care căldura publicului participant în fiecare clipă le răsplătea. Fiindcă de astă dată săile erau, în mare lor majoritate, pline de oameni de teatru, creatorii se controlau pe ei înșiși. Marea noastră familie era prezentă, iar în această masivă participare profesională nu știai ce să admiri mai mult: candoarea emoțiilor, fraternitatea meseriei, nobila severitate critică.

Pe de altă parte, multe învățăminte s-au tras în ceea ce privește organizarea unor asemenea manifestări, atît cu privire la orientările artistice, cît și la condițiile tehnice, de progres strict profesional. Dar despre toate acestea sperăm să revenim cînd vom avea mai mult răgaz... și mai mult spațiu.

★

Teatrul „Nottara" din București a prezentat la Festival două spectacole despre care am scris la vremea sa: **Eroii** de Lucian Blaga în sala Studio, regia Ion Olteanu și **Petru Rareș** de Horia Lovinescu în sala Magheru.

Ambele spectacole s-au prezentat la un nivel mai ridicat chiar decît la premieră, ceea ce constituie un frumos titlu de merit pentru aceia care, după ce le-au făcut, au știut să le supravegheze. **Teatrul din Tg. Mureș** (secția maghiară) a dat tot cu **Petru Rareș** un nu mai puțin interesant spectacol la Teatrul Bulandra. Dintr-un ansamblu de excelenți actori, cu frumoasă prestanță scenică și cu mari posibilități profesionale, am relevat pe Toth Tamas în rolul lui Petru Rareș, pe Lohinszky Lorand în Grigore Roșca și mai ales pe Tanai Bella, distinsă și fermecătoare Marie. Regia a accentuat caracterele aspre și situațiile tari, izbutind să alunece uneori în melodramatic, dar necunoscător de limbă maghiară ne-a fost greu să cîntărim în această direcție nuanțele. Mai ales că spectacolul a fost în mod categoric dominat de personalitatea interpreților.

Dacă Sorana Coroamă a primit numai felicitări ca regizoare a spectacolului cu **Petru Rareș**, spectacolul cu **Nunta din Perugia** de Al. Kiriței prezentat de **Teatrul Național din Iași** la Opera Română a întîmpinat unele — credem nejustificate — obiecții. Fiindcă această reușită a Soranei Coroamă era cu atît mai lăudabilă cu cît dificultățile pe care le biruise erau mai numeroase și mai greu de înfruntat. A fost ajutată în direcția de scenă în primul rînd de admirabila scenografie a lui Mircea Marosin, de asistența de regie a lui Costel Constantin, de iscusința maestriei de balet Cristina Atanasiu-Dumitrescu și de muzica de scenă semnată de A. Zeman și V. Spătărelu. Ceea ce se oferea privirilor noastre era un tablou viu, o imensă pînză quatrocentistă în care la fiecare pas ghiceam prezența lui Rafael, a lui Michelangelo, a primitivilor italieni. Spectacularul face și el parte din teatru mai ales cînd el nu este o simplă acumulare de stofe și de culori, ci cînd reiese din armonizarea artistică a mișcării, a sunetului, a culorii, cu valorile încă vii ale textului. Desigur, regizoarea a avut de ales între exploatarea intrigii de inspirație rinascentistă, filtrată prin Stendhal și munca organizării unui spectacol „grand Opéra" cu rezultate deopotrivă de remarcabile pe plan educativ, estetic și delectant. Fiindcă o direcție de scenă este valoroasă în măsura în care știe să profite la maximum de calitățile și defectele materialelor pe care le are la îndemînă, de valoarea piesei, de calitățile actorilor, de condițiile scenice.

Remarcăm din numărul interpreților, toți meritorii, cîteva personalități care s-au desprins: Constantin Dinulescu, Ion Lascăr, Valeriu Burlacu, Elena Bartok, și uneori Margareta Baciu. Dar cel mai bun din spectacol ni s-a părut Boris Olinescu, strălucind prin ținută, prin precizia cuvîntului și a mișcării.

Pe linie folclorică au fost prezentate două spectacole de frumoasă ținută artistică, și anume **Balade** de Dominic Stanca **(Studioul I.A.T.C.)** și **Miorița** de Valeriu Anania **(Teatrul Delavrancea).**

Tînăra echipă a Institutului, care ar trebui în întregime citată, a oferit publicului unul din cele mai frumoase spectacole ale Festivalului. Textul inspirat al lui Dominic Stanca, vibrația juvenilă a interpreților, regia sobră, autentică și de adînci rezonanțe a lui Constantin Codrescu au colaborat la un mare și neîndoielnic succes pe care ne grăbim, după publicul din sală, să-l aclamăm.

Despre **Miorița** am scris la timpul său chiar în aceste pagini, relevînd atît calitatea textului cît și darurile deosebite ale direcției de scenă, ale muzicii și ale interpretării. Publicul a avut prilejul să constate posibilitatea spectaculară a unui folclor pur artistic, fără nici o legătură cu atîtea exhibiții ale convenționalismului curent.

Teatrul Maghiar din Cluj a venit în Festival cu **33 de scrisori anonime** de Mahes György, regia artistică Szabo Jozsef. Spectacolul, foarte reușit, într-un stil clasic, a păcătuit poate printr-o încetineală de ritm. Jocul expresiv al interpreților ne-a permis să înțelegem acțiunea cu ușurință și să admirăm personalitatea actriței Farkas Ibolya, alături de care Szelles Anna, Bisztrai Maria, Balogh Eva au jucat cu deosebit merit. Dintre rolurile bărbătești, mai realizat ni s-a părut acel al lui Andrasi Marton.

Teatrul Național din Cluj a adus un spectacol mult așteptat: **Procesul Horia** de Al. Voitin în regia lui Crin Teodorescu. Se știe că același text a servit lui Liviu Ciulei pentru un excelent spectacol la Teatrul Municipal.

Fără a scădea întru nimic meritele regiei clujene, să ne mărturisim deschis preferința noastră pentru spectacolul din Capitală.

Crin Teodorescu a insistat asupra personajului guvernatorului Iancovici, profitînd desigur de faptul că excelentul actor Valentino Dain îl interpreta. Actorul „Municipalului" Forry Etterle a dat personajului un mai pronunțat accent de comedie, menținîndu-l totuși pe linia de finețe, ușor sceptic, ușor libertină a nobilimii europene a secolului XVIII. Cei trei interpreți bucureșteni (Cotescu, Besoiu, Onofrei) au fost net superiori celor de la Cluj. Pe de altă parte, suprimarea prologului în spectacolul clujean a favorizat deplasarea centrului de interes. Aceasta în așa măsură încît la București am văzut **Procesul Horia** și la Cluj **Procesul Iancovici.** Bineînțeles Valentino Dain este un actor de calitate și de viitor. Interpretarea sa excelentă în primele tablouri, a șovăit totuși spre sfîrșitul spectacolului, atît în accentele melodramatice cît și într-un baroc de efecte, spectaculare desigur, dar cu rest suplimentar.

Rămîne de văzut în ce măsură o viziune și nu alta servește intenția autorului și mai ales valoarea artistică a textului.

Din interpretarea clujeană mai trebuie să relevăm pe Giurumia care în Melynados, fără să ne facă să-l uităm pe G. Mărutză, a avut un umor plin de firesc. De asemenea Silvia Ghelan într-un rol secundar, una din cele trei Eve, a izbutit să marcheze, cu personalitatea ei artistică, personajul.

Un spectacol poate mai puțin finisat dar cu frumoase variații artistice a fost acel prezentat de **Teatrul din Sibiu** (în preziua închiderii Festivalului): **Stana**, dramă populară de Dumitru Stan Petruțiu și Niculae Pârvu, după o povestire a lui I. Agârbiceanu.

Scenografia lui Erwin Kuttler, regia Arianei Stoica au colaborat la un succes pe care sibienii îl verificau, din nou, pe scenele Capitalei. Muzica lui Gh. Șoima le-a fost de prețios ajutor: a ritmat savantele și artisticele momente de folclor, evoluțiile corului de bărbați și de femei, întruchipînd realitatea permanentă a satului ardelenesc. Proza cu tente naturaliste a lui Agârbiceanu căpăta sub pana abililor dramaturgi rezonanță teatrală. Să nu le cerem mai mult decît au avut la dispoziție. Acesta e genul, aceasta e formula. (Piesa este oarecum echivalentul unor lucrări ca: **La lupa** de Giovani Verga). Dramatizările lasă pe dețături balastul epic, psihologic, liric pentru a păstra esențialul — adică acțiunea. **Stana** prin împletirea momentelor de tensiune cu intermediile de dans, de cîntec sau de mișcare ritmată exprimă totuși spiritul și esența textului originar. Stilizările, deschiderile spre simbol, străduința de a exprima sufletul colectiv au găsit în grupul de interpreți înțelegere și vigoare expresivă. Cei mai buni au fost Livia Baba, Ovidiu Stoichița, Mircea Hîndoreanu, dar aceasta nu înseamnă că Avram Besoiu, Ioana Manolescu și îndeosebi Puica Sterian n-au avut creații remarcabile. Firește, dacă toți actorii ar fi jucat cu autenticitate locală, dacă grupurile țărănești, dacă „gura satului" ar fi exprimat toate accentele de gravă sugestie dramatică ale povestirii, arhitectura generală a spectacolului s-ar fi bucurat de o împlinire de detaliu. Dar aceasta nu scade întru nimic valoarea direcției de scenă. Ariana Stoica a izbutit, în condițiile date, un spectacol de frumoasă ținută și de înaltă calitate.

După spectacolul de la Teatrul Nottara, Festivalul ne-a oferit alte două „lovituri" în două montări deosebite.

Cel mai bun din cele trei spectacole ni s-a părut în mod neîndoielnic, acela din București. Regizorul Crin Teodorescu n-a trebuit să depună de altfel un efort deosebit pentru a birui. Nici măcar n-a fost nevoie să reapară. În schimb, este destul de anevoios de stabilit care dintre celelalte două spectacole a fost mai slab. Dacă Tg. Mureșul s-a distins printr-un formalism vehement, regia din Galați a atins în schimb recorduri de plictisitoare monotonie. Ambele montări erau însă înrudite printr-un fel de predilecție pentru un formalism pretins modernist și pretins „teatral". Debutanta avea poate scuza vîrstei și a lipsei de experiență. Carența de idei regizorale din spectacolul George Teodorescu era evidentă în încărcăturile și scălîmbăielile care înlocuiau la fiecare pas soluția firească, directă, logică... În asemenea împrejurări actorii n-ar trebui citați decît în rarele cazuri în care izbutesc să scape de sub menghina regizorală.

Din spectacolul tg.-mureșan cel mai bun a fost Viorel Comănici. Benedict Soveja al lui Florin Crăciunescu a dovedit doar virtualitățile unui interpret foarte tînăr. În același rol colegul său gălățean, nepotrivit pentru sarcina care i se încredințase, n-a izbutit să convingă pe nimeni.

Trecem la alt capitol — oarecum înrudit —, adică la **Corigență la dragoste** de Dorel Dorian **(Teatrul Ion Creangă)**, o piesă care ar dori să continue tradiția **Comediei zorilor și a Jocului de-a vacanța.** Decorurile și costumele Elenei Fortu și în deosebi direcția de scenă N. Al. Toscani s-au străduit să mențină interesul pentru un text, la originea lui, artificial. Personajele piesei se zbăteau de-a lungul actelor, pradă unei neputințe sufletești pe care spectatorul se simțea dator să o respingă în favoarea unor soluții imediate și concrete. Nu era caz de corigență, ci de iremediabilă repetență. Interpreții, cu abilitate conduși, au izbutit să rezolve „quadratura cercului". Cei mai buni din spectacol, Magda Popovici și George Bănică au jucat cu elan tineresc și cu simț artistic. Ceilalți interpreți, Gabriela Vlad, Sanda Maria Dandu și mai ales Mihai Ioniță au dat neverosimilului poezie, fapt pentru care autorul ar trebui să le păstreze recunoștință.

Spectacolul de la Timișoara al Mariettei Sadova **Io, Mircea voievod** de Dan Tărchilă ni s-a părut de asemenea puțin reușit. Decorurile și costumele foarte frumoase ale Elenei Veakis n-au împiedecat pe interpreți să joace drama istorică, de la sine greoaie, într-un ton realist, aproape familiar. Întreg spectacolul avea de altfel un defect fundamental: Gheorghe Leahu îl juca pe Mircea. Acest excelent actor care în teatru și în viață este de o marcată bărbăție, pierde odată urcat pe scenă orice calificare eroică. Nimeni n-ar putea să explice și mai ales să remedieze fenomenul. Viața spectacolului este tot atît de paradoxală pe cît este și spectacolul vieții. Îl sfătuim de aceea pe Gheorghe Leahu — ca prieten și ca admirator — să renunțe la acest gen de roluri, deși nu credem o singură clipă că ne va asculta sfatul.

Teatrul din Craiova a venit în Festival cu **Suflete tari** de Camil Petrescu. Din spectacol singur Petre Gheorghiu în rolul lui Andrei Pietraru ni s-a părut demn de relevat.

Evocarea mediului Boiu-Dorcani a fost din toate punctele de vedere stîngace. Stilul de joc, ritmul de mișcare, ceremonialul nu izbuteau să creeze atmosfera boieriei patriarhale. Dimpotrivă, la fiecare pas greșeli grave, dacă nu simple inadvertențe, stricau farmecul abia înfiripat. De altfel, asistînd la mai multe spectacole actuale cu piesa lui Camil Petrescu ne-am dat seama în ce măsură se poate bîjbîi cînd e vorba de evocări vechi numai de 50 de ani, întărindu-ni-se scepticismul față de posibilitatea unui veritabil teatru de reconstituire istorică.

În **Opinia publică** am admirat încă odată virtuozitatea lui Radu Beligan care se detașa net dintr-un strălucit ansamblu. Cît despre **„D-ale carnavalului", Teatrul Bulandra** (regia Lucian Pintilie), ne-am exprimat în repetate rînduri opinia atît în paginile revistelor („Ramuri", „Steaua" etc.) cît și în consfătuiri ale A.T.M.-ului. Nu ne-am schimbat punctul nostru de vedere care rămîne același.

S-au prezentat la Festival în matineu și o serie de piese originale. Datorită unor împrejurări nefavorabile și poate unor defecte de organizare, nu piesele cele mai valoroase, cele mai reprezentative au ajuns înaintea juriului. S-au pomenit în discuții numele lui Ion Omescu, Marin Sorescu și alții. (La rîndul nostru am putea cita cîteva, dintre care și pe acel al lui I. D. Sîrbu, autor al piesei „Arca Bunei Speranțe"). Dar teatrele, chiar cele din provincie au preferințele lor care se întîmplă să nu fie întotdeauna estetice. Iată de exemplu **Teatrul din Botoșani** a venit cu „Parabole" de Dumitru Solomon în regia lui Gheorghe Miletineanu. Textele erau în mod vizibil influențate de literatura lui Eugen Ionescu și a lui Beckett în așa măsură încît uneori păreau pastișate. Se pare că autorul ar fi evoluat între timp și că ar fi scris alte piese mai personale. Le așteptăm cu interes. Din distribuția destul de inegală, s-a desprins vioiciunea și darul natural al tînărului Mircea Crețu.

Teatrul din Brăila a prezentat în premieră pe țară „Crivățul de aseară" în regia lui Cristian Munteanu, pe care l-am apreciat în spectacole ale radioteleviziunii și pe care îl așteptăm în ocazii mai fericite.

Piesa lui Leonida Teodorescu este un amestec foarte puțin reușit de melodramatism ieftin cu nerealizate intenții de sugestie misterioasă, dacă nu mistică. Excelenții actori ai teatrului din Brăila, în frunte cu Petre Simionescu, au luptat din greu ca să ajungă la mal. Dar n-au ajuns. Aglae Metaxa care a jucat pe scena Teatrului Național atîtea regine, a fost de astă dată o patetică bucătăreasă. Mircea Valentin, Nicolae Ivănescu, Gheorghe Moldovan și Nae Niculae ar fi meritat să fie înfățișați în condiții mai puțin vitrege. Mai surprinzătoare ca experiment, pe linia „demistificării miturilor", **Studioul 172 al Teatrului Matei Millo** din Timișoara a înfățișat doi tineri dramaturgi, cu lucrări într-un act: Sorin Titel „Fructul oprit" și „Restaurarea hainelor Sfîntului Augustin" de Paul Cornel Chitic. Regia lui Iannis Veakis și scenografia Elenei Veakis au servit textele într-un mod excepțional, dar acest ajutor nu a putut suplini deficiențele materialului pus la dispoziție. Piesele nu erau lipsite de frumoase intenții și uneori chiar de idei substanțiale. Nivelul era altul decît la „Crivățul" lui Leonida Teodorescu. Dar aceste promisiuni rămîn să fie realizate. În așteptarea evenimentului, să acordăm un credit larg stîngăciilor de la debut și să ne mulțumim cu semnalarea unor germene eventual roditoare. Dacă ar fi să alegem, am opta pentru „Restaurarea hainelor Sf. Augustin", text în care influențele și manierele n-au înăbușit îndrăzneala concepției. Doi actori s-au desprins din cele două ansambluri: Dora Cherteș și Dumitru Dobrin.

Teatrul Tineretului din Piatra Neamț a prezentat „Afară e vopsit gardu', înăuntru-i leopardu", amuzantă comedie în 2 părți de Alecu Popovici. Atît scenografia și costumele semnate Ștefan Hablinski și Mioara Buescu, cît și direcția de scenă a lui Ion Cojar, muzica și direcția muzicală a lui Vasile Veselovski au colaborat în mod fericit la o realizare care a cules aplauze în țară și peste hotare. Să menționăm și mișcarea scenică a Suzanei Badian, atît de importantă în spectacole de asemenea natură. Distribuția numără peste treizeci de personaje care ar trebui să fie toate elogiate pentru felul în care au știut să se devoteze biruinței de ansamblu. Să menționăm totuși pe excelenta Dona Fiscuteanu, pe Ion Fiscuteanu, pe Boris Petrov, pe Ion Bog, Cornel Nicoară, Olga Bucătaru, Teodor Danceti, Mihai Dobre etc. etc.

Meritul principal rămîne însă al lui Ion Cojar care a orchestrat cu o deosebită tehnică și cu foarte mult elan toate instrumentele și toate partiturile pe care le-a avut la îndemînă, izbutind să fie modern și original și inedit.

Arta spectacolului cuprinde cele mai variate genuri și fără să stabilim între ele alte ierarhii decît cele inițiale ale textelor, să ne bucurăm de izbînda unui realizator și să-i răsplătim cu aplauze osteneala.

N. CARANDINO

N. B. Am citit cu surprindere în această pagină părerile filozofului de teatru Ion Pascadi despre piesa „Lovitura". Argumentația dumisale — ostenită — nu ne-a convins. Cît privește tonul iritat al articolului el nu invită la dialog.

Regretăm doar că politețea cu care l-am întîmpinat nu i-a fost profitabilă.

N. C.

LAUDĂ „CIOCÎRLIEI"

Cîntecele noastre, pe lîngă frumusețe, dezvăluie destinul unui popor liber, înfipt cu rădăcinile istoriei sale în zbuciumatul arc al Carpaților.

Licoarea cîntecului românesc are puterea unui elixir reconfortant, specific acestui popor vesel în structura sa.

Lauda așadar, meșterilor reuniți în formații folclorice care perpetuează asemenea valori spirituale reprezentative! Lauda meșterilor „Ciocîrliei" care strînși într-un mănunchi de talente oferă de 20 de ani spectacole folclorice elevate în țară și peste hotare, producînd fericita alchimie dintre sunet, vers și joc și forța de transferare prin epoca noastră spre cele care vor veni și pe care noi le savurăm prin minunatul aport al acestei formații.

Vechea melodie românească, gestată în tiridele geniului anonim, are fața proaspătă datorită unor meșteri ai alăutelor, ai tambalelor și taragoatelor, pentrucă ei respectă deopotrivă pe strămoși, perpetuîndu-le arta, și pe noi încredințîndu-ne splendorile ei.

Să ne închinăm în fața acestor artiști populari, la sărbătoarea lor, căci o merită; ei ne pun în contact cu valori glorioase, sensibile, nemuritoare.

Eugen TEODORU

MASCĂ DE DRAC

MASCĂ DIN CÎRPE COLORATE (ALAIUL CAPREI)

Măști populare de Anul Nou

MASCĂ DE BĂTRÎN

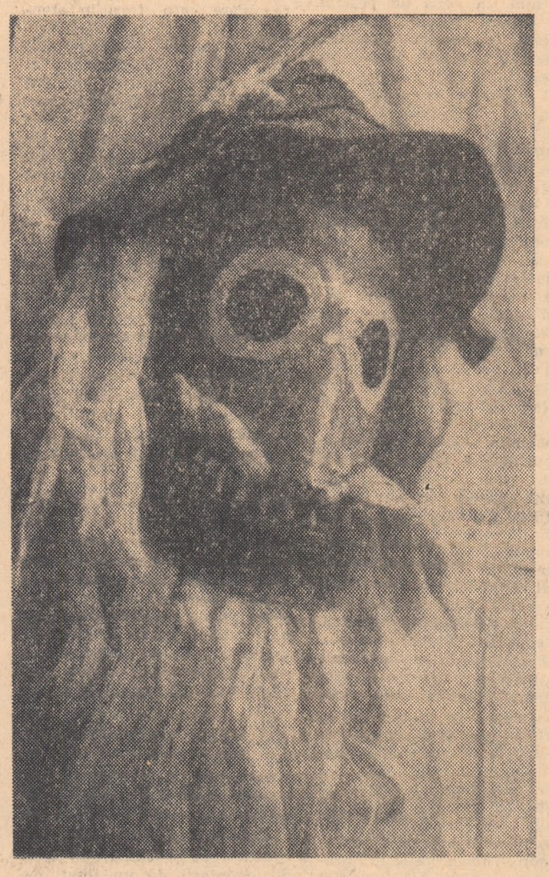

MASCĂ DE ARAMĂ

Creator: NICOLAE POPA, com. Tîrpești-Tg. Neamț, Reg. Bacău

VIVAT, CRESCAT, FLOREAT!

(Urmare din pagina 1)

cu vigoare și necruțare de scriitori patrioți ca Hașdeu, Panu, Beldiman, Macedonski, Tradem, Gheorghe din Moldova și, desigur, acel de temut prin virulența scrierilor sale, Vlahuță. Muncitorimea se afirmă curînd pe scena istoriei naționale ca principala forță a societății românești, deținătoare a celei mai înaintate concepții despre idealurile de progres și eliberare socială și națională; în mod firesc ideologia republicanismului și antimonarhismul capătă noi valențe, de natură socialistă. Idealul republicii se leagă strîns, de astădată, de acela al transformărilor sociale (unul dintre exponenții viguroși ai acestor țeluri programatice a fost Gherea). Ideile republicane ale mișcării socialiste au fecundat, printre altele, activitatea literar-artistică a unor personalități de seamă, mari înaintemergători ai culturii și artei contemporane — Caragiale, Coșbuc, Mille, Cocea, Băncilă, Arghezi, Iser, Ressu și atîția alții. Să ne amintim doar de două momente semnificative (fanfaronada jubiliară regală din 1906 și sîngeroasa represiune a răscoalelor țărănești din 1907) în care prezența, marcată prin opere, a acestor literați și artiști a stimulat puternic lupta antimonarhică, a ținut trează conștiința libertății și suveranității naționale.

Întemeierea Partidului Comunist Român a fost un moment crucial în istoria proletariatului din România, a dat luptei maselor muncitoare împotriva exploatării și asupririi forța și amploarea pe care le cereau starea revoluționară a țării, destinul istoric al poporului. În focul acestei lupte, P.C.R., exponent fidel al intereselor naționale ale poporului român, a arătat tuturor legătura de nedesfăcut dintre monarhie și regimul burghezo-moșieresc, a subordonat lupta pentru republică luptei generale revoluționare pentru înlăturarea vechiului regim, pentru zidirea unei noi orînduiri sociale.

30 decembrie 1947 — ziua răsturnării monarhiei și proclamării Republicii — va rămîne pentru totdeauna o dată memorabilă a destinului istoric național al poporului român. Ori de cîte ori statul nostru socialist va adăuga, prin munca întregului popor, noi și noi valori materiale și spirituale tezaurului național — și vor fi din ce în ce mai numeroase aceste prilejuri! — cetățenii țării se vor gîndi cu mîndrie și răspundere la acea zi-întîi cînd clasa muncitoare, condusă de Partidul Comunist Român, a întemeiat statul muncitorilor și țăranilor din România, stat liber, independent, suveran și prosper. Avînd exemplul strălucitilor patrioți și înaintemergători, care au militat prin grele vremi pentru ideea de republică, scriitorii de azi sînt conștienți de menirea sacră pe care o au, de a sluji cu devotament și dăruire patriotică republica socialistă, care exprimă, pe planul organizării statale, în chip plenar, aspirațiile de secole ale românilor. Să-i urăm, așadar, Republicii, pe limba latinității noastre: *vivat, crescat, floreat!*

SENTIMENTUL PATRIEI

(Urmare din pagina 1)

noi oamenii acestei țări dacă nu fructele lui vorbitoare? Patria socialistă este o realitate înaltă pentru că și-a atins idealurile sale de independență socială și națională, patria socialistă trăiește o istorie nouă pentru că și-a realizat esența sa. Ceea ce numim sentimentul de patrie este un fenomen permanent ce însoțește atitudinea noastră cînd trăim și muncim și gîndim. El se dezvăluie în acțiune în unitatea dialectică dintre vis și real, în relația specifică felului nostru de a gîndi și de a voi. El implică punerea în mișcare armonioasă a întregului, un consens de forțe care se simt unite și în care viitorul ia forma unui progres vizibil, se stabilește o perspectivă, o determinare, un caracter definit al evoluției societății viitoare.

Țara zilelor noastre care împlinește în acest anotimp două decenii de existență nouă este în chipul cel mai profund un cîmp dens de energie și acțiune. Acest caracter de conștiință, această expresie de voință, pe care socialismul le-a întărit și desăvîrșit în noi, marchează cu o nobilă pecete a demnității chipul tînăr al României de azi.

VICTOR HUGO

(Urmare din pagina 1)

go, dar el o socotea esențiala civilizației europene și o punea mai presus de preocupările momentane ale lui Panu. Cum acesta îi va fi vorbit de sprijinul de care domnitorul român se bucura din partea împăratului francez, care se suise pe tron printr-o lovitură de stat și ratificarea acesteia printr-un plebiscit, Hugo a putut crede într-o analogie a situației politice din cele două țări surori și a putut lega soarta libertății Principatelor de rezultatul norocos al revoluției ce avea să-l îndepărteze pe „Napoléon le Petit". Cu toate acestea, îl vedem circumspect înainte de a se angaja hotărît într-o direcție și doritor să fie cît mai documentat în materie, — de aceea îi amintește lui Panu din capul locului că n-a primit documentele care aveau să facă dovada ieșirii din „legalitate" a lui Cuza! Rezerva sa este evidentă.

Era un mod politicos de a nu se angaja momentan într-o acțiune în care asculta numai una dintre părți. Aceasta nu l-a împiedicat însă pe generosul poet și campion al libertății, să-și afirme în termenii cei mai categorici interesul pasionat față de „nobila și nefericita" noastră țară, doritoare de autonomie și de suveranitate deplină.

Scrisoarea îl pune pe Victor Hugo într-o lumină nouă: aceea a unuia din marii prieteni ai poporului nostru, pe temeiul comunității de origine și de aspirații.

Amintiri în decembrie

AM CUNOSCUT PATRU REGI

I-am cunoscut pe toți cei patru regi care au „ferit" România timp de aproape 82 de ani, de la 8 mai 1866 (ziua intrării în țară a primului Hohenzollern) și pînă la 30 decembrie 1947 (ziua izgonirii din țară a ultimului).

Pe Carol I l-am „văzut" o singură dată: era mort, expus pe catafalc, la parterul aripii din stînga a palatului de pe Calea Victoriei, unde fusesem dus cu școala la care eram, în acel septembrie 1914, în clasa a treia primară. Aveam nouă ani și, cît timp am ocolit catafalcul, am plîns: mă strîngeau ghetele.

Pe Ferdinand l-am văzut tot o singură dată: era aproape viu. Asista (într-o zi de martie sau aprilie 1920) la un spectacol, la Teatrul Național. Nu mai știu dacă se cînta o operă („Carmen" sau „Faust", singurele pe care le-am ascultat atunci, acolo, cînd aveam 15 ani) ori se juca o tragedie: „Oedip rege" sau „Regele Lear" sau „Hamlet" (în care sînt patru regi!) — iar dacă la o asemenea tragedie asista, nu știu ce va fi putut să cugete ursuzul monarh, văzînd ce destine le rezervă dramaturgii, pe scenă, regilor. Nu i-am putut urmări fizionomia, deoarece el era jos, într-o lojă de parter, iar eu sus la galerie, și nu-l puteam vedea clar. În mai justa lumină l-am văzut ulterior, în fulminantele pamflete ale lui N. D. Cocea, contra „Lieber Nando".

Cu Carol al II-lea „m-am văzut" de mai multe ori, cînd era prinț și cînd era rege. Înainte de a-l cunoaște, îl știusem din taimă. În anul tragic 1917, cînd țara toată se refugiase în „triunghiul morții" din Moldova, cînd întreaga suliare românească întrunita dezastrele războiului, el dezerta. Fugea cu o amantă.

Apoi l-am cunoscut „personal". Între alte dăți în ziua de 12 mai 1934, la Cercul Militar, unde venise să inaugureze „Săptămîna cărții" și cînd Eugen Ionescu, dramaturgul universal „absurd" de azi, mi-a spus, după ce dăduse mîna cu „al II-lea", o voioasă anecdotă, care avea să devină, în scurt timp, populară:

Eugen Ionescu: Știi de ce acestui Carol I se zice „al II-lea"?

Eu: Nu!

Eugen Ionescu: Pentru că prima dată a fugit! Făcea aluzie la fuga... princiară din 1917. Avea să mai fugă, însă, încă o dată.

Și l-am cunoscut și pe ultimul Hohenzollern, pe acela care își zicea Mihai.

Era în ziua de 23 iulie 1943. Eram mobilizat la o unitate de marină, în portul Constanța. Venise în inspecție. Era deghizat în costum (și cu galoane) de amiral. Eu eram îmbrăcat în uniformă (tot cu galoane) de sergent rezervist, — ambarcat pe acea navă pe care urma s-o inspecteze. (Poetul de azi George Dan era ambarcat și dînsul pe acel vapor, sergent timonier. Cred că își mai amintește episodul).

Și cînd s-a anunțat sosirea regelui, prima grijă a comandantului navei a fost să spună unor marinari să-l ascundă undeva pe cîinele Grivei („mascota" vaporului, o jigodie pripășită pe-acolo) să nu cumva să-l latre pe rege. Și marinarii au ascuns cîinele, undeva, în fundul navei. Dar cînd a sosit regele, și tocmai punea el piciorul pe puntea vaporului, în vreme ce i se dădea reglementarul onor, toți cei de față au înlemnit: jigodia reapăruse!

Temere generală: dacă-l latră cîinele pe rege? Dar n-a lătrat. A urlat! A urlat a pagubă și a pustiu, ziua nămiaza mare, cum urlă a cobe, unii cîini, noaptea, la lună.

Era în iulie 1943. Grivei a rămas „mascota" vasului...

C. CRISTOBALD

„ADEVĂRUL, SUPRAFAȚA ȘI UNTDELEMNUL"

— Autocronică —

Cartea se înscrie pe linia atît de valoroasă în ultimul timp a colecției destinate noilor promoții de prozatori. Autorul, foarte tînăr și destul de înzestrat, se arată a fi un debutant extrem de promițător. Astfel, schița X este o îmbinare reușită a planului fantastic cu cel real, demonstrînd virtuți stilistice deosebite.

Un moș trăia cu o babă, moșul fiind în accepția tînărului autor un „modus vivendi" caracteristic secolului. Baba, simbol al desprinderii de timp, moare, iar drama se sfîrșește aici, în punctul său inițial (o oarecare influență a lui Herodot se simte atunci cînd latră cîinele). De aceea ceea ce ar fi putut fi un început de povestire este un sfîrșit și în aceasta constă mai ales, după părerea noastră, principala calitate. Tehnica întreruperii unei povestiri este în ultimul timp des folosită și stă sub semnul revirimentului în proza anului 1967. Desigur că nu aici e locul să demonstrăm acest lucru; după cum scria și Petronius (vezi scrisoarea către prietenul său anonim) nimic nu se poate susține bine dacă nu e susținut. Celelalte 27 de povestiri sînt slabe, fără o tematică interesantă, fără conflict, fără căpătîi și fără șir. Se vede că prozatorul abia știe să plîngă, dar nu știe să rîdă. De aceea în încheiere putem spune că ne aflăm în fața unui volum care anunță nașterea unui prozator adevărat.

PANSELUȚE ALBASTRE

MERSUL

Doi prieteni trebuiau să ajungă foarte repede undeva de la undeva. După ce au făcut primul pas de-acolo spre acolo, unul dintre ei a zis:

— Stai, să vedem cît am făcut ca să știm cît mai avem să facem.

Și au făcut pasul înapoi, măsurînd. Pe urmă au făcut doi pași și iar s-au întors. Pe urmă trei, patru, cinci mii, cinci milioane și așa mai departe. Se întorceau de fiecare dată și de aceea cînd au ajuns a fost prea tîrziu.

ȘOTRON

Copiii se jucau. A trecut pe lîngă ei cineva care a zis:

— Și eu m-am jucat ca voi. Astea le știu de mult.

— Dacă le-ai fi știut, le-ai fi uitat, i-a răspuns un copil. Și întinzîndu-i o cretă l-a pus să deseneze un șotron.

PAPAGALII

Doi papagali.
— Trebuie să facem ceva, zise unul.
— Trebuie să facem ceva, zise celălalt.
— Ce?
— Ce?
Și n-au făcut nimic.

SCÎNDURA

Un capăt de scîndură se certase cu celălalt capăt de scîndură. Și au vrut să se bată. Pentru aceasta s-au apropiat atît de mult încît scîndura s-a rupt. Și atunci fiecare s-a certat cu capetele noi de scîndură. Și iar au vrut să se bată. Îndoindu-se, s-au rupt. Și.

PLANTE

O ridiche a refuzat să fie scoasă din pămînt. De ce să las locul meu altor ridichi? a întrebat. Pentru că ești numai bună de mîncat, i s-a răspuns. Nu vreau, a zis ridichea. Și a rămas acolo, în pămînt, putrezind.

Iulian NEACȘU

Revelion la Casa Scriitorilor

de NICOLAE TĂUTU

Știți ce înseamnă un revelion la Casa Scriitorilor? Totul e alb și sclipitor ca zîmbetul lui Ben Corlaciu, ca fețele de masă ale doamnei Candrea, care nu s-a precizat la nici un gen literar pînă în prezent. Lipsește numai inscripția (tradusă tot de R. Vulpescu) „Voi care intrați aici lăsați orice speranță" (că veți primi un împrumut din partea directorului Traian Iancu...).

Observînd mini-joupe-urile, poetul Nisipeanu m-a întrebat afectat: „Atît de mult s-au înmulțit scriitoarele, încît nu le mai ajunge stofa pentru fuste?" Personal nu am putut răspunde pînă azi.

În hol tradiționalul brad împodobit cu plicuri multicolore conținînd premii, pașapoarte pentru vizite în străinătate, locuințe, repartiții la munte, la mare, la Academie! ...Prin cetinile impermeabile se mai disting unelte de pescuit, pește oceanic pentru pescarii Demostene Botez, Titus Popovici, Alecu Ivan Ghilia, Remus Luca, Mihai Gavril, piese de mașină pentru noii împroprietăriți cu turisme Ion Băieșu, Corneliu Leu, Dinu Săraru și vice-împroprietăritul Fănuș Neagu, precum și indicații tipărite pentru foștii accidentați de turisme: Pop Simion, Matei Călinescu, Nichita Stănescu, Nicolae Tăutu etc.

Cînd să mă așez la masă un prieten mă informează:

— Nu sta la masa asta! Se va spune că aparții grupului X...

Sau:

— Nici la masa asta! Se va spune că optezi pentru grupul Y...

Cu chiu cu vai, descopăr o masă neutră (deocamdată). Dar sînt asaltat de o indicație familiară violentă:

— Schimbă locul! Imediat!

Și astfel, în loc să am în raza privirii pe Ana Blandiana sau Gabriela Melinescu sînt obligat să admir toată noaptea (lungă de un an) privelștea melancolic-agricolă a prietenului Ion Sofia Manolescu, duiosul poet. Noroc că apariția explozivului Romulus Vulpescu m-a înviorat, arăta proaspăt, ca un Moș Gerilă după un tratament cu gerovital la doamna Aslan.

În loc de liste cu meniu am descoperit anunțuri de publicitate. Am spicuit cîteva din ele, merită: „Ofer spațiu radiofonic la emisiuni literare contra spațiu la oricare gazetă sau editură. Minimum zece poezii". „Schimb orice somnifer cu colecția *Vieții românești*. Mă prind și cu ridicata!" „Tînăr poet chipernetic ofer datorii la Fond contra cititori". „Caut mandatari pentru a scoate o revistă literară la Blocul-turn sau Capșa, să avem unde publica și noi. Grup serios de scriitori în etate". „Cumpăr abonament pe tren București — Oradea (via Viena, Roma, Paris, Londra) Al. Andrițoiu". „Schimb repartizarea Mogoșoaia cu pașaport Paris sau Tokio". „Scriitor onest vînd, cumpăr critic literar chiar și recondiționat, numai să servească prompt la măsuța de scris".

Dar am fost întrerupt din instructiva și plăcuta lectură. Începuse ora de muzică ușoară. Cînta un remarcabil duet Marin Preda — Eugen Barbu, cunoscuta melodie „Să nu ne despărțim...", urmat de Mihai Novicov cu șlagărul emoționat, adresat tuturor editurilor: „Așteaptă un om!...". Apoi criticul Crohmălniceanu cînta special pentru Eugen Barbu cu multă melancolie: „De ce nu ești ca-n prima zi, de ce?" Și tot directorului său i se adresează Dinu Săraru cu cele două confesiuni melodice: „Nu-ți șade bine cînd plîngi..." și: „Îmi placi din ce în ce mai mult!"...

Entuziasmul e general. E ora 24 și toți scriitorii sînt declarați talentați pe anul 1968 — Radu Boureanu și Laurențiu Fulga, mașinile electronice, care au reușit să calculeze pensiile tuturor scriitorilor pînă în '468, adresează cea mai plăcută și simțită urare:

— Să vă vedem pe toți pensionari!

E ora 24. Pentru toți scriitorii un om mai mult și pentru toate scriitoarele doi, trei, șase sau zece mai puțini...

Urmează apoi menuetul ardelenesc executat cu multă grație, suplețe și lirism de Ion Horea, Ioanichie Olteanu și Traian Iancu.

Cu ropote de aplauze e primit și cadrilul criticilor universitari, vice-universitari și post-universitari, condus cu aplomb și mult brio de maestrul Șerban Cioculescu.

Răscolitoare e „Bătuta poeților", dans interpretat pasional de Tudor George și „Sîrba textierilor", executată cu mult antren sub conducerea tovarășului Bătrîneanu. Mai fără de viață mi s-a părut „Briulețul" traducătorilor, probabil s-au amînat plățile la Fond și tot din aceeași cauză și „Hora pe loc" a dramaturgilor și scenariștilor.

Dar ușile se deschid brusc. Dansul și muzica au amuțit. Apare un grup de sportivi în frunte cu Pîrcălab, Mariuțan, Dan Coe, Sorin Avram, primiți cu ropote de aplauze de Eugen Barbu, C. Chiriță, T. Mazilu. Ion Băieșu. Fănuș Neagu, Al. Mirodan.

Cel mai bătrîn de pe teren vorbește la fluierul arbitrului:

„Dragi scriitori, confrați de sport, voi care ne «urați» tot anul în cronici sportive, vă rog să primiți și cronica noastră literară măcar de anul nou! (aplauze furtunoase). Vă rugăm să feintați și mai departe critica literară, să șutați cît mai departe cu stiloul, să treceți impetuoși peste linia de apărare, om cu om, a Fondului literar! (aplauze și ovații îndelungi). Să cîștigați cu scorul formidabil de 100 000—0! Cînd se fac deplasări în străinătate să vă mențineți ca și acuma în lot! Unul să nu rămîie pe tușă! Iar cînd nu vă reușește driblingul cu o carte pe care o doriți în a zecea ediție, să nu dați vina pe crampoanele de la bocanci! (urale nesfîrșite). Și așa cum dumneavoastră ne doriți ca Pele sau ca Eusebio, și noi vă dorim ca Balzac, Tolstoi, Kafka, Camus, Pirandello și alți internaționali ai arenei literare universale. Să nu primiți nici o lovitură de pedeapsă din partea criticilor sau editurilor și să nu eliminați pe bătrînt din lotul antologiilor, căci în Enciclopedie și așa nu ajungeți! Noi învățăm de la dumneavoastră să alungăm vedetismul și să ne coordonăm omogen jocul, așa cum își dovedesc coeziunea E. Barbu și T. Mazilu! (aplauzele încă mai continuă). Hip, hip, ura!".

E ora trei dimineața. Grupul lui Ulysse cîntă îmbrățișat cu grupul lui I. Mureșan. Ce viață! Toți scriitorii s-au decretat genialí pe 1968. Se servesc alte rînduri de pahare pline cu suc și sirop. Plini de entuziasm toți, meșterii condeiului s-au adresat președintelui Uniunii Scriitorilor într-un superb cor antic „Ne dați ori nu ne dați?"

Și atunci maestrul Stancu a început să împartă darurile din pom... Eu am prins un pașaport pentru Paris. Murmur plin de recunoștință:

— E prea mult o lună, maestre Stancu...

— E prea puțin pentru Paris! Am să-ți prelungesc la două luni... Sau chiar la trei luni!...

Mă trezesc din somn cu mîna strînsă; ca regele Lear am rămas cu mîna întinsă... Murmur încă exaltat de minunatul vis. „Ce păcat că nu se face revelionul la Casa Scriitorilor! Dar hotărît la anul se va face. Așa mi s-a promis doar solemn și anul trecut".

„MUZICA UȘOARA"
Linogravură
de TEODOR ȘALAR

UITE-L CĂ VINE! VINE REVELIONUL!

de NICUȚĂ TĂNASE

Ca niciodată scriitorii noștri de la orașe și sate (chiar și cătune) se vor întîlni în sălile cu destulă marmură ale caselor de pe Calea Victoriei 115, cale care este paralelă cu B-dul Ana Ipătescu nr. 15.

Toți scriitorii (fără deosebire de sex, gen literar, înălțime, lățime și celelalte) în această noapte a Revelionului lărgit (participă și critici) vor petrece împreună pînă la adînci bătrînețe.

Invidiile și chiar dușmăniile dintre unii și alții, dacă, să zicem prin absurd, există, în seara aceea vor fi lăsate la garderoba special amenajată. În noaptea aceasta se vor putea pupa prozatorii istorici cu cei preistorici, proletcultiștii (dacă mai sînt) și moderniștii, făcătorii de proză absurdă cu cei de basme, scriitorii consumatori de alcool (!) cu puritanii și invers.

Scriitorii fără datorii la Fondul literar și la madam Candrea vor putea sta fără să se jeneze alături chiar de cei care depășesc suta de mii de lei datorii la fondul de 2 la sută. Cei cu mașini personale vor da mîna cu cei care, deocamdată, au doar biciclete (și alea în rate), la fel ca atunci cînd colonelul dă mîna cu soldații.

Așezarea la mese se va face în ordinea alfabetică și nicidecum după înălțime, cum a început să se zvonească.

Dintr-un fond special au fost aduse din import 63 mașini automate de confecționat fesuri, coifuri, confeti, serpentine. Din același fond au fost cumpărate toate cărțile greu vandabile, greu citibile din depozitele C.L.D.C.-urilor. Iei cartea de la stand, o bagi în automat și pe loc îți face articolul dorit, fie fes, serpentină, ori confeti. Prețul? Un leu coala de autor. Reprezentanți ai editurilor vor face sondaje printre cumpărători și vor avea grijă să reediteze „operele" cele mai căutate în această noapte pentru a ne putea distra mai bine și la anu!

Pentru fiecare gen literar cîte o orchestră. Corul reunit al pielarilor sintetici va cînta pentru puritani. Orchestra de tulnice și buciume electronice condusă de Cornel Fugaru va cînta scriitorilor pentru sate și așa mai departe.

Se va juca și „Perinița". În legătură cu acest punct din program, organizatorii au făcut un regulament.

1. Un salariat al „Gazetei literare" nu are voie să scoată de cinci ori consecutiv un salariat al revistei „Luceafărul" (și invers) oricît s-ar iubi ei.

2. Membrii Uniunii Scriitorilor au voie să scoată la „Perinița" cadrele de conducere ale Uniunii de maximum trei ori fiecare. Stagiarii o dată.

3. Directorul Fondului literar poate fi scos numai pe bază de tabel. Se interzice însă ca în loc de batistă să te duci la el cu o cerere de împrumut. În noaptea asta n-are drept de semnătură.

4. Etc, etc, etc.

La miezul nopții se va stinge lumina. La reaprindere se va face numărătoarea participanților. Dacă va dispare vreun critic literar (dă Doamne să dispară cine știu eu) se vor continua lucrările Revelionului numai după păstrarea cît mai bine a unui moment de reculegere. Costul tacîmului neachitat de cel dispărut va fi trecut și el la pierderi dureroase.

La același miez al nopții se vor pune în vînzare bilete pentru tragerea la tombolă, unde cu numai 2 lei poți cîștiga:

— O excursie de documentare în străinătate cu familia și părinții.

— 800 kg bronz, materie primă pentru o statuie personală.

— Un permis de fumat la cafeneaua Capșa.

— Dreptul la o documentare pe o durată de la 2 pînă la 6 ani într-o mină ori o mare uzină (la alegere).

— Un permis care-ți dă dreptul să vezi și să lauzi orice film românesc.

— Un loc gratuit la Belu.

— Un abonament gratuit pe viață la „Viața românească".

— Ori chiar un tort neînceput.

Cel mai forte și bineînțeles cel mai atractiv Revelion va fi cel al moderniștilor care, contopiți cu făcătorii de proză și poezie absurdă, se vor distra în sala B, renovată de curînd în acest scop. Ea — sala, de data aceasta, va avea forma unei meduze mai mult paralelipipedă decît albastră și participanții vor intra în sală cîte cinci odată, dar nu pe ușă, ci pe țeava de eșapament a unei mașini de cusut manuală, cîștigată la loz în plic de un cîine mops (dar nu sîrmos).

La intrare participanții își vor lăsa cîte un pantof, de la care însă vor scoate șiretul și numai la nevoie și blacheul.

Pe pereți vor putea fi citite anunțuri și imbolduri ca:

„Nasturii de sidef n-au mamă. Așadar nu-i implicați în procesul lui Kafka".

„Cîntați plămînii, cîntați rinichii, cîntați coloana vertebrală, cîntați din drîmbă, dar nu uitați să însămînțați ovăz", etc, etc.

Mesele vor fi așezate pe verticală și în formă de Q. La fiecare două mese un singur picior, dar și ăla din lemn putrezit proaspăt. În loc de scaune vor folosi cămile împăiate ori bulgări de minereu de fier cu o concentrație de maximum 90 la sută. Așezarea pe burtă strict interzisă.

Orchestra formată din două tuburi de acetilenă, trei bormașini manuale, 12 ventuze cu sînge, 16 gropi de greieri, 9 acoperișuri noi și un pește terăstrău va cînta tot timpul „melc, melc codobelc" și numai la cerere „Psalmi".

Ospătarii vor fi îmbrăcați în zale confecționate din boabe de porumb culese cu două zile înainte și vor trece de la o masă la alta cu platourile, călare fiecare pe cîte o bivoliță nemulsă de la 4 pînă la 15 zile, lucrînd în același timp macrameuri.

Meniul va fi însă același. La fel ca în celelalte săli. Aici se renunță la absurdități. Stomacul nu înghite orice.

La miezul nopții (dacă va mai rămîne ceva din el) se vor trage 21, 5 salve cu un tun desenat de Matty Aslan în mărime naturală, iar eu vă voi spune cu glas tare:

La mulți ani!

IN LOC DE AVANCRONICĂ

de NEAGU RĂDULESCU

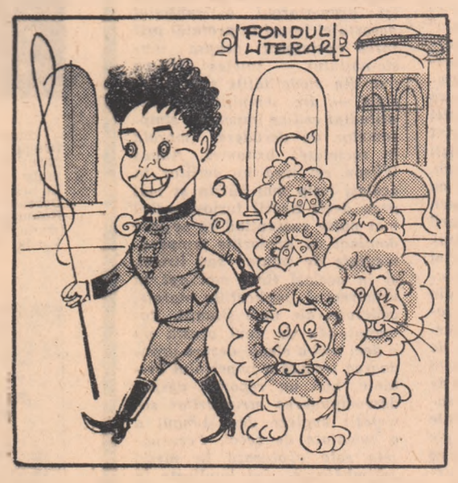

MARIA BANUȘ: „TOCMAI IEȘEAM DIN ARENA"

MARIN PREDA: „MOROMEȚII", volumul II

RADU BOUREANU: „CHEILE SOMNULUI"

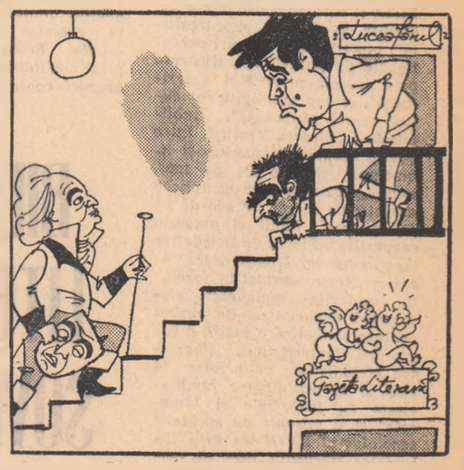

EUGEN BARBU: „SĂ NU-ȚI PACI PRĂVĂLIE CU SCARĂ"

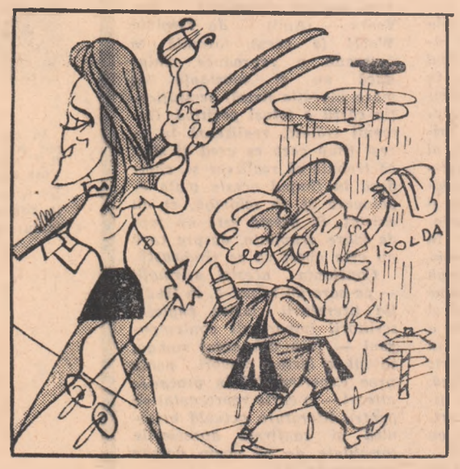

NINA CASSIAN și AL. I. ȘTEFĂNESCU: „DESTINE PARALELE" și „ÎN CĂUTAREA ISOLDEI"

ȘTEFAN AUG. DOINAȘ: „SEMINȚIA LUI LAOKOON"

GH. TOMOZEI: „46 POEZII DE DRAGOSTE"

ALECU IVAN GHILIA: „ÎNGERI BICIUIȚI"

ANUL LITERAR '67

GONCOURT

André Pieyre de Mandiargues: „La marge" *)

Discuțiile iscate în urma decernării premiului Goncourt pe anul 1967 par a fi fost suscitate mai cu seamă de faptul că atribuind disputata distincție unui scriitor de talent recunoscut, celebra Academie a săvîrșit o consacrare, în timp ce dezideratul lui Edmond de Goncourt prevede descoperirea unui talent ales din rîndurile generației tinere.

Cu privire la opera lui Pieyre de Mandiargues opiniile exprimate cu acest prilej concordă în a aprecia în autorul romanului premiat, La marge, un scriitor original, care s-ar fi cuvenit să fi intrat încă de mult — și se citează scrieri ca Le lis de mer *și* La Motocyclette *— în sfera preocupărilor juriului Goncourt.*

Născut la Paris la 14 martie 1909, Pieyre de Mandiargues a luat contact cu suprarealismul francez încă de la vîrsta de 16 ani. A debutat în literatură în 1943 cu Dans les années sordides *și a continuat, în anii următori, să dea expresie talentului său ca poet, nuvelist, eseist și romancier, însumînd pînă în prezent un număr de aproximativ 20 de cărți între care :* Le musée noir *(1946),* Le soleil des loups *(1951) distinsă cu Prix de critiques,* Marbre *(1953),* Le lis de mer *(1956),* Le Belvédère *(1958),* Feu de braise *(1959), pentru care obține* Nouveau prix de la nouvelle, Deuxième Belvédère *(1962),* La marée *(1962),* La Motocyclette *(1965) etc.*

În literatura franceză Gaëtan Picon îl înregistrează într-o „anumită succesiune suprarealistă", remarcîndu-i „daruri excepționale de povestitor", ilustrate prin „poezia privirii și a scriiturii", „o suprarealitate romantică foarte personală", subliniindu-i „visarea erotică, între poezia cosmică și panică, și libertinaj" din Le lis de mer, *unde „poezia se face complicea dorinței de a trăi, se acordă cu frumusețea lumii și gingășia corpurilor". Pierre de Boisdeffre încadrează pe Mandiargues între scriitorii cuprinși în formula „ezoterism romanesc", elogiindu-i capacitatea de reprezentare simbolică a vieții, a explorării fantasticului, „libertatea stupefiantă cu privire la real, o surprinzătoare familiaritate cu fantomele și himerele" și îl apropie de scriitorii secolului al XVIII-lea prin „libertatea spiritului, lipsa de respect pentru oameni și instituții, disprețul față de valorile stabilite și libertinajul afișat al moravurilor". „Le plus totalement original de sa génération" spusese despre el, încă din 1942, Edmond Jaloux.*

André Pieyre de Mandiargues afirma despre Marginea *că este cartea „cea mai gravă" pe care a scris-o, numind-o „un roman al solitudinii", în care eroul este „ca un om pe jumătate golit de sînge" (*Lettres françaises, *22—28 nov. 1967, nr. 1209).*

Acțiunea romanului se desfășoară în loc și timp determinat : în Spania, la Barcelona, în cartierul moravurilor ușoare, în aproximativ 48 de ore.

Eroul, francezul Sigismond Pons, în vîrstă de 42 de ani, are o soție de 28 de ani, Sergine, și un copil. Elie. Sigismond se află la Barcelona printr-o întîmplare, înlocuind, într-o chestiune de afaceri, pe vărul său, Antonin Pons, reprezentantul unei firme de băuturi spirtoase. Antonin și-a instruit vărul asupra cartierului în care se pot experimenta, în orașul spaniol, plăcerile libertinajului. Sigismond pare a fi venit la Barcelona în scopul unor astfel de experiențe. Abia sosit în orașul necunoscut, eroul se îndreaptă spre birourile poste-restante unde speră să găsească o scrisoare de la Sergine, pe care o iubește și la care se gîndește mereu. O scrisoare îl așteaptă, în adevăr, dar pe plic Sigismond recunoaște scrisul bătrînei Féline, guvernanta fiului său, și nu pe acela al soției. Din acest moment eroul are aprehensiunea unui rău inevitabil. Desface plicul și privirea i se oprește pe cîteva propoziții de la sfîrșitul scrisorii din care s-ar deduce că Sergine s-a sinucis. În fața acestei întîmplări Sigismond decide să-și acorde un răgaz de timp, o margine între clipa presimțirii nenorocirii și aceea în care, prin lectura întregii scrisori, va lua definitiv cunoștință de această nenorocire. Răgazul pe care și-l acordă este de două zile.

De sîmbătă seara pînă luni, așadar, eroul va explora străzile, barurile, restaurantele și casele de toleranță ale faimosului barrio al plăcerilor de tot felul. Dar în peregrinările sale Sigismond este însoțit de fantoma tinerei sale soții și de aceea a tatălui mort, Gédéon Pons. Eroul trăiește în permanență cu „obiectele viziunii sau ale imaginației" de care îl separă „obiectele din realitate". Sigismond are conștiința solitudinii sale : „ceea ce este sigur este că aici, în prezent, el este singur". În acest prezent el se zbate între „trecutul pecetluit și viitorul blocat" de știrea fatală cuprinsă în scrisoare. Pentru a scăpa de obsesia nenorocirii, pentru „a nu primi un răspuns pe care nu vrea încă să-l accepte" Sigismond caută refugiu în „ceea ce nu l-a decepționat niciodată, visul sau amintirea visului".

În marginea în care trăiește, eroul vibrează intens de dorință și îl urmărim pe aproape toate paginile romanului în cursa neobosită după plăcerile pe care și le acordă.

La momentul hotărît de el, Sigismond citește scrisoarea care-i vestește moartea fiului, urmată de sinuciderea soției. Romanul se încheie cu moartea eroului, — supus hazardului, — soluție unică pentru el, după autor, pentru „a se pune de acord cu lumea fantastică și cu cea a realității".

Ceea ce constituie originalitatea cărții este faptul că eroul își alege ora morții, că este, temporar, stăpîn pe soarta lui ....căci el știe că fără a avea o cunoaștere a faptelor presimțise nenorocirea în totalitatea ei iremediabilă și se consideră mare pentru că a fost în stare s-o pună la adăpost pentru două zile, mai înainte ca ea să-l irumpă în conștiință la ceasul hotărît de el".

Trecînd peste insistența obsesiei erotice, La marge *este un roman care, prin procedee proprii artei lui André Pieyre de Mandiargues, revelă solitudinea omului în fața unui destin implacabil. Roman tulburător prin analiza gîndului morții, urmărit în evoluția lui în sufletul eroului. Roman interesant și prin meditațiile eroului asupra Spaniei contemporane.*

Elena PIRU

*) Gallimard, 1967, 249 p.

BILANȚ LITERAR SOVIETIC

Discutînd despre anul literar sovietic 1967 nu putem face abstracție de un eveniment care i-a determinat în fond profilul și anume aniversarea semicentenarului Marii Revoluții Socialiste din Octombrie. Sub semnul ei s-au desfășurat cel de al IV-lea Congres al scriitorilor sovietici din mai, „Ziua poetului" din iunie, Expoziția internațională a cărții din iulie, Simpozionul internațional al traducătorilor din septembrie, precum și alte manifestări cu larg ecou în rîndurile iubitorilor de literatură. Aniversarea Revoluției a fost marcată printr-o intensă activitate editorială, secondată îndeaproape de presa literară, de numeroase reviste și ziare literare. Este vorba atît de reeditarea unor opere din fondul clasic al literaturii sovietice, adecvate tematic momentului, cum ar fi *Donul liniștit* sau *Infringerea*, *Calvarul* sau *Torentul de fier*, cît și de publicarea unor noi creații, închinate Revoluției, inspirate de unei remarcabile experiențe artistice.

Bilanțurile au totdeauna dezavantajul parcurgerii unor lucruri cunoscute. Mai atrăgătoare sînt perspectivele încă nelămurite, în care stărue semnele de întrebare. Ce ne va oferi anul literar sovietic 1968?

Tatiana NICOLESCU

CEL MAI APRECIAT ROMAN HISPANO-AMERICAN

Un relief deosebit printre evenimentele literare ale anului 1967 în lumea hispanică a avut romanul Casa verde *al scriitorului peruvian Mario Vargas Llosa, publicat în Spania la editura Seix Barral. Valoarea excepțională a acestei cărți i-a adus lui Vargas Llosa două dintre cele mai importante premii literare decernate anul acesta : „Premiul criticii spaniole" și „Premiul internațional pentru roman Rómulo Gallegos". Autorul, deși foarte tînăr (născut în 1933), se afirmase în chip răsunător încă din 1962, tot printr-un roman,* Orașul și cîinii, *de asemenea, premiat și tradus de atunci în nu mai puțin de paisprezece limbi. Prin tematică și factură artistică, cea de a doua lucrare de proporții a lui Vargas Llosa e mai ambițioasă decît prima. Comparată cu* Orașul și cîinii *— roman dens, concentrat asupra unui singur mediu : colegiul „Lencio Prado", pe care-l explorează în cele mai mici amănunte — Casa verde impresionează prin cuprinderea unui univers mult mai amplu și printr-o extraordinară varietate expresivă, capabilă să surprindă specificul ambianței în care se desfășoară cele cinci episoade înfățișate de autor. Legătura dintre aceste episoade rămîne cîtva timp ascunsă, dar la terminarea cărții ea se limpezește deplin, lăsînd impresia unei opere de o calitate excepțională și răsplătind astfel efortul de concentrare pe care-l pretinde cititorului.*

Vargas Llosa situează cele cinci episoade, care se desfășoară pe o durată de patru decenii, în două locuri destul de depărtate unul de celălalt : orașul Piura — prima așezare întemeiată de cuceritorii spanioli — și Santa Maria de Nievra. Aceasta din urmă se află în pădurea virgină din regiunea numită Amazonia peruviană, lîngă rîul Marañon, unde „coexistă" o mănăstire de maici spaniole, pios consacrate educației „forțate" a fetelor indigene, pe care le răpesc de la părinți, și o mică întreprindere de exploatare a cauciucului extras de indigeni, care sînt supuși unui tratament de o cruzime inimaginabilă Cîteva personaje fac legătura între această lume primitivă și violentă a Amazoniei și popularul cartier Mangacheria din Piura, orașul sărăcit și trist de la marginea deșertului, izolat de restul țării prin vaste întinderi de nisip. Aici se află și „casa verde", bordelul numit astfel fiindcă se deosebește prin culoarea zidurilor lui de casele cenușii ale orașului. Structura complexă a romanului face extrem de dificilă relatarea peripețiilor și explicarea semnificațiilor celor cinci episoade La schimbările de mediu de care am vorbit se adaugă, sporind dificultatea lecturii, derutanta succesiune în timp a acțiunilor, care nu sînt urmărite în ordinea cronologică a desfășurării lor de-a lungul celor patruzeci de ani pe care-i cuprinde romanul, ci pe măsură ce autorul socotește că prezentarea lor susține și luminează unitatea profundă a lucrării. Firele acțiunilor se împletesc într-o rețea inextricabilă, din care cu greu le-am mai putea desprinde, ca lianele pădurii virgine a Amazoniei.

Viziunea critică a autorului este permanent prezentă, nelăsîndu-ne nici o îndoială asupra semnificației demascatoare a romanului. Fără a-și transforma cartea într-un pamflet, Vargas Llosa transmite discret cititorului durerea pe care o încearcă ca martor al unei realități dramatice. Episodul care prezintă viața indigenilor e cel mai caracteristic în acest sens.

O intensă poezie învăluie lumea romanului lui Vargas Llosa, care se înscrie astfel într-o bogată tradiție hispano-americană, reprezentată în zilele noastre de cîțiva mari scriitori în a căror operă sufletul epic se împletește cu cel liric, cum sînt Juan Rulfo, Miguel Angel Asturias, Alejo Carpentier.

Prin monumentalul său roman Casa verde, *Vargas Llosa și-a cucerit un loc proeminent în literatura contemporană a Americii Latine.*

Andrei IONESCU

ALTE ATITUDINI ANGLO-SAXONE

Angus Wilson (debutant la 36 de ani, în 1949, cu un volum de nuvele, și acum autor a șase romane, trei culegeri de povestiri și a cîtorva volume de eseuri) este relativ puțin cunoscut în afara Angliei — doar acum cîțiva ani, traducerea în limba franceză a unuia din romanele sale mai recente, „Atitudini anglo-saxone", i-a adus o oarecare notorietate pe continent. Lucrul este explicabil deoarece Angus Wilson se integrează într-o categorie aparte a literaturii engleze : cea a scriitorilor excesiv, dacă nu chiar exclusiv cerebrali, pentru care observația socială este prilejul unor disocieri morale nuanțate, pentru care creația literară devine o variantă a eseului de tip superior, iar intensitatea inteligenței constituie criteriul esențial în ce privește alegerea personajelor.

Scriitori cerebrali există în toate literaturile. Cei englezi prezintă însă în operele lor anumite particularități care-i fac mai greu accesibili, nu în mică măsură, deoarece formația și experiența lor de viață sînt rezultatele contactului cu o societate insulară, dominată de anumite prejudecăți constante. De aici decurg anumite caracteristici stilistice — un umor atît de intelectualizat încît pare uscat, un anumit convenționalism al replicilor care se păstrează chiar la cei mai neconformiști dintre ei, discreția comentariilor și remarcilor („trebuie să te deprinzi să nu faci niciodată remarci personale" este unul din preceptele importante din „Alice in Wonderland"), într-un cuvînt, o atitudine anglo-saxonă. Din cauza aceasta scriitorii cei mai tipici pentru această orientare sînt insuficient înțeleși și apreciați în străinătate (Evelyn Waugh, Anthony Powell) sau priviți cu interesul acordat unui fenomen excentric, mai degrabă steril (E. M. Forster, Aldous Huxley).

Angus Wilson a fost inițial considerat ca făcînd parte din această categorie, mai ales din cauza procedeelor artistice folosite și a stilului aluziv, foarte englezesc, care-l apropie de scriitorii citați mai sus. Există însă deosebiri. Romanele sale de pînă anul acesta au fost analize întreprinse cu răceală ale unor crize de conștiință Cele mai importante — „Hemlock and After" (Cucuta și ceea ce urmează, *apărut în 1952) și „Anglo-saxon Attitudes"* (Atitudini anglo-saxone, *în 1956) au, practic, același subiect : confruntarea dintre un personaj de elită, scriitor sau savant, cu o lume schimbată, nu numai în datele ei etice, și nu numai prin trecerea timpului, ci prin evoluțiile sociale desfășurate în acest interval. Criza morală rezultînd de aici este urmărită apoi în toate răsfrîngerile asupra diferitelor personaje reprezentînd sectoare deosebite ale societății britanice în anii de după cel de al doilea război mondial și observațiile scriitorului capătă valoarea unei discuții cu aprecieri și implicații concrete, iar disocierile morale operate sînt — în mai mare măsură decît în romanele lui Huxley sau E. Waugh — fundamentate pe o atitudine nu numai de critică morală, ci și pe judecăți sociale. (Aceasta a și determinat prezentarea lui A. Wilson ca „singurul satiric autentic din literatura engleză, luînd termenul de satiric în înțelesul său veritabil ca o critică a societății în raport cu standarduri morale pozitive").*

Romanul pe care A. Wilson l-a publicat anul acesta, „No laughibg matter" (care s-ar putea traduce aproximativ cu „Nu e nimic de rîs") reprezintă, prin ambițiile mărturisite ale autorului ca și prin proporții — aproximativ 500 de pagini — cartea cea mai importantă a acestui scriitor. Criticii care l-au consemnat pînă acum, la cîteva săptămîni după apariție, l-au discutat tocmai în legătură cu aceste ambiții, și în orice caz, apariția sa a fost apreciată ca una din cele mai semnificative date, într-un an, de altminteri sărac în evenimente literare, cum a fost 1967 în Anglia.

Într-adevăr, cartea e importantă, nu numai în opera lui A. Wilson, dar mai ales pentru ceea ce reprezintă ea în ce privește tendințele de dezvoltare ale literaturii engleze contemporane.

Romanul povestește istoria unei familii obișnuite din păturile medii ale societății britanice, urmărind de-a lungul a peste 50 de ani (între 1912 și 1967) viața celor șase copii, care ajung să reprezinte anumite tipuri caracteristice — o scriitoare, un actor, un ziarist obsedat de onestitate, un rafinat cunoscător de artă, o banală casnică burgheză, sau pur și simplu o femeie cinstită — și fiecare din aceste tipuri este în măsură să formuleze judecăți, lucide sau deformate de prejudecăți, spontane sau deliberate — despre ei înșiși și despre ceea ce se petrece în jurul lor. Cartea progresează în momente izolate în timp (așa cum și personajele sînt urmărite în subcapitole separate, fiecare în lumea sa, și doar rar întîlnindu-se). Pentru că scriitorul nu e interesat să povestească vieți, în maniera romancierilor naturaliști, ci să desprindă momente importante care să definească un personaj în anumite faze ale evoluției sale, sau să lumineze anumite împrejurări semnificative.

În orice caz, romanul nu este ceea ce s-ar putea numi o frescă istorică (deși personajele se deplasează frecvent pe continent sau în diferite regiuni exotice ale fostului imperiu britanic). Angus Wilson se preocupă mai ales de personaje reprezentative pentru societatea engleză și pentru decăderea anumitor structuri și valori în această societate. (Există nenumărate episoade, în formula scenetelor de music-hall sau ca fragmente de jurnal ale diferitelor personaje, în care se exprimă nostalgia față de timpurile bune, în care societatea britanică era constituită în forme fixe, tot mai amenințate de trecerea timpului, pînă la dispariția totală. Dar nu lipsesc nici comentariile sarcastice la adresa acestor forme și a ceea ce reprezintă ele).

În acest sens este semnificativă apropierea care se poate stabili între asemenea momente din romanul lui Wilson și una din piesele reprezentative ale unui scriitor din grupul tinerilor furioși, John Osborne — Comediantul. În piesa lui Osborne (și dramaturgul a subliniat aceasta el însuși în prefață) privirea nostalgică asupra music-hallului — înțeles aici ca una din modalitățile satirei sociale — are semnificația unei atitudini critice împotriva simptomelor de decădere morală în societatea britanică. Angus Wilson est însă un scriitor în același timp mai bătrîn și mai grav decît tinerii furioși, adică mai puțin susceptibil să se lase dominat de exploziile temperamentale de mînie sau lirism, și în același timp mai apt să urmărească implicațiile morale, generale, ale unei situații. Romanul său de anul acesta nu e deci nici o elegie despre grandoarea trecută a imperiului britanic, nici un reportaj despre descompunerea structurilor societății engleze de-a lungul a o jumătate de secol. Personajele sale evoluează în medii schimbătoare, sînt implicate în drame sentimentale sau sociale, afirmîndu-și entuziasme sau deprimări. Și pînă la urmă îmbătrînesc. Și apoi...

Și totuși sensul cărții nu este negativ. Ca într-un alt roman— de mare importanță în literatura engleză interbelică — The Years — (Anii) — de Virginia Woolf (a cărui formulă în episoade o reproduce, chiar dacă nu și substanța de mare vibrație lirică) semnificația cărții e totuși pozitivă. Oamenii trăiesc, realizează în acest timp ceea ce cred și simt că trebuie să realizeze și, chiar dacă în timpul acesta viața evoluează și se schimbă, ei au existat. Și acesta este un fapt de mare gravitate, despre care nu este onest să se zîmbească.

Constanța acestei afirmații — pe care au reluat-o, în tradiția literaturii clasice engleze, scriitorii importanți contemporani — face din acest roman, dificil la lectură uneori, poate prea experimental în procedee alteori — o carte reprezentativă pentru literatura actuală britanică și confirmă aprecierile formulate de pe acum despre importanța ei.

Mircea IVĂNESCU

PREZENȚE ROMÂNEȘTI

Liviu Rebreanu : **Pădurea spînzuraților**, în versiunea engleză a lui A.V. Wise, volum apărut la editura Peter Owen din Londra. În 1967, acest roman a mai apărut în Argentina la editura Losada.

Alte cărți ale lui Liviu Rebreanu traduse în acest an : **Ion** (în R.P. Bulgaria, R.D. Germană, S.U.A.) și **Răscoala** (în Japonia — volum tălmăcit de Michiko Joda).

Din operele autorilor români clasici au mai fost editate : **Eminescu : Culegere de versuri** și proză (în R.P. Ungară), **Hortensia** Papadat—Bengescu : **Concert din muzică de Bach** (în R.D. Germană), G. Călinescu : **Enigma Otiliei** (în Argentina). **Tot în Argentina** a fost tipărit un volum de Tudor Vianu : **Probleme ale metaforei**. În Italia au apărut la editura **Paoline** volumele : **Basme** de P. Ispirescu și **Fram ursul polar** de Cezar Petrescu.

Antologia nuvelei românești apărută în Olanda, la editura J.M. Menlenhoff din Amsterdam cuprinde proză de Costache Negruzzi, Nicolae Filimon, Ion Luca Caragiale, Gala Galaction, Mihail Sadoveanu, Liviu Rebreanu, Ion Agîrbiceanu, I. Al. Brătescu-Voinești, Geo Bogza, Zaharia Stancu, Francisc Munteanu, Eugen Barbu, Fănuș Neagu.

După ce, la începutul anului în Brazilia a văzut lumina tiparului (în îngrijirea lui Nelson Vainer) o **Antologie a poeziei românești**, o culegere largă cuprinzînd poezie populară și versuri din peste cincizeci de poeți români din toate timpurile, în Italia a apărut o antologie a poeziei românești contemporane : **Poezia românească de după război** (volum îngrijit de Mario de Micheli).

Volumul **Crima** bancherului **Drugan** de Zaharia Stancu, a apărut în U.R.S.S., (traducere în limba ucraineană de I.I. Kușnir). În acest an au mai fost tipărite : **Desculț** (în Japonia, la editura **Kohunsha**) și **Jocul cu moartea** (traducerea a apărut la editura **Varlik Yayinevi** din Turcia).

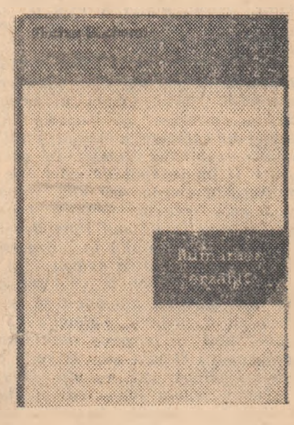

La editura **Fischer Bücherei** din R.F. a Germaniei a apărut o antologie de proză scurtă românească. Autorii traduși sînt : Ion Luca Caragiale, I. Al. Brătescu-Voinești, Gala Galaction, Urmuz, Cezar Petrescu, Zaharia Stancu Mircea Eliade, Geo Bogza, Marin Preda, Francisc Munteanu.

În colecția „Biblioteca de poezie contemporană" a apărut în R.P. Bulgaria volumul de versuri **Vînt de martie** de Maria Banuș. De aceeași autoare a mai apărut, la editura Seghers din Paris, volumul **Joie** (București).

Alte volume de traduceri din scriitorii români contemporani au fost editate în U.R.S.S., unde au apărut romanele **Cuscrii** de Al. I. Ghilia (ed. Progress din Moscova) și **Străinul** de Titus Popovici (apărut la Riga). Romanul Setea a apărut în R.P. Bulgaria (ed. Narodna Kultura).

În R.D. Germană au apărut **Trenul de seară** de Aurel Mihale și **Toporul de argint** de Leonida Neamțu.

În R.P. Ungară a fost tipărită la editura **Európa Könyvkiadó** o culegere din versurile lui Mihai Beniuc. La aceeași editură au apărut, în traducerea lui Balint Tibor, romanul **Groapa** de Eugen Barbu și volumul **Somnul pămîntului** de D.R. Popescu.

REDACȚIA : București — B-dul Ana Ipătescu 15 Telefon : 12.91.40 ; 11.39.36 ; 12.74.26 ADMINISTRAȚIA : Șos. Kiseleff nr. 10 Telefon : 18.33.99 ABONAMENTE : 3 luni 13 lei ; 6 luni 26 lei ; 1 an 52 lei.
Tiparul : Întreprinderea Poligrafică „Informația", str. Brezoianu nr. 23—25.